

‘ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು’

ಒಂದು ಮರು ಓದು

ಜಿ. ರಾಜಶೇಖರ

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಬರಹಗಳಲ್ಲಿ ಮಲೆನಾಡು ಪ್ರತಿಮೆ, ರೂಪಕ, ಸಂಕೇತ ಮತ್ತು ಇವೆಲ್ಲದರ ಜೊತೆ ವಾಸ್ತವದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇರುವ ಒಂದು ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶವೂ ಆಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಮಲೆನಾಡಿನ ಏಕಾಂತ, ಈ ಲೇಖಕನನ್ನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ಅನುಸಂಧಾನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿದರೆ, ಅದರ ನೀರವ ಮಾನ, ಅವರಿಗೆ ಧ್ಯಾನದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಲೆನಾಡು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ನೆನಪು ಮತ್ತು ಕನಸು; ಜೊತೆಗೆ ಅದು ವರ್ತಮಾನದ ಈ ಕ್ಷಣದ ಹದಗೆಟ್ಟ ಇರಸ್ತಿಕೆಯೂ ಹೌದು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ಉಸಿರಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ‘ಹೋಗುವೆನು ನಾ’ [೧೯೩೫] ಎಂಬ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿ ತನ್ನ ಆದರ್ಶದ ಮಲೆನಾಡನ್ನು ಹೀಗೆ ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ:

‘ಅಲ್ಲಿ ಇಂತಿರಬೇಕು, ಇಂತಿರಬಾರದೆಂಬುದಿಲ್ಲವೈ
ಅಲ್ಲಿ ಹೊರೆ ಹೊಣೆಯಿಲ್ಲ; ಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿಧಿನಿಷೇಧಗಳಿಲ್ಲವೈ
ಜಾತಿಗೀತಿಯ ವೇದಭೇದದ ಕಟ್ಟು ಕಟ್ಟಳೆ ನಿಲ್ಲದೈ
ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯ ನೀತಿ; ಧರ್ಮಕೆ ಬೇರೆ ಭೀತಿಯೆ ಸಲ್ಲದೈ’

[ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಆಯ್ದ ಕವಿತೆಗಳು-ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ ಹೆಗ್ಗೋಡು,

೨೦೦೬-ಪುಟ ೫೬]

ಕವಿತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನ ಲೇಖನವೊಂದರಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶಕ ಟಿ.ಪಿ.ಅಶೋಕ್, ಈ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ, ‘ಇವನ್ನು ಓದುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಇಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮಲೆನಾಡನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಏಳುತ್ತದೆ’ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಸರಿಯಾದ ಮಾತು. [ಕಾವ್ಯ ಪ್ರೀತಿ-ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ- ೨೦೧೩, ಪುಟ ೩೪]. ಮಲೆನಾಡಿನ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಟ್ಟುಪಾಡು, ಜಾತಿ ತಾರತಮ್ಯ, ರೀತಿ ರಿವಾಜು, ವ್ರತ ಆಚರಣೆ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಜೊತೆ ಮಲೆನಾಡಿನ ವಿವಿಧ ಸಮುದಾಯಗಳ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅಡುಗೆ ಬಗ್ಗೆ ಕೂಡ ಕುವೆಂಪು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ

೨

‘ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು’ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಮಲೆನಾಡಿನದ್ದೇ ಪ್ರಧಾನ ಭೂಮಿಕೆ; ಮಲೆನಾಡು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಸಹಬಾಳ್ವೆಯ ಒಂದು ಸಾಧ್ಯತೆ; ಜೊತೆಗೆ, ಜಿದ್ದು, ಜಾತಿ, ವೈಷಮ್ಯ, ಲೈಂಗಿಕ ಬಯಕೆ, ಆಸ್ತಿ, ಬಡತನ ಮತ್ತು ಭೂಮಾಲಕರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗಳ ವರ್ತಮಾನದ ಸ್ಥಿತಿ ಎಂಬಂತೆಯೂ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಮಲೆನಾಡನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ‘ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು’ ಕಾದಂಬರಿಯ ಮಲೆನಾಡು, ಮನುಷ್ಯ ನಿಸರ್ಗದ ಜೊತೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಬಾಳುವ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕೇವಲ ತನ್ನ ಉಳಿವಿಗೋಸ್ಕರ ನಿಸರ್ಗದ ಜೊತೆ ಸೆಣೆಸಾಡುತ್ತ, ಬದುಕುತ್ತಿರುವ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶ. ಈ ಮಲೆನಾಡನ್ನು ಹಾಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಭೂಪಟಗಳಲ್ಲಿ ಸಹ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಸರಳವೂ ಸ್ವಯಂವೇದ್ಯವೂ ಆಗಿರುವ ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕಾರಣವಿದೆ. ೧೯೮೭ರ ಸುಮಾರಿಗೆ, ಸರಕಾರ, ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟದ ಆಸುಪಾಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಉಡುಪಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಾಗೆ ‘ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನ ಯೋಜನೆ’ಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿತು. ಮಲೆನಾಡಿನ ಕಾಡುಗಳ ನಡುನಡುವೆ ಜನ, ಬಹಳ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ನೆಲೆಸಿದ್ದು, ಬೇಸಾಯ, ವಾಣಿಜ್ಯ, ತೋಟಗಾರಿಕೆ [ಉದಾ: ಅಡಿಕೆ, ಕಾಫಿ] ಮುಂತಾದ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಮಲೆನಾಡಿನ ಅರಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಾಣಿ, ಪಕ್ಷಿ, ಹುಳುಹುಪ್ಪಟೆ, ಗಿಡ, ಮರ, ಬಳ್ಳಿಗಳ ಜೀವಜಗತ್ತಿಗೆ, ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಮನುಷ್ಯರಿಂದ ವಿಶೇಷವಾದ ಹಾನಿ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮಲೆನಾಡಿನ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ, ಅಲ್ಲಿನ ಜನರಿಂದಲೇ ಅಪಾಯವಿದೆ ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿದ ಸರಕಾರ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನ ಯೋಜನೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಒಳಗಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದವರನ್ನೆಲ್ಲ ಬಲಾತ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕಲೆಬ್ಬಿಸಲು ಶುರುಮಾಡಿತು. ಹೀಗೆ ಮಲೆನಾಡಿನ ‘ಅಭಿವೃದ್ಧಿ’ಗೆಂದು ಸರಕಾರ ರೂಪಿಸಿದ ಯೋಜನೆ, ಮಲೆನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಲಾಗಾಯ್ತಿಯಿಂದಲೂ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಸಾವಿರಾರು ಜನರನ್ನು ಅವರು ನಿಂತ ನೆಲದಲ್ಲೇ ನಿರಾಶ್ರಿತರನ್ನಾಗಿಸಿತು. ಮಲೆನಾಡಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ ಜನಗಳೇ ಮಲೆನಾಡಿನ ಪರಿಸರದ ಶತ್ರುಗಳು ಎಂಬ ಸರಕಾರದ ಅಪಕಲ್ಪನೆಯಿಂದಾಗಿ, ಈಗ ಮಲೆನಾಡಿನ ಪರಿಸರ ರಕ್ಷಣೆಯ ಇಡೀ ಭಾರವನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ ಜನರಷ್ಟೇ ಹೊರಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ‘ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು’ ಕಾದಂಬರಿಯ ಮರು ಓದು, ನಮ್ಮನ್ನು ಅಸ್ವಸ್ಥಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಮಲೆನಾಡಿನ ದಟ್ಟವಾದ ಕಾಡು, ಹುಲಿಕಲ್ಲು ನೆತ್ತಿಯಂತಹ ದುರ್ಗಮ ಗಿರಿಶಿಖರಗಳು, ಕಾಡು ಹಂದಿ,

ಕಾಡುಕೋಣ, ಹುಲಿ, ಚಿರತೆ, ಹೆಬ್ಬಾವು, ನಾಗರಹಾವು ಮತ್ತು ಇತರ ಪ್ರಾಣಿ ಪಕ್ಷಿಗಳು, ಅಲ್ಲಿನ ಗಾಳಿ, ಮಳೆ, ಮಂಜು ಮತ್ತು ಚಳಿ ಹಾಗೂ ಇದೆಲ್ಲದರ ಜೊತೆ ಏಗಿಳಿಯುವ ಬಾಳುತ್ತಿರುವ ಅಲ್ಲಿನ ಜನರು - ಅವರ ಹುಟ್ಟು, ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹ, ಮರಣಗಳಂತಹ 'ಜೀವನ ಚಕ್ರದ ಆಚರಣೆಗಳು' ದುಃಖ ದುಮ್ಮಾನಗಳು - ಇದೇ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಯ ವಸ್ತು. ಆದರೆ 'ಮಲೆನಾಡು ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನ' ಎಂಬ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ನಿರ್ವಚನೆ ಅಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಮನುಷ್ಯರನ್ನೇ ಮಲೆನಾಡಿಗೆ 'ಅನ್ಯ'ರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕಾದಂಬರಿ ಈಗ ಕೆಲವು ಪುಟಗಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದ್ಭುತರಮ್ಯ ಕತೆಯ ಹಾಗೆ ಇದೆ; ಕಾದಂಬರಿಯ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಪುಟಗಳು ಒಂದು ಅಸಂಗತ ನಾಟಕದಂತೆಯೂ ಉಳಿದ ಭಾಗಗಳು ಸಂದುಹೋದ ಕಾಲದ ನೆನಪು ಮತ್ತು ಹಂಬಲಗಳ ನಿರೂಪಣೆಯಂತೆಯೂ ಓದಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಆ ಬಗೆಯ 'ತಲ್ಲಣದ ಓದಿ'ನ ಬದಲು ಸಮಕಾಲೀನ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಬದಿಗೊತ್ತಿ ರಾಜಕೀಯದ ಕುರಿತು ಸಹ ತಲೆಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ, 'ರಸ್ಯಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ' ಓದುವುದು ಮಾತ್ರ ಈಗ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಓದುವ ಸರಿಯಾದ ವಿಧಾನವೆ?

ಅದು ಹೇಗೂ ಇರಲಿ, ಮಲೆನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಜನವಸತಿ ಮತ್ತು ಅದರೊಟ್ಟಿಗೇ ಬರುವ ಬೇಸಾಯ, ಸಾಕು ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ವ್ಯಾಪಾರ ವಹಿವಾಟು ಮುಂತಾದವು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಸಂಗತವೂ ಅಲ್ಲ; ವಿರೋಧಾಭಾಸವೂ ಅಲ್ಲ. ಅವರ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯ ಶೀರ್ಷಿಕೆ ಕೂಡ ಮಲೆನಾಡನ್ನು ಕುರಿತ, ಅವರ ಈ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನೇ ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ; 'ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು' - ಈ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ 'ಮಲೆ' ಅರಣ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದರೆ, 'ಮದುಮಗಳು' ಎಂಬ ಪದ ಸಂಸಾರ ಜೀವನದ ಜೊತೆಗೆ, ನಾಗರಿಕತೆಯ ಬಹು ಮುಖ್ಯ ಆಚರಣೆಯೊಂದರ ಕುರಿತು ಸಹ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಓದುಗರಿಗೆ ಎದುರಾಗುವುದು ಕೇವಲ ಒಬ್ಬಳು ಮದುಮಗಳಲ್ಲ; ಬದಲಿಗೆ ಮದುಮಕ್ಕಳ ಎರಡು ಜೋಡಿ - ಗುತ್ತಿ ತಿಮ್ಮಿಯರದ್ದು ಮದುಮಕ್ಕಳ ಒಂದು ಜೋಡಿಯಾದರೆ ಮುಕುಂದಯ್ಯ ಚಿನ್ನಕ್ಕರದ್ದು ಇನ್ನೊಂದು ಜೋಡಿ. ಈ ಎರಡು ಜೋಡಿಗಳ ಜೊತೆ, ಕಾದಂಬರಿಯ ಕಥಾನಕ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಮೊದಲೇ ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಹೊಸ ಮದುಮಕ್ಕಳ ಸಂಭ್ರಮ, ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೀತಿ, ಮತ್ತು ಆ ಪ್ರೀತಿಯ ಕುರಿತೇ ಈರ್ಷ್ಯೆ ಸಂದೇಹಗಳಿಂದ ಇನ್ನೂ ಹೊರಬರದ, ಈಗಲೂ ಹೊಸ ಮದುಮಕ್ಕಳ ಹಾಗೆಯೇ ವರ್ತಿಸುವ ಐತ ಮತ್ತು ಪೀಂಚಲು, ಅವರ ಜೋಡಿ ಕೂಡ ಕಾದಂಬರಿಯ ಕತೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರೀತಿಯಲ್ಲಿ

ಒಂದಾಗಿರುವ ಈ ಮೂರು ಜೋಡಿಗಳ ಜೊತೆ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ವಿಕೃತ ಶೃಂಗಾರದ ನಾನಾ ಬಗೆಗಳು ಸಹ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿವೆ. ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಮದುವೆ ಗಂಡನ್ನು ವಂಚಿಸಿ, ಎಳೆ ಪ್ರಾಯದ ವಧು ಪಲಾಯನಮಾಡುವುದು, ರೋಗಿಷ್ಯ ಗಂಡ, ಮತ್ತು ಅವನ ಪತ್ನಿಯ ನೆವಮಾತ್ರದ ದಾಂಪತ್ಯ, ಅಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಧವೆಯಾದ ಯುವತಿಯೊಬ್ಬಳ 'ಸೀರುಡಿಕೆ'ಯ ಮದುವೆ, ವಿಕೃತಕಾಮಿಯಾದ ಗಂಡನೊಬ್ಬ ಅಸ್ವಸ್ಥಳಾಗಿ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದಿರುವ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನೇ ಬಲಾತ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಸಂಭೋಗಿಸಿ, ಅವಳ ಸಾವಿಗೆ ಕಾರಣನಾಗುವುದು, ಹಳ್ಳಿಯ ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಹೋಟೆಲು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಹಿಳೆಯೊಬ್ಬಳ, ಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮಗಳ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುವ ಸಾಮೂಹಿಕ ಅತ್ಯಾಚಾರ - ಹೀಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡುಗಳ ಸರಸ, ವಿರಸ, ರತಿ ವಿಕೃತಿಗಳ ಹಲವು ನಮೂನೆಗಳನ್ನು ಕಾದಂಬರಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ತೋಡು, ತೋರೆ, ಹಳ್ಳ ಕೊಳ್ಳಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಜೊತೆಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸಮುದ್ರದತ್ತ ಸಾಗುವ ನದಿಯಂತೆ ಕತೆ, ಉಪಕತೆ, ವೃತ್ತಾಂತ, ಐತಿಹ್ಯ, ಚಾಡಿ, ತರಲೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತನ್ನ ಹರಿವಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಂದೆ ಹೋಗುವ ಈ ಕಾದಂಬರಿಗೆ ಕೇಂದ್ರವೊಂದು ಇದ್ದರೆ - ಅಂತಹ ಒಂದು ಕೇಂದ್ರ ಬೇಕೇಬೇಕು ಎಂದಾದರೆ - ನೂತನ ವಧೂವರರು ತಮಗೆದುರಾದ ಕ್ಲೇಶಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಿವಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಸಂಸಾರವಂದಿಗರಾಗುವುದೇ, ಅದರ ಕೇಂದ್ರ. ಕಾದಂಬರಿಯ ವಧೂವರರ ಮೂರು ಜೋಡಿಗಳಲ್ಲಿ, ಮುಕುಂದಯ್ಯ ಮತ್ತು ಚಿನ್ನಮ್ಮ ಹಾಗೂ ಗುತ್ತಿ ಮತ್ತು ತಿಮ್ಮಿಯರ ಪ್ರಣಯ, ಒಂದು ಅದ್ಭುತರಮ್ಯ ಕತೆಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಚಿನ್ನಮ್ಮನ ಮದುವೆ ನಿಗದಿಯಾದದ್ದು ವಯೋವೃದ್ಧನಾದರೂ ದೊಡ್ಡ ಭೂಮಾಲಕನಾಗಿದ್ದ ಸಿಂಭಾವಿ ಭರಮೈ ಹೆಗಡೆಯ ಜೊತೆಗೆ. ಆತನಿಗೆ ಈಗಾಗಲೇ ಮದುವೆಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ತನ್ನ ಮೊದಲ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ವಿಫಲನಾದ ಕಾರಣಕ್ಕೆ, ಅವಳು ಜೀವಂತವಿರುವಾಗಲೇ ಭರಮೈ ಹೆಗಡೆ ಇನ್ನೊಂದು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ನಿರ್ಧಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಚಿನ್ನಮ್ಮನಿಗೆ ಈ ಸಂಬಂಧ ಸುತಾರಾಂ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಭರಮೈ ಹೆಗಡೆಯನ್ನು ಒಲ್ಲದ ಮದುಮಗಳು ಚಿನ್ನಮ್ಮ ಉಪಾಯದಲ್ಲಿ ಮದುವೆ ಮನೆಯಿಂದಲೇ ಪಲಾಯನ ಮಾಡಿ, ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಕರ ಮುಕುಂದಯ್ಯನನ್ನು ವರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅಸ್ಥಿತ್ಯ ಜಾತಿಯ ಹುಡುಗಿ ತಿಮ್ಮಿ, ಕಾದಂಬರಿಯ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಮದುಮಗಳು. ಚಿನ್ನಮ್ಮನ ಹಾಗೆ ಅವಳಿಗೂ ಸಹ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದ ಗಂಡೊಬ್ಬನ ಜೊತೆ ಮದುವೆ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿದೆ. ತಿಮ್ಮಿ ಅವಳ ಸೋದರ ಸಂಬಂಧಿಯೂ ಪ್ರಿಯತಮನೂ ಆದ ಗುತ್ತಿಯೊಡನೆ, ಸೇರಿಕೊಂಡು ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಮನೆ ಮಾರು ತೊರೆದು, ತಮ್ಮ ಹಿರಿಯರ

ಕಣ್ಣತಪ್ಪಿಸಿ ಲಗ್ನವಾಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ಎರಡು ಜೋಡಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಕಾದಂಬರಿಯ ಕಥಾನಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ಪಾತ್ರವಹಿಸುವ ಮೂರನೆಯ ಮದುಮಕ್ಕಳ ಜೋಡಿ ಗಟ್ಟಿದ ತಗ್ಗಿನಿಂದ ಹೊಟ್ಟೆಪಾಡಿಗಾಗಿ ದುಡಿಯಲು ಬಂದಿದ್ದ ಬಿಲ್ಲವರ ಜಾತಿಯ ಐತ ಮತ್ತು ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಪೀಂಚಲು - ಈ ತರುಣ ದಂಪತಿಗಳದ್ದು, ಅದು ಎಂತಹ ಚೆಲುವಿನ ಜೋಡಿ ಎಂದರೆ ಅವರ ದಣಿ ಮುಕುಂದಯ್ಯನಿಗೆ ಐತ ಮತ್ತು ಪೀಂಚಲು 'ಬಿಲ್ಲ ವೇಷದ ಶಿವಶಿವಾಣಿಯರಂತೆ' ತೋರುತ್ತಾರೆ. [ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು-ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು - ೧೯೬೭, ಪುಟ ೧೩೬] ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಚೆಲುವೆ ಎಂದು ಐತನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ; ಅವಳ ಮೇಲೆ ಅವನ ಪ್ರೀತಿಯೂ ತೀವ್ರಗೊಂಡಿದೆ; ಜೊತೆಗೆ ಅವಳ ಪ್ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿಗಳು ಇರಬಹುದೆ ಎಂಬ ಸಂದೇಹ ಮತ್ತು ಈರ್ಷ್ಯೆಯೂ, ಅವನ ಮನದಲ್ಲಿ ಹೊಗೆಯಾಡುತ್ತಿದೆ. ಕ್ರಮೇಣ ಐತನ ಮನಃಕ್ಷೇಪಗಳೆಲ್ಲ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ, ಪತ್ನಿಯ ಶೀಲದ ಬಗ್ಗೆ ಅವನಿಗೆ ಮನವರಿಕೆಯಾಗಿ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾದ ಅವಳನ್ನು ಮೊದಲಿಗಿಂತ ಇಮ್ಮಡಿಯಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ಅವರ ದಾಂಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಎದುರಾದ ತೊಡಕು ಸುಸೂತ್ರವಾಗಿ ಬಗೆಹರಿಯುವುದ ರೊಂದಿಗೆ ಕಾದಂಬರಿ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಕಾದಂಬರಿಯ ಮದುಮಕ್ಕಳ ಮೂರು ಜೋಡಿಗಳ ಪೈಕಿ, ಗುತ್ತಿ ಮತ್ತು ಅವನ ವಧು ತಿಮ್ಮಿ ಮಾತ್ರ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಜಾತಿಯವರು. ಗುತ್ತಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲು ತಿಮ್ಮಿಯ ಹೆತ್ತವರು ಮತ್ತು ಊರವರ ವಿರೋಧವಿದ್ದರೂ ತಿಮ್ಮಿ ಗುತ್ತಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದವಳು. ಅದಕ್ಕಂದೇ ತಿಮ್ಮಿ ಗುತ್ತಿ ಮನೆಯವರ ಕಣ್ಣು ತಪ್ಪಿಸಿ, ಗುತ್ತಿಯ ಜೊತೆ ಊರುಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಮೊದಲೇ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಾಗಿರುವ ತಾವು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಊರವರ ವೈಷಮ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬಾಳುವೆ ಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಮನಗಂಡು ಗುತ್ತಿ ಮತ್ತು ತಿಮ್ಮಿ ತಮ್ಮ ಊರುಕೇರಿ ತೊರೆದು, ದೂರದ ಊರಿಗೆ ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ತಾವು ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದ ಊರು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ವಿಶೇಷವಾದ ದುಃಖ ಎನೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ದುಡಿದು ತಿನ್ನುವ ತಮಗೆ ಯಾವ ಊರಾದರೇನು ಎಂಬ ಉದಾಸೀನ ಭಾವದಲ್ಲೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಊರನ್ನು ತೊರೆದು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಗೆ ಯಾವ ಊರೂ 'ಅವರದ್ದಾಗುವುದು' ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಊರಿಗೆ ಹೋದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಅವರು 'ಪಂಚಮರು' ಮತ್ತು 'ಅನ್ಯರು' ಎಂಬ ಕಟುಸತ್ಯವನ್ನು ಕಾದಂಬರಿ ನಮ್ಮ ಮನಗಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಗುತ್ತಿತಿಮ್ಮಿಯರು ಸಿಂಭಾವಿ ಬಿಟ್ಟು ದೂರದ ಊರಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯ ದೋಣಿಗಂಡಿಯಲ್ಲಿ

ನಡೆದ ಒಂದು ಹೃದಯವಿದ್ರಾವಕ ಘಟನೆಯನ್ನು ಯಾವ ಓದುಗನೂ ಮರೆೆಯಲಾರ. ಕಾದಂಬರಿಯ ಮೊತ್ತಮೊದಲ ಪುಟದಲ್ಲೇ ಓದುಗರೆದುರು ಹಾಜರಾಗುವ ಹೊಲೆಯರ ಗುತ್ತಿ ಅಥವಾ ನಾಯಿಗುತ್ತಿ, ಅವನ ಸೋದರ ಸಂಬಂಧಿ, ಪ್ರಿಯತಮೆ ಹಾಗೂ ಭಾವೀಪತ್ನಿಯಾಗಿರುವ ತಿಮ್ಮಿಯನ್ನು, ಅವಳ ಹೆತ್ತವರ ಕಣ್ಣುತಪ್ಪಿಸಿ, ಹಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲು ಹೊರಟು ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ; ಅವನ ಜೊತೆ, ಅವನ ನಾಯಿ 'ಹುಲಿಯ'ನೂ ಯಥಾ ಪ್ರಕಾರ ಹೊರಟಿದೆ. ಕಾದಂಬರಿಕಾರರೇ ಹೇಳುವಂತೆ ಗುತ್ತಿಯನ್ನು ನೆರಳಿನಂತೆ ಸದಾ ಹಿಂಬಾಲಿಸುವ ಅವನ ನಾಯಿ ದೆಸೆಯಿಂದಲೇ ಗುತ್ತಿಗೆ 'ನಾಯಿಗುತ್ತಿ' ಎಂದೂ ಅವನ ನಾಯಿಗೆ 'ಗುತ್ತಿ ನಾಯಿ' ಎಂದೂ ಜನ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಗುತ್ತಿ ಮತ್ತು ಅವನ ನಾಯಿಯ ನಡುವೆ ಎಷ್ಟು ಅನ್ಯೋನ್ಯವಿದೆಯೆಂದರೆ, ಗುತ್ತಿ ನಾಯಿ ಗುತ್ತಿಯ ಇನ್ನೊಂದು 'ಸ್ವ' ಅಥವಾ alter ego ಎಂಬಂತೆ ಕಾದಂಬರಿಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಗುತ್ತಿಯ ಜೊತೆ ಅವನ ನಾಯಿಯೂ ಓದುಗನೆದುರು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಕಾದಂಬರಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ತಿಮ್ಮಿಯ ಹೆತ್ತವರು ಮತ್ತು ಊರವರ ವಿರೋಧವಿದ್ದರೂ ಗುತ್ತಿ ತಿಮ್ಮಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಈ 'ಅಪರಾಧ'ಕ್ಕಾಗಿ ಪೋಲೀಸರು ತನ್ನ ಬೆನ್ನುಬಿದ್ದಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಅವನು ದಿಗಿಲಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಸಿಂಭಾವಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಆಸುಪಾಸಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ತನಗೆ ಅಪಾಯ ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ ಎಂಬ ಭಯದಲ್ಲಿ ಗುತ್ತಿ ಜಿರಾಪತಿ ಮಳೆಯ ಒಂದು ದಿನ, ತನ್ನ ಹೊಲೆಗೇರಿ ತೊರೆದು ಮೇಗರವಳ್ಳಿ ಮುಖಾಂತರ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದು ತುಂಗಾನದಿಯ ದಡದ, ದೋಣಿಗಂಡಿ ಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ. ತುಂಗಾ ನದಿಯಲ್ಲಿ ನೆರೆ ಏರಿ, ನದಿಗೆ ನದಿಯೇ ಮಹಾಪ್ರವಾಹವಾಗಿದೆ. ನದಿಯ ಆಚೆಯ ದಡದ ಕಾನೂರು ಕಡೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಗುತ್ತಿ ದೋಣಿ ಹತ್ತಿದ್ದಾನೆ; ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಜನ ಕಿಕ್ಕಿರಿದು ತುಂಬಿದ್ದಾರೆ. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯನಾದ ಗುತ್ತಿಗೆ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಜಾಗ ಸಾಲದು; ಇನ್ನು ಅವನ ನಾಯಿಗೆ ಯಾರು ಸ್ಥಳ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ? ಗುತ್ತಿ ದೋಣಿಯ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ತುಸು ಜಾಗ ದೊರಕಿಸಿಕೊಂಡರೂ, ಅವನ ನಾಯಿಗೆ ದೋಣಿ ಹತ್ತಲು ಯಾರೂ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಗುತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇರಲಾರದ ಅವನ ನಾಯಿ ನದಿಗೆ ಹಾರಿ ತನ್ನ ಯಜಮಾನನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ತುಂಗಾನದಿಯ, ಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ಎದುರಾಗಿ ಈಸುವುದು ಹುಲಿಯನಂತಹ ಹುಲಿಯನಿಗೂ ದುಸ್ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರವಾಹದ ಎದುರು ಗುತ್ತಿ ನಾಯಿಯ ಧೀರೋದಾತ್ತ ಹೋರಾಟ, ತನ್ನ ನಾಯಿಯನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ಗುತ್ತಿ ಮಾಡುವ ವ್ಯರ್ಥಪ್ರಯತ್ನ ಅವನ ಅಸಹಾಯಕತೆ, ತನ್ನ ಜೀವವೇ ಆಗಿದ್ದ ನಾಯಿ ತನ್ನ ಕಣ್ಣೆದುರೇ

ಪ್ರವಾಹದ ಪಾಲಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಅವನಿಗೆ ಆಗುವ ಸಂಕಟ, ಅವನು ಅಸ್ತತ್ಯನೆಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಅವನ ಆ ಮನಃಸ್ಥಿತಿ ಸಹ ದೋಷಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಇತರರ ನಗೆಚಾಟೆಗೆ ವಸ್ತುವಾಗುವುದು - ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಗುತ್ತಿ ನಾಯಿಯ ಜೀವಿತದ ಕೊನೆಯ ಕ್ಷಣಗಳ ಈ ನಿರೂಪಣೆ ಎಷ್ಟು ಹೃದಯ ಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿದೆ ಎಂದರೆ ತನ್ನ ನಾಯಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಗುತ್ತಿಯ ಜೊತೆ ಓದುಗನೂ ಕಣ್ಣೀರು ಹಾಕುವಂತಾಗುತ್ತದೆ. [ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು-ಪುಟ ೬೦೫-೬೦೬] ಆದರೆ ಕುವೆಂಪು ಓದುಗರ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸಿ, ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ತೃಪ್ತರಾಗುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲೇಖಕ ಅಲ್ಲ. ಗುತ್ತಿನಾಯಿಯ ಅಂತಿಮ ಕ್ಷಣಗಳ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಕಾದಂಬರಿಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಅದೇ ಬಗೆಯ ಉತ್ಕಟ ಜೀವದಯೆಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. 'ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು' ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಗುತ್ತಿ ಮತ್ತು ಅವನ ನಾಯಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಮಲೆನಾಡು ಮತ್ತು ಅದರ ಜೀವಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವವೂ ಸಾಹಚರ್ಯದೊಡನೆ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ. ಗುತ್ತಿಯನ್ನು ಮರೆತು ಅವನ ನಾಯಿಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ; ಹಾಗೆಯೇ ಮಲೆನಾಡಿನ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಮರೆತು, ಅಲ್ಲಿನ ನಿಸರ್ಗದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತ್ರ ಯೋಚಿಸುವುದು ಕೂಡ ಅಸಾಧ್ಯ. ಕುವೆಂಪು ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿರುವ ಮನುಷ್ಯ ಮತ್ತು ನಿಸರ್ಗಗಳ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಅಂತಹದ್ದು.

'ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು' ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಪಾತ್ರಗಳು ಹಾಗೂ ಆ ಪಾತ್ರಗಳ ಕ್ರಿಯೆಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಬಗೆಬಗೆಯ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳು, ಋತುಮಾನದ ವೈಪರೀತ್ಯಗಳು, ಹೆಚ್ಚಿನವರ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಾರದ ಮನುಷ್ಯ ವರ್ತನೆಯ ಓರೆಕೋರೆಗಳು - ಎಲ್ಲವೂ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಒಂದು ದಿನ ಇಳಿಸಂಜೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸಿಂಭಾವಿ ಹೊಲೆಗೆರಿಯ ತನ್ನ ಗುಡಿಸಲಿನಿಂದ ಹೊರಟ ಗುತ್ತಿ, ಸೀತೂರು ವರೆಗೆ ನಡೆದು ದಣಿದಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಆ ರಾತ್ರಿ ಅವನು ತಂಗಿದ್ದ ಮನೆಯ ಯಜಮಾನ ತಿಮ್ಮನಾಯ್ಕನ ಗೊರಕೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದಾಗಿ ಗುತ್ತಿಗೆ ನಿರ್ದೆ ಹತ್ತುವುದಿಲ್ಲ. ಲೇಖಕರು ಸದ್ರಿ ತಿಮ್ಮನಾಯ್ಕನ ಗೊರಕೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದು ಹೀಗೆ : 'ಜಗಲಿಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿದ್ದ ತಿಮ್ಮನಾಯ್ಕ ಮಾರಾಯನು ಗೊರೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. ಅವನು ಗೊರಕೆ ಹೊಡೆದರೆ ಇವನಿಗೆ ನಿರ್ದೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಏನಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎನ್ನುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಗೊರಕೆ. ಇತರ ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವಂತೆ, ಗೊರಕೆಯಲ್ಲೂ ಸಾತ್ವಿಕ, ರಾಜಸ, ತಾಮಸಗಳೆಂದು ಮೂರು ವಿಧವಿವೆಯಲ್ಲವೆ? ತಿಮ್ಮನಾಯ್ಕನ ಗೊರಕೆ ರಭಸದಲ್ಲಿ ರಾಜಸವಾಗಿಯೂ ರಸದಲ್ಲಿ

ತಾಮಸವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು ಭೀಕರವಾಗಿತ್ತು. ಶ್ವಾಸೋಚ್ಚ್ವಾಸದ ಗರಗಸದಿಂದ ನೀಶಬ್ದತೆಯ ಗೋನಾಳಿಯನ್ನು ಘರಿಲ್ ಘರಿಲ್ ಗರಾಗರಾ ಗೊರ್ ಗೊರ್ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ನಾನಾ ನಾದವಿನ್ಯಾಸಗಳಿಂದ ಕೊಯ್ಯುತ್ತಿತ್ತು. ಬಡಗುತ್ತಿಯ ನಿರ್ದೆಯ ಕುತ್ತಿಗೆಯನ್ನೇನೂ ಕೊಯ್ದೇ ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು.' [ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು-ಪುಟ ೨೦] ಇಂತಹದೇ ಇನ್ನೊಂದು ಉದಾಹರಣೆ: ಸಿಂಭಾವಿ ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ಹೆಗ್ಡೆ, ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದೆಬಾರದೆ ರಾತ್ರಿ ಇಡೀ ಹೊರಳಾಡಿ, ಬೆಳಗಿನ ವಿವಿಧ ಸದ್ದುಗಳಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಡುವುದನ್ನು ಲೇಖಕರು ಹೀಗೆ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾರೆ: '...ಮನೆಯ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅವರಿಗೆ ಬಯಲಿನ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಒಡ್ಡಿ ಆಕೃತಿ ಆಹ್ವಾನಕರವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸಿತು. ಒಡ್ಡಿಗಳೊಳಗೆ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ಸದ್ದುಗಳೆಂದರೆ ಹೆಗ್ಡೆಯವರಿಗೆ ಬಹುಕಾಲದ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗಿದ್ದು, ಅವರಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಸಂವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಯಾವುದೋ ಗುಪ್ತಲಿಪಿಯ ಸಂಕೇತ ಸ್ವರ ವಿಜ್ಞಾನವಾಗಿತ್ತು. ಊರ ಹಂದಿಯ ದಡ್ಡೆಯ ಸದ್ದೂ, ಸಲಗನ ಸದ್ದೂ, ಮರಿಗಳ ಸದ್ದೂ, ಹೋತನ ಸೀನೊ, ಆಡಿನ ಸೀನೊ, ಕೆಂಪು ಹುಂಜದ ಕೂಗೊ, ತಿಮ್ಮಪ್ಪ ಹೆಗ್ಡೆ [ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ಹೆಗ್ಡೆಯವರ ಮಗ] ಕೋಳಿ ಅಂಕದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದು ತಂದಿದ್ದ ಬಿಳಿ ಸಳಗದ ಕೂಗೊ ಹೆಗ್ಡೆಯವರಿಗೆ ಒಂದೊಂದೂ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಭಾವವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮಹಾಕವಿ ಮಹಾಭಂಡಸಿನ ನಾದವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಸವಿಯುವಂತೆ ಸವಿದು ಸುಖಿಸುತ್ತಲೂ ಇದ್ದರು. ಅಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಆ ಒಂದೊಂದು ಸದ್ದಿಗೂ ಅವರ ಭಾವಕೋಶ ಬೆಳೆದು ಹೋಗಿತ್ತು.' [ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು, ಪುಟ ೩೫] ಇಂತಹದ್ದೇ ಇನ್ನೊಂದು ರಸವತ್ತಾದ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರು ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ಹೆಗ್ಡೆಯವರ ಹಂದಿಯೊಂದು, ಅವರ ಕೆಲಸದ ಆಳಿನ ಬೇಜವಾಬ್ದಾರಿತನ ದಿಂದಾಗಿ, ಒಡ್ಡಿಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಬಂದು ಮಾಡಿದ ರಂಪವನ್ನು ನಾಲ್ಕೈದು ಪುಟಗಳಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ನಿರೂಪಣೆಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ಹೆಗ್ಡೆ ಅಸ್ತತ್ಯ ಜಾತಿಯ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸದಾಳುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸಾರಾಸಗಟಾಗಿ, ತನಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವ ಕೆಟ್ಟ ಶಬ್ದಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಬಳಸಿ ಬೈದು ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆ ಬೈಯುವುದು, ತನ್ನ ಆಸ್ತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಜಾತಿಯ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಅವರಿಗೆ ದಕ್ಕಿದ ಅಧಿಕಾರ ಎಂಬ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸಹ ಲೇಖಕರು ನಮ್ಮ ಮನಗಾಣಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು' ಕಾದಂಬರಿಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಇಂತಹ ಪ್ರಸಂಗಗಳು, ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಆಖ್ಯಾಯಿಕೆಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿವೆ. ಕತೆ ತನ್ನ ಮುಕ್ತಾಯದ ಕಡೆಗೆ ಧಾವಿಸುತ್ತ ಓದುಗನನ್ನು ತುದಿಗಾಲಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವ ನಮೂನೆಯ ರೋಚಕ ಬರವಣಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ

ಜಾಯಮಾನದಲ್ಲೇ ಇಲ್ಲ. ನಿರುದ್ವಿಗ್ನತೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕತೆಯನ್ನು ರಾಗದ ಆಲಾಪದಂತೆ ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತ ಹೋಗುವುದು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಶೈಲಿಯ ಹೊರಮೈಲಕ್ಷಣ. ಆದರೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರೇಮ, ಜೀವದಯೆ ಹಾಗೂ ಯಾವ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೂ ತಲೆಬಾಗದ ನಿರಂಕುಶಮತಿ - ಇವೇ ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಯ ಶಕ್ತಿ ಮೂಲಗಳು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಾದ್ರಿ ಜೀವರತ್ನಯ್ಯ, ಸಿಂಧುವಳ್ಳಿಯ ಚಿನ್ನಪ್ಪ ಗೌಡರ ಮನೆಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ದಿನವೇ, ಯೋಗಾಯೋಗವೆಂಬಂತೆ, ಅಮೇರಿಕದ ಚಿಕಾಗೋ ನಗರದ ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮ್ಮೇಲನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿವಿವೇಕಾನಂದರು ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಲೇಖಕರು ನಿರೂಪಿಸುವುದು ಹೀಗೆ: '೧೮೯೩ನೆಯ ಇಸವಿ, ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೧೧ನೆಯ ತೇದಿ ಸೋಮವಾರ, ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯ ಪಾದ್ರಿ ಅಥವಾ ಉಪದೇಶಿ ಜೀವರತ್ನಯ್ಯ ಕಾಡುದಾಟಿ, ಆಗ ತಾನೆ ಕಳೆಕಿತ್ತು ತೆವರು ಕುಯ್ಲಾಗಿದ್ದ ಗದ್ದೆ ಕೋಗಿನ ಅಂಚುಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿ ಹಾರಿ, ತೋಟದ ಬೇಲಿಯ ತಡಬೆಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಏರಿ ಇಳಿದು, ಅಡಕೆ ಮರದ ಸಾರದ ಮೇಲೆ ಅಡೆಹಳ್ಳವನ್ನು ಉತ್ತರಿಸಿ, ಮನೆಯೆಡೆಯ ಕಣದ ಬೇಲಿಯೊಡ್ಡಿಗೆ ಹಾಕಿದ್ದ ಉಣಗೋಲನ್ನು ಸರಿಸಿ ಸಿಂಧುವಳ್ಳಿ ಮನೆಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಂದು ತಾನು ಎಂತಹ ಲೋಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಲಿರುವ ಜಗದ್ಭವ್ಯ ಮಹದ್ ಘಟನೆಯೊಂದರೊಡನೆ ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿತರಲಿಲ್ಲ. ಆ ದಿನವೆ ಕ್ರೈಸ್ತಮತ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಮತ್ತು ಮಿಷನರಿ ಮತಾಂಧತೆಯ ಶಕ್ತಿ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದ ಅಮೇರಿಕಾ ದೇಶದ ಚಿಕಾಗೋ ನಗರದಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದ ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮ್ಮೇಲನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಮತ್ತು ವೇದಾಂತ ದರ್ಶನದ ಮಹೋನ್ನತಿಯನ್ನೂ ವಿಶ್ವವೈಶಾಲ್ಯವನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಸಿಂಹಕಂಠದಿಂದ ಘೋಷಿಸಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ಆಲಿಸಿದ್ದ ಅನ್ಯಧರ್ಮೀಯ ವಿದ್ವಜ್ಞನ ಸಮೂಹವೂ ಆನಂದೋನ್ಮತ್ತವಾಗಿ ಜಯಘೋಷ ಮಾಡಿತ್ತು. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ವೇದಾಂತ ದರ್ಶನದ ದಿಗ್ವಿಜಯದ್ವಜ ಗಗನಚುಂಬಿಯಾಗಿ ಏರಿ ಹಾರಿ ಲೋಕಲೋಚನ ಗಳನ್ನೆ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸಿತ್ತು. ವಿಂಧ್ಯ ಹಿಮಾಚಲ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆ ದಿವ್ಯ ಧ್ವನಿ ಅನುರಣಿತವಾಗಿತ್ತು.' [ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು, ಪುಟ ೧೯೬]

ಈ ದೀರ್ಘ ಉದ್ಗ್ರತದಲ್ಲಿ, ವಿವೇಕಾನಂದರ ಚಿಕಾಗೋ ಭಾಷಣದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಘಟನೆಯನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಸಂಭ್ರಮ ಮತ್ತು ವಿಸ್ಮಯಗಳ ಭಾವೋದ್ವೇಗದಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣಿಸಿದರೆ ಪಾದ್ರಿ ಜೀವರತ್ನಯ್ಯ ಸಿಂಧುವಳ್ಳಿ ಮನೆಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಶೈಲಿ ಬೇರೆಯೇ ಬಗೆಯದ್ದು. ಗೃಹಿಣಿಯೊಬ್ಬಳು,

ಮನೆವಾರ್ತೆಯ ವಿವರಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸುವಷ್ಟೇ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ಮಲೆನಾಡಿನ ತನ್ನ ಪರಿಸರದ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಅರಿತು, ಅನುಭವಿಸಿ ಬಲ್ಲವರು. ಪಾದ್ರಿ ಜೀವರತ್ನಯ್ಯ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಸಿಂಧುವಳ್ಳಿ ಚಿನ್ನಪ್ಪ ಗೌಡರ ಮನೆಯ ಸುತ್ತಲಿನ ಕಾಡು, ಕಳೆಕಿತ್ತು ತೆವರು ಕುಯ್ಲಾಗಿದ್ದ ಕಾಡಿನ ಬದಿಯ ಗದ್ದೆಕೋಗಿನ ಅಂಚು, ತೋಟದ ಬೇಲಿಯ ತಡಬೆ, ಅಡೆಹಳ್ಳದ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿದ್ದ ಅಡಕೆ ಮರದ ಸಾರ, ಮನೆಯೆಡೆಯ ಕಣದ ಬೇಲಿ, ಬೇಲಿಯೊಟ್ಟಿಗೆ ಹಾಕಿದ್ದ ಉಣಗೋಲುಗಳನ್ನು ಕುವೆಂಪು, ತನ್ನಯತೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಎರಡು ಬಗೆಯ ನಿರೂಪಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು, ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಒತ್ತು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳುವುದೇ ಕಷ್ಟ.

ಪಾದ್ರಿ ಜೀವರತ್ನಯ್ಯ ಮಲೆನಾಡಿನ ಸಿಂಧುವಳ್ಳಿಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಭೂಮಾಲಕ ಮನೆತನದ ಯುವಕ ಚಿನ್ನಪ್ಪ ಗೌಡರ ಮನೆಗೆ ಹೋದದ್ದು, ಚಿನ್ನಪ್ಪ ಗೌಡರನ್ನು ಕ್ರೈಸ್ತ ಮತದಡೆಗೆ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ. ಮಲೆನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಜನರನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಂಡು ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಮತಾಂತರಗೊಳಿಸಲು ಪಾದ್ರಿ ಜೀವರತ್ನಯ್ಯ ಸಾಕಷ್ಟು ಯತ್ನ ಮಾಡಿದರೂ, ಅವನು ಅದರಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇನೂ ಯಶಸ್ವಿ ಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡದ ಇನ್ನೊಂದು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿ, ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರ 'ಜೋಮನ ದುಡಿ'ಯ ಹಾಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ 'ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು' ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ, ೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯ ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕರಾವಳಿ ಮತ್ತು ಮಲೆನಾಡಿನ ಕೆಲವು ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಮತಾಂತರ ಯತ್ನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಒಳನೋಟಗಳು ಇವೆ. ಕುವೆಂಪು ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ, ಪಾದ್ರಿ ಜೀವರತ್ನಯ್ಯ, ತನ್ನ ಮತಪ್ರಚಾರದ ಜೊತೆಗೆ ಮೇಗರವಳ್ಳಿಯ ಮಿಷನ್ ಸ್ಕೂಲ್ ಕಟ್ಟಡ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಮುತುವರ್ಜಿ ವಹಿಸುತ್ತಾನೆ ['ಮಿಷನ್ ಸ್ಕೂಲ್' ಎಂಬ ಶಾಲೆಯ ಹೆಸರನ್ನು ಗಮನಿಸಿ] ಜೀವರತ್ನಯ್ಯನ ಮತಾಂತರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಒಲ್ಲದ ಸ್ಥಳೀಯ ಜನಗಳು ಸಹ ತಮ್ಮ ಊರಿನ ಮಿಷನ್ ಸ್ಕೂಲ್ ಬಗ್ಗೆ ಸದಭಿಪ್ರಾಯ ಉಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಜೀವರತ್ನಯ್ಯನ ಮತಾಂತರದ ಅಭಿಯಾನ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಯಾಗದಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದು ಯಾವತ್ತೂ ಹಿಂಸೆ, ಬಲಾತ್ಕಾರದ ಮೂಲಕ ಕ್ರೈಸ್ತಮತವನ್ನು ಜನರ ಮೇಲೆ ಹೇರಲಿಲ್ಲ. ಪಾದ್ರಿ ಜೀವರತ್ನಯ್ಯ, ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಜನರೊಡನೆ ಆಗಂತುಕನಂತೆ ವರ್ತಿಸುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಮಲೆನಾಡಿನ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ಅವನನ್ನು ತಮ್ಮವ ಎಂದೇ ಬಗೆದಿದ್ದಾರೆ. ಧರ್ಮಗುರುಗಳ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವರತ್ನಯ್ಯನಿಗಿಂತ ಮೇಲಿನವರಾದ ರೆವರೆಂಡ್ ಲೇಕ್‌ಹೌಟ್ ಸಾಹೇಬರಂತೂ

ಸಾವಧಾನ, ಸಜ್ಜನಿಕೆ ಮತ್ತು ಔದಾರ್ಯದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡವರು. ಮತಾಂತರಕ್ಕೆ ವ್ಯಕ್ತವಾದ ಜನರ ವಿರೋಧ ಕಂಡು ನಾಗರಿಕ ವಿಧಾನಗಳಿಂದ ಜನರನ್ನು ಮತಾಂತರಗೊಳಿಸುವ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಿಂದ ಸಹ ಅವರು ಹಿಂದೆ ಸರಿಯುತ್ತಾರೆ. ಕ್ರೈಸ್ತ ಮತೀಯರ ಮೇಲೆ ಸಾರಾಸಗಟಾಗಿ ಮತಾಂತರದ ಯತ್ನಗಳ ಆರೋಪ ಹೊರಿಸಿ, ಅವರ ವಿರುದ್ಧ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಈಗ ನಡೆದಿರುವ ಅಪಪ್ರಚಾರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾರಂತರ 'ಜೋಮನ ದುಡಿ' ಮತ್ತು ಕುವೆಂಪು ಅವರ 'ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು' ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿರುವ ಮತಾಂತರ ಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ತಾರತಮ್ಯ, ಆಸ್ತಿ ಒಡೆತನದಲ್ಲಿ ಅಸಮಾನತೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಸ್ವಸ್ಥತೆ ಮುಂತಾದ ಈ ಸಮಾಜದ ಆಚರಣೆಗಳೇ ಮತಾಂತರದ ಯತ್ನಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟವು ಎಂಬುದನ್ನು ಎರಡು ಕಾದಂಬರಿಗಳೂ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ವಿಶದಪಡಿಸುತ್ತವೆ.

ಕುವೆಂಪು ತನ್ನ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಪಾದ್ರಿ ಜೀವರತ್ನಯ್ಯ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಅವರು ಮೈಗೂಡಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುವ ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮಭಾವಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವಂತಹದ್ದು. ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಚಿಕಾಗೋ ಧರ್ಮ ಸಮ್ಮೇಲನದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಭಾಷಣದ ಶುರುವಿನಲ್ಲೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. 'ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸಹನೆ ಬೋಧಿಸಿದ ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಒಂದು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು ನಾನು ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಹೆಮ್ಮೆ ಇದೆ. ನಾವು ಸಹಿಷ್ಣುತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳೂ ಸತ್ಯ ಎಂದು ನಂಬುವವರು' ತನ್ನ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ, ಅವರು ಹಿಂದು ಧರ್ಮದ ಸರ್ವಗ್ರಾಹ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಔದಾರ್ಯಗಳ ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತ ಭಾರತ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳ ಸಂತ್ಯಸ್ತರಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ನೀಡಿರುವುದರತ್ತ ಶೋತೃಗಳ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. 'I am proud to belong to a religion which has taught the world both tolerance and universal acceptance' ಎಂದು ತನ್ನ ಮಾತು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹಿಂದು ಧರ್ಮ, 'Hindu religion' ಎಂಬ ನುಡಿಗಟ್ಟನ್ನೇ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಇಸ್ಲಾಂ, ಕ್ರೈಸ್ತ ಮತ್ತು ಯಹೂದಿ ಧರ್ಮಗಳ ಹಾಗೆ ಹಿಂದು ಎಂದರೆ ಒಂದು religion ಅಥವಾ ಧರ್ಮವಲ್ಲ; ಅದು ಒಂದು ಜೀವನಕ್ರಮ ಎಂಬ ವಾದ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಾಲ್ತಿಗೆ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಧ್ವಜವನ್ನು ಯಾರ

ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ನೆಡುವ ಹವಣಿಕೆ ಇಲ್ಲ. ವಿವೇಕಾನಂದರನ್ನು ಅಧಿಕಾರ ರಾಜಕೀಯದ 'ಬಳಸು-ಬಿಸಾಕು' ಸರಕು ಮಾಡಿಕೊಂಡವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಚಿಕಾಗೋ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಅವರು ಏನು ಹೇಳಿದರು ಎಂಬುದರ ಪರಿವೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ವಿವೇಕಾನಂದ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಅವರ ಗುರು ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರು ಕೂಡ ಪರಮ ಪೂಜ್ಯರು; ಆದರೆ ಪರಮಹಂಸರು ಯಾರ ಬಳಕೆಗೂ ಸಿಗುವವರಲ್ಲ; ಅವರು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಪ್ರತಿಮೆ, ಕೂಡ ಅಲ್ಲ.

'ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು' ಕಾದಂಬರಿಯ ಬಹುತೇಕ ಪಾತ್ರಗಳು ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು 'ಹಿಂದು' ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಭಾರತವೆಂಬ ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರಭುತ್ವದ ಪ್ರಜೆ ಎಂಬ ಗುರುತು ಚಹರೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೂ ಅವರಿಗೆ ಇಲ್ಲ. ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ತಾವು ನೆಲೆಸಿದ ಊರು, ಹಾಗೂ ಅದರ ಆಸುಪಾಸಿನ ಪ್ರದೇಶವೇ 'ದೇಶ' ಅಥವಾ 'ರಾಷ್ಟ್ರ'. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ತನ್ನ ಹೊಲೆಗೆರಿಯಿಂದ, ದೂರದ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸುವ ಗುತ್ತಿಗೆ ತಾನು ಬೇರೆಯೇ ದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಅನ್ನಿಸಿ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಗುತ್ತಿಗೆ ತಿಮ್ಮಿಯನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗಿ, ತನ್ನ ಹೊಲೆಗೆರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಲೇಖಕರು ಹೀಗೆ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ: 'ಮುತ್ತೂರು ಸೀಮೆಯೂ ಕೂಡ "ದೇಸಾಂತ್ರ"ವಾಗಿದ್ದ ಗುತ್ತಿಯ ಬದುಕೆಲ್ಲ ಇದುವರೆಗೆ ಸಿಂಭಾವಿ, ಮೇಗರವಳ್ಳಿ, ಹಳಮನೆ ಹೂವಳ್ಳಿ, ಕೋಣೂರು, ಬೆಟ್ಟಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವನೆಂದೂ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯ ರಾಮತೀರ್ಥದ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಡೆಗೆ ಅವನ ಸಂಕುಚಿತ ಜೀವನದ ಹದಿನೆಂಟೊ ಇಪ್ಪತ್ತೊ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಅವನು "ಎಳ್ಳಮಾಸೆ"ಯ ಜಾತ್ರೆಗಾದರೂ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯಂತಹ "ದೂರದೇಶ"ಕ್ಕೆ ಬಂದವನಲ್ಲ. ಹೊಲೆಯನಾಗಿದ್ದ ಅವನಿಗೆ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಪರಶುರಾಮ ತೀರ್ಥದ ಸ್ನಾನವಂತೂ ಸರ್ವಥಾ ಅಲಭ್ಯವಾದುದರಿಂದ ಅಂತಹ ಅಗಮ್ಯ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಎರಲು ಅವನೆಂದೂ ಆಶಿಸಿರಲಿಲ್ಲ.' [ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು, ಪುಟ ೨೧೬] ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕಾದಂಬರಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಭಾರತ ಇಲ್ಲಿ ಉಸಿರಾಡುತ್ತಿದೆ ಅನ್ನಿಸುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಅದು ಸಮಕಾಲೀನ ಭಾರತವಲ್ಲ. ಒಬ್ಬ ಕಾದಂಬರಿಕಾರನಾಗಿ, ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಹೊಲೆಯರ ಗುತ್ತಿಯ ದೇಶ, ಈಗ ನಾವು ನೀವು ಬದುಕುತ್ತಿರುವ ದೇಶ ಅಲ್ಲ ಎಂಬ ವಾಸ್ತವದ ಅರಿವು ಇದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಅಮೇರಿಕ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಉದಾರತೆ, ಸಹಿಷ್ಣುತೆ ಮತ್ತು ಸರ್ವಗ್ರಾಹ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದ ಮಹಾನುಭಾವನೇ ಹೊರತು ಭಾರತವೆಂಬ ಈ ಕಾಲದ ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರಭುತ್ವದ ಪ್ರತಿಮೆ ಅಲ್ಲ.

ಕಾದಂಬರಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರಭುತ್ವವೆಂಬ ಅಧಿಕಾರ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಅ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗೆ, ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ - ಯಾವ ಯಜಮಾನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಕಾದಂಬರಿ ಗೌರವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಚಿಕಾಗೋ ನಗರದಲ್ಲಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಹಿಂದು ಧರ್ಮದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸಾರಿ ಹೇಳಿದ್ದು ಮತ್ತು ಅದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಯುಃಕಚ್ಚಿತ್ ಪಾದ್ರಿಯೊಬ್ಬನು' ಮಲೆನಾಡಿನ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದು ಧರ್ಮದ ಕೆಡುಕುಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿತೋರಿಸಿದ್ದು - ಇವೆರಡನ್ನೂ ತನ್ನ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟೊಟ್ಟಿಗೇ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ನಂತರ ಕುವೆಂಪು 'ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿರುವ' ಹಿಂದು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಸವಾಲು ಹಾಕುತ್ತಾರೆ, 'ಅಮೇರಿಕಾದ ಚಿಕಾಗೋ ಬಹು ದೂರದಲ್ಲಿರಬಹುದು? ವಿವೇಕಾನಂದರ ಉತ್ತಾಲ ಧ್ವನಿ ಮಲೆನಾಡಿನ ಕೊಂಪೆಗೆ ಮುಟ್ಟದಿದ್ದಿರಬಹುದು? ಆದರೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದುಹೋದ - ಶೃಂಗೇರಿ, ಧರ್ಮಸ್ಥಳ, ಉಡುಪಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಪವಿತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಗುರುಪೀಠಗಳು? ಅವೇನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು?' [ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು-ಪುಟ ೧೯೭]

ಮಲೆನಾಡಿನ ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅಸಮಾನತೆ, ತಾರತಮ್ಯ ಮತ್ತು ಶ್ರೇಣೀಕರಣಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರದ ನಿಲುವು ತಳೆದಿರುವ ಕಾದಂಬರಿ, ಆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಲಾಗಾಯ್ತೆಂದಿಲ್ಲ ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆ ಹಾಗೂ ಪುರುಷಪ್ರಾಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಸಹ ಪ್ರತಿರೋಧಿಸುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷಪಾತ್ರಗಳಿಗೆ ನೀಡುವಷ್ಟೇ ಪ್ರಾಶಸ್ತವನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಪಾತ್ರಗಳಿಗೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಕಾದಂಬರಿಯ ಸ್ತ್ರೀಪಾತ್ರಗಳು ಪುರುಷರಿಗೆ ಅಧೀನರಾಗಿದ್ದಾಗಲೂ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಖಾಸಗೀವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಮತ್ತು 'ಸ್ವ'ವನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವಂತಹವು. ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ನಮಗೆದುರಾಗುವ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಲೈಂಗಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೂ ಇದೆ; ಅದರ ಆಸೆ, ನಿರಾಶೆಗಳೂ ಇವೆ.

ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಮಧ್ಯವಯಸ್ಸು ದಾಟಿದ ವಿಧವೆ ನಾಗತ್ತೆಯ ಅತ್ಯಪ್ಪ ಲೈಂಗಿಕ ಬಯಕೆ ಮತ್ತು ವಿಷಮರತಿ ಹಾಗೂ ಅಕಾಲವಿಧವೆಯಾದ ಅವಳ ಸೊಸೆ ನಾಗಕ್ಕನಿಗೆ, ನಾಗತ್ತೆ ತನ್ನ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಗಂಡಸೊಬ್ಬನ ಜೊತೆ 'ಸೀರಡಿಕೆ' ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿಸಲು ನಡೆಸಿದ ಕುತಂತ್ರ, ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಮಯ ಶೃಂಗಾರದ ಒಂದು ಕರಾಳ ವಿದ್ಯಮಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ [ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು, ಪುಟ ೨೩೭-೨೪೦]. ತನ್ನ ತಾರಣ್ಯದಲ್ಲೇ ವಿಧವೆಯಾದ ನಾಗಕ್ಕ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಲೋಭಿಯೂ ಲಂಪಟಿಯೂ ಆದ ಅವಳ ಅತ್ತೆ ನಾಗಮ್ಮ ಕೂಡ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ನೊಂದ ಜೀವಿ. ಆದರೂ ಭಲಗಾತಿ ಎಂಬ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ

ಚಿತ್ರತೆಗೊಂಡಿರುವಾಕೆ. ಕಾದಂಬರಿಯ ಹೊಸ ಮದುಮಕ್ಕಳ ಎರಡು ಜೋಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನಮ್ಮ ಮತ್ತು ಮುಕುಂದಯ್ಯರ ಪರಸ್ಪರ ಸಮರ್ಪಣಭಾವದ ಗಾಢ ಪ್ರೀತಿ ಹಾಗೂ ಎಂತಹ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೂ ಮದುವೆ ಆಗಿಯೇ ಸಿದ್ಧವೆಂಬ ದೃಢಮನಸ್ಸಿನ ಗುತ್ತಿ ತಿಮ್ಮಿಯರ ಪ್ರೇಮ - ಈ ನಿರೂಪಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಗಂಡು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣಿನ ನಡುವೆ ತರತಮ ಬೇಧ ಇಲ್ಲ. ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಮದುಮಕ್ಕಳ ಇನ್ನೊಂದು ಜೋಡಿ, ಐತ ಮತ್ತು ಪೀಂಚಲು, ಅವರ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೀತಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ದೈಹಿಕ ಸಮಾಗಮವನ್ನು ಸಹ ಲೇಖಕರು ಸಾದೃಶ್ಯವಾಗಿ ಆದರೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ರೋಚಕವನ್ನಿಸದ ಹಾಗೆ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ಶಿವಶಿವಾಣಿ'ಯರಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುವ ಈ ದಂಪತಿಗಳ ದೈಹಿಕ ಮಿಲನವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಕಾದಂಬರಿಯ ಭಾಗಗಳು 'ದೇಹವೇ ದೇಗುಲ' ಎಂಬ ಭಾವವನ್ನು ಸ್ಫುರಿಸುತ್ತವೆ. [ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು, ಪುಟ ೧೭೯-೧೮೩, ೪೧೦, ೪೧೧] ಈ ಬಗೆಯ ಬರವಣಿಗೆ ಕನ್ನಡದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಈಗಲೂ ಅನನ್ಯ; ಈಗಲೂ ಸರಿಸಾಟಿ ಇಲ್ಲದ್ದು. ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧ ಕುರಿತ ಕನ್ನಡ ಬರವಣಿಗೆಯ ಬಹುಭಾಗ ಪುರುಷ ಕೇಂದ್ರಿತವಾಗಿದ್ದು ಗಂಡಿನ ಆಸೆ, ನಿರೀಕ್ಷೆ, ಬೇಕುಬೇಡಗಳ ಸುತ್ತಲೇ ತಿರುತಿರುಗಿ ಸುತ್ತುವಂತಹದ್ದು. ಇಲ್ಲಿ ಕೌಪೀನವನ್ನು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ ಇಂದ್ರಿಯನಿಗಿಹಿಯೂ ಹೀರೋ; ಕಚ್ಚಿ ಹರುಕನಾದ ಲಂಪಟನೂ ಹೀರೋ. ಮನ್ನಣೆ ವಿಜಯದ ಈ ಅಭ್ಯರದಲ್ಲಿ ಮನ್ನಣೆ ಸೋಲು, ಹತಾಶೆ, ವೈಫಲ್ಯ, ದೌರ್ಬಲ್ಯ - ಯಾವುದರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ಎಡೆಯಿಲ್ಲ. ರತಿವಿಲಾಪವಂತೂ ಯಾರಿಗೂ ಕೇಳಿಸುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಮಾತಿಗೆ ಅಪವಾದವಾಗಿ ಹೆಸರಿಸಬಹುದಾದ ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಿಲ್ಲ. ತಕ್ಷಣ ನೆನಪಿಗೆ ಬರುವ ಕೃತಿಗಳೆಂದರೆ ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಾದ 'ಸರಸಮ್ಮನ ಸಮಾಧಿ' ಮತ್ತು 'ಮೈಮನಗಳ ಸುಳಿಯಲ್ಲಿ', ದ.ರಾ.ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕವಿತೆ, 'ಸಖೀಗೀತ' ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗರ ಕವಿತೆ, 'ಚಿಂತಾಮಣಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಮುಖ' ಹಾಗೂ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕಾದಂಬರಿ 'ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು'. ಈ ಪಟ್ಟಿ ಸಮಗ್ರವೂ ಅಲ್ಲ; ಸಂಪೂರ್ಣವೂ ಅಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಸೇರ್ಪಡೆಗೊಳ್ಳಲು ಬಾಕಿ ಉಳಿದಿರುವ ಕೃತಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಜಾಸ್ತಿ ಇರಲಾರದು.

* * *

ಲೋಹಿಯಾ ಜನ್ಮಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ, [೦] ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮತ್ತು ರಥಬೀದಿ ಗೆಳೆಯರು [೦] ಉಡುಪಿ, ಇವರ ಸಂಯುಕ್ತ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ದಿನಾಂಕ ೩೧ ಜನವರಿ ೨೦೧೯ ಶನಿವಾರ ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ "ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು-೨೦" - ವಿಚಾರಸಂಕರಣದಲ್ಲಿ ಓದಿದ ಪ್ರಬಂಧ.

ಅತ್ಯುನ್ನತವಾದ ನೀತಿಯನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಗುರಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಹೇಯವಾದ ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾನೆ. ಶುದ್ಧ ಅವಕಾಶವಾದಿ: ಪ್ರಾಮಾಣಿಕನೂ ಧರ್ಮಭೀರುವೂ ಆದ ಧರ್ಮರಾಜನಂಥವನಿಗೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ಮೋಸಗಾರನು ತಾನು ದೇವರ ದೇವನೆಂದೂ ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ಪರಮಧಾಮದಿಂದ ಅವತರಿಸಿದವನೆಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ವೈರಿಯು ಅಸಹಾಯಕ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಗೋಳಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಪ್ರಹರಿಸಲು ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿರುವವನಿಗೆ ಕೊಲ್ಲಲು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಕೃಷ್ಣನ ಕುರಿತಾಗಿ ಇಂಥ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಕೇವಲ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಭಾರತಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಜೈನರು ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧರು ಕೂಡ ಅವನ ನೀತಿಯ ಬಗೆಗೆ ಟೀಕಿಸುತ್ತಾರೆ.

ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಮಹಾಭಾರತದ ಕರ್ತೃವೇ ಸಾಯುತ್ತಿರುವ ದುರ್ಯೋಧನನ ಬಾಯಿಂದ ಕೃಷ್ಣನ ದುಷ್ಟತ್ಯಗಳ ಬಗೆಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ದುರ್ಯೋಧನನು ಭೀಮನ ಗದಾಘಾತದಿಂದ (ಗದಾಯುದ್ಧದ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಸೊಂಟದ ಕೆಳಗೆ ಹೊಡೆತ ತಿಂದು) ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದಾಗ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಹ ಕೃತ್ಯಗಳ ಬಗೆಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದುರ್ಯೋಧನನು ಹೇಳಿದ್ದು ಸರಿ. ಅವನ ಪ್ರಕಾರ ಪಾಂಡವರನ್ನು ಗೆಲ್ಲಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಧರ್ಮದ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ರೀತಿಗಳಿಂದ ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದ. ದುರ್ಯೋಧನನು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ದಾಸನ ಪುತ್ರನೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವನ ತಂದೆ ವಸುದೇವನು ಒಂದು ವಿಧದಲ್ಲಿ ಕಂಸನ ದಾಸನಾಗಿದ್ದ.

ದುರ್ಯೋಧನನು ಮುಂದುವರಿದು ಭೀಷ್ಮನ ಎದುರಿಗೆ ಶಿಖಂಡಿಯನ್ನು ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸುವಂತೆ ಸೂಚಿಸಿದವನು ಕೃಷ್ಣ. ಭೀಷ್ಮನು ಶಿಖಂಡಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನು ಶರಶಯ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಗುರು ದ್ರೋಣನ ಸಾವಿಗೆ ಕಾರಣನಾದವನು ಕೃಷ್ಣ. ಕರ್ಣನ ರಥವು ಹುಗಿದು ಹೋಗಿ ರಥಚಕ್ರವನ್ನು ಎತ್ತುತ್ತಿರುವಾಗ ಅರ್ಜುನನು ಹೇಡಿಯಂತೆ ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವಂತೆ ಮಾಡಿದವನು ಕೃಷ್ಣ. ಭೂರಿಶ್ರವನ ಕೈ ಕತ್ತರಿಸಿ ಹೋಗಿರುವಾಗ ಸಾತ್ಯಕಿಯನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿದವನು ಕೃಷ್ಣ. ಹೀಗೆ ಕೃಷ್ಣನ ಕುಕೃತ್ಯಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಮೇಲ್ಮೋಟಕ್ಕೆ ಕಾಣುವಂತೆ ಸಮರ್ಥಿಸಲು ಭಾರತೀಯ ಪಾರಂಪರಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ನಂಬುಗೆಯಿರುವವರಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನಾದರೂ ಸಮರ್ಥಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೆ?

ಕೃಷ್ಣ : ಒಂದು ಒಗಟು

ಬಿಮಲ್‌ಕೃಷ್ಣ ಮತಿಲಾಲ್

ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ: ಪ್ರೊ. ಎಂ.ಎ. ಹೆಗಡೆ

೧. ಒಗಟು

ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣ ಒಂದು ಒಗಟು. ಗೊಂದಲ ಹುಟ್ಟಿಸುವ ನೈತಿಕ ಒಗಟಿನ ಪ್ರತಿನಿಧಿ. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಭಾರತೀಯರ ಧರ್ಮದ ಆದರ್ಶಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆ. ಅವನು ಬಣ್ಣದಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪು; ಆದರೆ ಆಕರ್ಷಕ ರೂಪ: ಅವನ ಮುಖಮುದ್ರೆಯೊಂದು ಒಗಟು. ಮಾಸದ ಮುಗುಳುನಗೆಯ ಮೋಡಿ; ಅದರಲ್ಲಿ ತುಂಟಿನ ನಂಟು: ನಗೆಯಲ್ಲಿ ನಿಗೂಢತೆಯುಂಟು. ಕೃಷ್ಣನ ವಿಗ್ರಹದ ನಗೆ ಬುದ್ಧನ ನಗೆಗೆ ಭಿನ್ನ. ಬುದ್ಧನ ನಗೆ ಸಹಜ ಸರಳ ನಗೆ: ಅಲ್ಲಿ ಕರುಣೆಯ ಹೊಳಪಿದೆ: ಶಾಂತ: ಗಂಭೀರ. ಅದನ್ನು ಕಂಡವರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಬುದ್ಧನ ನೈತಿಕ ನಿಲುವೆಯೂ ನೇರ. ಅದು ಹೊಸದೆನಿಸಿದರೂ ಸಂಕೀರ್ಣವಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಕೃಷ್ಣನ ನೈತಿಕ ನಿಲುವು ಬೇರೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅದು ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಕೃಷ್ಣ ಒಂದು ಒಗಟು; ವಿರೋಧಾಭಾಸಗಳ ಮೂಟೆ. ಅವನು ಕುಟಿಲ ರಾಜನೀತಿಜ್ಞನಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಸರ್ವೇಶ್ವರ, ಪರಮಾತ್ಮ, ಮತ್ತು ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯೆಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾದರೂ ಏಕೆ? ಅವನು ದೇವರಾಗಿದ್ದರೆ ದೇವರು ಮಹಾರಾಜಕಾರಣಿಯಾಗಿದ್ದು ಮಹಾವಂಚಕನಾಗಿರಬೇಕು; ಕಪಟಿಯೂ ಮೋಸಗಾರನೂ ಆಗಿರಬೇಕು. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಭಾರತಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವರು ಕೃಷ್ಣನ ನೀತಿ ಹಾಗೂ ರಾಜನೀತಿಗಳನ್ನು ಕಟುವಾಗಿ ಟೀಕಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಹಾಗೂ ಅವರ ಬಾಲಂಗೋಚಿಗಳಾದ ಭಾರತೀಯ ಭಾರತಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರ ನಿಲುವು ಕೆಳಗಿನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ:

“ಒಂದು ವಿಲಕ್ಷಣ ಸ್ವರೂಪಿ! ಯಾದವರ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ. ಕಾಣುವಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಮಾನುಷನಾಗಿ ಕಾಣುವುದು ಅಪರೂಪ - ಅತ್ಯಂತ ಸಾಧಾರಣ ಮನುಷ್ಯ; ತಾನು ದೇವರೆಂದು ನಂಬಲಾರದವನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು ನಾಚದ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ.

ಕೃಷ್ಣನು ಉಪದೇಶಿಸುವ ನೈತಿಕ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೂ ಅವನ ಆಚರಣೆಗೂ ಇರುವ ವಿರೋಧಾಭಾಸಗಳು ಸ್ವಯಂಸಿದ್ಧ. ಹಿಂದೂ ಶ್ರದ್ಧಾಳುಗಳಿಗೆ ಇದು ಅರಿವಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅವರು ವಿರೋಧಾಭಾಸಗಳಿಂದ ವಿಚಲಿತರಾಗಿಲ್ಲ. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವಿರೋಧಾಭಾಸಗಳು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರೂ ಎರಡು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಹಳೆಯದಾದ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ತನಗರಿವಿಲ್ಲದಂತೆ ಈ ವಿರೋಧಾಭಾಸಗಳಿಗೆ ಆಳವಾದ ಅರ್ಥವಿದೆಯೆಂದು ಅಥವಾ ಸಮರ್ಪಕವಾದ ವಿವರಣೆಯಿದೆಯೆಂದು ನಂಬುತ್ತದೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನು ದೇವರಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಹಿಂದುಗಳ ಪಾಲಿಗೆ ದೇವರಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನು ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ದೇವರಿಗಿಂತ ಅಥವಾ ಮುಸ್ಲಿಮರ ಅಲ್ಲಾನ್‌ಗಿಂತ ಭಿನ್ನ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ದೇವರಿದ್ದಾರೆಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ದೇವರ ಕುರಿತ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳು ಬಹಳಷ್ಟಿವೆಯೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಅವು ಜಗತ್ತಿನ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಖಚಿತವಾದ ರೂಪು ತಳೆದಿವೆ. ಹಾಗಾಗಿ ನಾವು ಮಹಾಭಾರತದ ಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ದೇವರನ್ನು ಕಂಡ ಹಿಂದುಗಳ ದೇವತ್ವದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯೇನೆಂದು ಕೇಳಬಹುದು.

ಕೃಷ್ಣನು ಮಾಡಿದ ಕ್ಷಮಿಸಲಾರದ ಧರ್ಮಾತಿಕ್ರಮಣದ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಬಹಳಷ್ಟು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನು “ಉನ್ನತ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ ಕೀಳುಟ್ಟದ ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಗುರಿ ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವನಂತೆ” ಕಾಣುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ನೈತಿಕನಾಯಕನೋ ದೇವನೋ ಆಗಿರುವವನು ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತಿಯೂ ನೀತಿವಂತನೂ ಆಗಿರುವುದರ ಬದಲಿಗೆ ಇಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ನಿಗೂಢ ರಹಸ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ನಾವು ಕೃಷ್ಣನು ಮಹಾಮೇಧಾವಿಯಾದ ಮನುಷ್ಯನೆಂದೂ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದ ನ್ಯಾಯದೃಷ್ಟಿ, ಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ನೈತಿಕ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯುಳ್ಳವನೆಂದು ತಿಳಿಯೋಣ. ಆಗ ಬಹುಶಃ ಈ ಒಗಟನ್ನು ಒಡೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಹಾಭಾರತದ ಕೇಂದ್ರವೆಂದರೆ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಯುದ್ಧ. ಇಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರು ಗೆಲ್ಲುವಂತಾದುದು ಅವನ ಬೆಂಬಲ ಹಾಗೂ ಉಪದೇಶಗಳಿಂದಲೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಅವನೊಬ್ಬ ಮಹಾನ್ ತಂತ್ರಗಾರ. ಒಂದೇ ಒಂದು ಬಾಣವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಿಲ್ಲ: ಯಾವ ಶಸ್ತ್ರದಿಂದಲೂ ಯಾರನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮಹಾನಾಯಕರೆಲ್ಲರೂ ಸಾಯುವಂತಾದುದು ಅವನು ಬಳಸಿದ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದ ತಂತ್ರಗಾರಿಕೆಯಿಂದ ಮತ್ತು ಹಿಂಬಾಗಿಲ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕಾರಣದಿಂದ. ಭೀಷ್ಮ, ದ್ರೋಣ, ಕರ್ಣ ಮತ್ತು ದುರ್ಯೋಧನರ

ಮೃತ್ಯುವಾಯಿತು. ಒಂದೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಅವನು ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಏರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಯುದ್ಧನಿಯಮಗಳನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿದ. ದುರ್ಯೋಧನನು ಅವನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದ್ದು ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಮಹಾಭಾರತಕಾರನೂ ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಮೃತನಾದ ದುರ್ಯೋಧನನು ಪಾಂಡವರಿಗಿಂತ ಮೊದಲು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಿದನೆನ್ನಲಾಗಿದೆ.

೨. ಧರ್ಮಯುದ್ಧ

ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಯುದ್ಧವನ್ನು ಧರ್ಮಯುದ್ಧವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಯಾವ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅದು ಧರ್ಮಯುದ್ಧ? ಧರ್ಮವೆಂಬ ಪದವೇ ಒಗಟಿನ ರೂಪದ್ದು. ಪ್ರಮಾಣಿತವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಪ್ರಕಾರ “ಧರ್ಮ ಅಥವಾ ನ್ಯಾಯವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಯುದ್ಧ”. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಮೊದಲನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಧರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರವೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಪಾಪ ಪುಣ್ಯಗಳ ಬೀಜವನ್ನು ಬಿತ್ತಿ ಕರ್ಮದ ಬೆಳೆಯನ್ನು ತೆಗೆಯಲು ಹೊರಟ ಕ್ಷೇತ್ರ. ಆದರೆ ನಿಜವಾಗಿ ಈ ಪ್ರತೀಕದ ಅರ್ಥವೇನು? ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನೈತಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವ ಸಲುವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಧರ್ಮಯುದ್ಧವೆಂದು ಕರೆಯುವುದುಂಟು. ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಅಂಥ ಧರ್ಮಯುದ್ಧಕ್ಕೊಂದು ಉದಾಹರಣೆಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದೇ? ಇದನ್ನು ಉತ್ತರಿಸುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಜಗತ್ತನ್ನು ಕಪ್ಪು ಬಿಳುಪೆಂದು ಸರಳವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧ ಅಥವಾ ಧರ್ಮಯುದ್ಧವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗ ವಿರೋಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಕ್ಷವು ಶುದ್ಧ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಇನ್ನೊಂದು ಪಕ್ಷವು ಕೇವಲ ಅಧರ್ಮವನ್ನೂ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ವಾಸ್ತವ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪಕ್ಷವು ನ್ಯಾಯಯುತ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದೆ, ಯಾವುದು ಅತ್ಯಂತ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ. ಒಳಿತು ಕೆಡುಕುಗಳನ್ನಾಲಿ ಸರಿತಪ್ಪುಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಶುದ್ಧರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಮತ್ತೊಂದರ ಸೇರ್ಪಡೆಯಿಲ್ಲದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದು ಕಷ್ಟ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅಂಥ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬರುವ ಮುನ್ನ ಅಂಥ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಸಾಪೇಕ್ಷವೋ ಅತ್ಯಂತಿಕವೋ ಸಾಂದರ್ಭಿಕವೋ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವೋ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡಾಗ ಸರ್ವಸಮ್ಮತವಾದ ಅರ್ಥಾತ್ ವಿವಾದಾತೀತವಾದ ನೈತಿಕ ನಿರ್ಣಯವು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಸಂಗ್ರಾಮವು ಒಳಿತು ಕೆಡುಕುಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಗ್ರಾಮದ

ರೂಪಕವೆಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವವರನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಪಾಂಡವರ ಪಕ್ಷವು ಗ್ರಂಥಕರ್ತರಿಗೆ ಅಥವಾ ಗ್ರಂಥಕರ್ತ ಮತ್ತು ಓದುಗರಿಗೆ ಕೌರವರ ಪಕ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಒಲವಿನದಾಗಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಷ್ಟೆ! ಎರಡೂ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡತನವಿತ್ತು; ಕೆಲವು ನೈತಿಕ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಲು ಹವಣಿಸಿದರು: ಮೌಲ್ಯ ಹಾಗೂ ಗುಣಗಳಿದ್ದವು. ಎರಡೂ ಕಡೆಯವರು ಅನೇಕ ಕುಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು; ಸಣ್ಣತನವನ್ನು ತೋರಿದರು; ಗೆಲುವನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಕುಟಿಲ ಹಾಗೂ ಹೇಯವಾದ ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಬಳಸಿದರು. ಬಹುಶಃ ಒಂದು ಪಕ್ಷವು ಹೆಚ್ಚು ನಿಂದ್ಯವೂ ಉದ್ಧತವೂ ಆಗಿತ್ತು. ಎರಡೂ ಪಕ್ಷಗಳ ಅನೈತಿಕ ಹಾಗೂ ದುಷ್ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ತಕ್ಕಡಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ತೂಗಿದರೆ ಪಾಂಡವರ ಪರಡಿಗಿಂತ ಕೌರವರ ಕಡೆಯ ಪರಡಿ ಬಹಳ ಕೆಳಗೆ ಕುಸಿಯಲಾರದು. ಬಹುಶಃ ದುರ್ಯೋಧನನು ಎಸಗಿದ ಕೆಲವು ಘೋರ ಕ್ರೂರ ಅನ್ಯಾಯದ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಜಗತ್ತನ್ನು ಕಪ್ಪು ಬಿಳುಪುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗದು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದರ ಬಣ್ಣ ಬೆರೆತಿರುತ್ತದೆ. ಮಹಾಭಾರತವು ಜಗತ್ತನ್ನು ವಾಸ್ತವ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ವಾಸ್ತವತೆಯು ಆಧುನಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸುವ ವಾಸ್ತವವಾದಕ್ಕಿಂತಲೂ ವಾಸ್ತವವಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾದ ನೈತಿಕದ್ವಂದ್ವಗಳ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಇಸಾಕ್ ಲೆವಿ ಹೇಳುವ “ಕಠಿಣ ಆಯ್ಕೆ”ಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು ಪರಿಹಾರ ಕಾರಣದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಾಗಿವೆ.

ಮಹಾಭಾರತವು ನಮಗೆ ತಿಳಿಸುವ ನೀತಿಯೆಂದಿದ್ದರೆ ಅದು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹೇಳುವ ಧರ್ಮದ ತೆಕ್ಕೆಗೊಗ್ಗದ ಜಾರುವ ಸ್ವಭಾವ ಮತ್ತು ಧರ್ಮದ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಂದರೆ ಅದರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೀಗೆಯೇ ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಲಾಗದ ಸ್ವರೂಪದ ಬಗ್ಗೆ. ಕೃಷ್ಣನು ಧರ್ಮದ ಅಸ್ಪಷ್ಟತೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಬದಲಿಗೆ ಅದರ ರಹಸ್ಯಮಯತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಥೆಗಳು, ಮಿಥ್‌ಗಳು, ರೂಪಕಗಳು ಮತ್ತು ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳ ಹಿಂದಿನ ಮಾನವನ ನೈತಿಕವಾಸ್ತವಗಳ ಹೊಳಹುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತವೆ.

ಯುದ್ಧವನ್ನು ಧರ್ಮಯುದ್ಧವೆಂದು ಕರೆದಿರುವುದು ಪಾರಿಭಾಷಿಕವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲೆಂದು ನನ್ನ ನಂಬುಗೆಯಾಗಿದೆ. ಧರ್ಮವೆಂಬ ಪದದ ಬಹುಮುಖಿಯಾದ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅರ್ಥ ಹೀಗೆ: ಒಂದು ಗುಂಪು ಅಥವಾ ವರ್ಗವು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಆಚರಿಸುತ್ತಿರುವ ನೀತಿಸಂಹಿತೆ. (ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ) ಧರ್ಮವೆಂದರೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ತವ್ಯಗಳ

ನಿರೂಪಣೆ. ಭೀಷ್ಮಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಯುದ್ಧದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ನೀತಿ ನಿಯಮಗಳ ಸುದೀರ್ಘವಾದ ಯಾದಿಯಿದೆ. ಎರಡೂ ಪಕ್ಷಗಳು ಮಾನವೀಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ರೂಪಿತವಾದ ಮತ್ತು ಸಾಕಷ್ಟು ಪರಿಚಿತವಾದ ಮತ್ತು ಆಗಲೇ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅನೇಕ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದವು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಪಲಾಯನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬಾರದು, ಶಸ್ತ್ರಹೀನನನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಬಾರದು, ತನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬಾರದು ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿ. ಈ ನಿಯಮಗಳು ಇಂದಿನ ಎಲ್ಲ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಯುದ್ಧನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿವೆ. ಸಮಾನರು ಹೋರಾಡಬೇಕು, ರಥಿಕನು ರಥಿಕನ ಜೊತೆಗೆ, ಅಶ್ವಾರೋಹಿಯು ಅಶ್ವಾರೋಹಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಹೋರಾಡಬೇಕು. ಈ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸಲು ಎರಡೂ ಪಕ್ಷಗಳು ಒಪ್ಪಿದ್ದವಾದ್ದರಿಂದ ಬಹುಶಃ ಅದನ್ನು ಧರ್ಮಯುದ್ಧವೆಂದು ಕರೆದಿರಬೇಕು.

ಆದರೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಈ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪಾಂಡವರು ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಮುರಿಯುವಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರೇರಣೆ ಸೂಚನೆಗಳು ಕಾರಣವಾಗಿವೆಯೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಸೂಚಿಸಿದ ವಕ್ರಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರದಿದ್ದರೆ ಪಾಂಡವರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೆಲ್ಲುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ.

ಕೃಷ್ಣನು ಸರ್ವಶಕ್ತನಾದ ದೇವನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂದು ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ. ಆಗ ಏನಾಗಬಹುದಿತ್ತು? ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಒಂದೇ ದಿನದಲ್ಲಿ ಮುಗಿಸಬಹುದಿತ್ತೆ? ಸರ್ವಶಕ್ತನಿಗೆ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪಾಂಡವರು ಗೆಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಅವನು ಬಯಸಿದ್ದ ಪ್ರತಿ ಹಂತದಲ್ಲಿಯೂ ಯುದ್ಧದ ಪರಿಣಾಮದ ಬಗ್ಗೆ ಅವನಿಗೆ ನಿಶ್ಚಯವಿರಲಿಲ್ಲ ಹಾಗೂ ಚಿಂತಿತನಾಗುತ್ತಿದ್ದ. ಎದುರಾಳಿಗಳು ಬಲಿಷ್ಠರೆಂಬುದು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋಲುವ ಭೀತಿಯಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಅವನು ಪಾಂಡವರನ್ನು ಗೆಲ್ಲಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನಾ ಉಪಾಯಗಳನ್ನೂ ತಂತ್ರಗಳನ್ನೂ ಯೋಚಿಸಿ ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುತ್ತಲಿದ್ದ. ಇದು ಅವನ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಮತ್ತವನ್ನು ದೃಢೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಅವನು ಬಳಸಿದ ಕುಟಿಲತಂತ್ರಗಳೂ ದೇವತ್ವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕುದಾದ ನೈತಿಕ ಔನ್ನತ್ಯವನ್ನು ಸಾರುವುದಿಲ್ಲ.

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಬಾಯಿಂದ ಗುರು ದ್ರೋಣರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ

ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿಸಿದ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿ. ಇದು ಬಹುಶಃ ಕಪ್ಪುದೇವನ ಕಡುಗಪ್ಪು ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಇಲ್ಲಿ ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಕೇಳುವ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯಿದೆ: ಕೃಷ್ಣನು ಇಂದು ನಮಗೆ ಪೂಜನೀಯ ನಾಗಿರುವಂತೆಯೇ ಗ್ರಂಥಕರ್ತ ಅಥವಾ ಕಥಾಕಾರನಿಗೂ ಪೂಜನೀಯನೇ ಆಗಿದ್ದ. ಹಾಗಿರುವಾಗ ಅವನು (ಅಥವಾ ಅವರು) ಕಥಾಕಾರನಿಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಇರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಕೃಷ್ಣನ ಚರಿತೆಗೆ ಕಲಂಕಪ್ರಾಯವಾದ ಇಂಥ ಕಥೆಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಬಹುದಿತ್ತು. ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ ಈ ದೋಷವನ್ನು ಉಳಿಸಿದ್ದಾದರೂ ಏಕೆ? ಅದು ನಿಜವಾಗಿ ದೋಷವೇ ಆಗಿದ್ದರೆ ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅದನ್ನು ರಹಸ್ಯಾತ್ಮಕವೆಂಬಂತೆ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದೇಕೆ? ಅದಕ್ಕೆ ನೇರವಾದ ಉತ್ತರವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಗ್ರಂಥದುದ್ದಕ್ಕೂ ಸೂಚ್ಯವಾದ ಅಂಶಗಳು ಹರಡಿಕೊಂಡಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ತಂದು ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಬಯಲು ಮಾಡುವಂತೆ ಜೋಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬೇರೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವ ಪರಂಪರೆಯೂ ಇರಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಸಂಭಾವ್ಯವಾದ ಒಂದು ತೆರನಾದ ವಿಕಲ್ಪವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತೇನೆ.

೨. ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಪ್ರಶ್ನೆ

ದ್ರೋಣನು ಮಹಾವೀರ ಮತ್ತು ಉಭಯರಿಗೂ ಗುರುವಾಗಿ ಪೂಜ್ಯ. ಆದರೆ ಅವನ ವರ್ತನೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಆದರ್ಶವೆನಿಸುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ವೀರ ಬಾಲಕನಾದ ಅಭಿಮನ್ಯುವಿನ ಕಗ್ಗೊಲೆಗೆ ಕಾರಣನಾದವನು ದ್ರೋಣ. ಏಳು ಜನ ಮಹಾರಥಿಗಳು ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಕೊಂದರು; ಅವರಲ್ಲಿ ದ್ರೋಣನೊಬ್ಬ. ಅವನ ಸೇನಾಪತಿತ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಕಗ್ಗೊಲೆ ಸಂಭವಿಸಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಮೊದಲೇ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿದ್ದ. ಏಳು ಜನ ಮಹಾರಥಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದ ವೀರಬಾಲಕನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಅನೈತಿಕವಾದ ಕೃತ್ಯವಾಗಿತ್ತು.

ಇಲ್ಲಿ ಆದಿಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಮತ್ತೊಂದು ಆಖ್ಯಾನವನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಅದು ಸಾಕಷ್ಟು ಕುತೂಹಲಕಾರಿ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅದು ಕುರು ಪಾಂಡವರ ನೀತಿಪಾಠ ಅಥವಾ ನೈತಿಕಶಿಕ್ಷಣದ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ದ್ರೋಣನೊಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ. ಆದರೆ ಅವನು ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯಾಕೋವಿಧ: ಯುದ್ಧವಿದ್ಯಾಪರಿಣತ. ಅವನು ರಾಜಕುಮಾರರಾದ ಕೌರವ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಗುರುವಾಗಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಂದ ನೇಮಕಗೊಂಡ. ಅವನು ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದು

ಹಾಗೂ ಕೊಲ್ಲುವುದು ಹೇಗೆಂಬುದನ್ನು ಕಲಿಸಲು ನೇಮಕಗೊಂಡವನೇ ಹೊರತು ನೀತಿಪಾಠಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಯುದ್ಧಧರ್ಮವನ್ನಾಗಲಿ ಕಲಿಸಲು ನೇಮಕಗೊಂಡವನಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆ ಭೀಷ್ಮಪಿತಾಮಹನು ರಾಜಕುಮಾರರಾದ ಕೌರವಪಾಂಡವರು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ನೀತಿಪಾಠವನ್ನು ಹೇಳುವವರಾರೂ ಇಲ್ಲವೆ ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತಾನೆ. ಅದು ದ್ರೋಣನ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಮೊದಲು ಯೋಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ದ್ರೋಣನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ವಿಚಾರಿಸಿದಾಗ ದ್ರೋಣನು ತಾನು ನೈತಿಕಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿಲ್ಲವೆನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಭೀಷ್ಮನು ಒತ್ತಾಯಿಸಿದಾಗ ದ್ರೋಣನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಬಳಿಬಂದು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಅವನನ್ನು ಕೇವಲ ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯಾಗುರುವಾಗಿ ನೇಮಿಸಿಕೊಂಡಿದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ನೀತಿಶಿಕ್ಷಣದ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿಸಬೇಕಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅದರಿಂದ ದ್ರೋಣನು ತೃಪ್ತಿ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಈ ವೃತ್ತಾಂತವು ಕನಿಷ್ಠ ಎರಡು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಗಮನಕ್ಕೆ ತರುತ್ತದೆ. (ಅ) ರಾಜಕುಮಾರರಿಗೆ ನೈತಿಕತೆ ಮತ್ತು ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರದ ಔಪಚಾರಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಹುಶಃ ಪಾಂಡವರು ಭೀಷ್ಮನಿಂದ ಕಲಿತಿದ್ದಿರಬೇಕು; ಕೌರವರು ಅದಕ್ಕೆ ಗಮನ ಕೊಟ್ಟಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. (ಆ) ದ್ರೋಣನಿಗೆ ನೀತಿಪಾಠದ ಬಗೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಗೌರವವಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅವನು ಧರ್ಮದ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿಯೇ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ. ಇಲ್ಲಿ ನಾವು ಏಕಲವ್ಯನ ಕಥೆಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿ ದ್ರೋಣನು ಅಸಹ್ಯಕರವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಕಥೆಯು ಹೀಗಿದೆ. ಏಕಲವ್ಯನು ಕೆಳಜಾತಿಯವನಾಗಿದ್ದ. ಅವನಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಬಿಲ್ಲಾರನಾಗುವ ಬಯಕೆ. ಅವನು ಬಿಲ್ಲೋಜನಾದ ದ್ರೋಣನ ಬಳಿ ಬಂದು ತನಗೆ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಸುವಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡಾಗ ಕೆಳಜಾತಿಯವನೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ದ್ರೋಣ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಕ್ಕೆ ಅದು ಸಮ್ಮತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ದ್ರೋಣನಲ್ಲಿ ಛಾಂದೋಗ್ಯದ ಗೌತಮನಂಥವನಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾದ ಔದಾರ್ಯ, ಮುಕ್ತ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿರುವಂಥ ನೈತಿಕ ಗುಣಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಗೌತಮನು ತನ್ನ ಬಳಿ ಬಂದ ಸತ್ಯಕಾಮನನ್ನು ಅವನ ಹುಟ್ಟಿನ ಕಾರಣದಿಂದ ನಿರಾಕರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ತಾಯಿಯು ಪ್ರಾಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾರ್ಯಾರ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ದಾಸಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಜನಿಸಿದ್ದರಿಂದ ತಂದೆಯ ಹೆಸರು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದರೂ ಅವನನ್ನು ಶಿಷ್ಯನೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ. ಅವನ ಸತ್ಯವಾದಿತ್ವಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಅವನನ್ನಪ್ಪಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂದೂಪ್ಪಿ ಸತ್ಯಕಾಮ ಜಾಬಾಲನೆಂದು ಕರೆದು

ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಧಾರೆಯೆರೆದ. ಆದರೆ ದ್ರೋಣನು ಗೌತಮನಲ್ಲ. ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ. ಏಕಲವ್ಯನು ಅಡವಿಯ ಏಕಾಂತಸ್ಥಳವನ್ನು ಸೇರಿ, ದ್ರೋಣನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನೇ ಗುರುವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಯತೊಡಗಿದ. ಅನಂತರ ದ್ರೋಣ ಮತ್ತು ಅವನ ಶಿಷ್ಯರು ಬೇಟೆಗೆಂದು ಕಾಡಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಏಕಲವ್ಯನ ಬಗೆಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಏಕಲವ್ಯನು ತನಗೆ ತಾನೇ ಗುರುವಾಗಿ ಅಭ್ಯಸಿಸಿ ಪಡೆದ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ದ್ರೋಣ ಚಕಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ; ಅವನು ಪ್ರಿಯ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಅರ್ಜುನನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನವನಾಗುವನೆಂದು ಅರಿವಾಯಿತು. ಆಗ ಅವನು ಅತ್ಯಂತ ಹೀನಾಯವಾದ ತಂತ್ರವನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾನೆ. ದ್ರೋಣನೇ ತನ್ನ ಗುರುವೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಏಕಲವ್ಯನಲ್ಲಿ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಬಲಗೈ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿ ಕೊಡುವಂತೆ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಏಕಲವ್ಯನು ತಕ್ಷಣ ತನ್ನ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಅಪಾರವಾದ ಧೈರ್ಯ, ನಿಷ್ಠೆ ಮತ್ತು ಸತ್ಯವಾದಿತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮುಂದೆ ಅವನು ಬಿಲ್ಗಾರನಾಗಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಆತ್ಮಸಮರ್ಪಣೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ ದ್ರೋಣನ ಹೃದಯಹೀನತೆ ಮತ್ತು ಅವನ ಚಾರಿತ್ರ್ಯದಲ್ಲಿನ ನೈತಿಕ ಸಂವೇದನಾಶೂನ್ಯತೆಗಳು ವಿದಿತವಾಗುತ್ತವೆ. ಪರಂಪರೆಯು ದ್ರೋಣನನ್ನು ನ್ಯಾಯವಾಗಿಯೇ ಖಂಡಿಸಿ ಶಾರೀರಿಕ ಬಲ ಅಥವಾ ಬಿಲ್ಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ನೈತಿಕವಾಗಿಯೂ ಇತರರನ್ನು ಮೀರಿಸಿದ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ವೈಭವೀಕರಿಸಿದೆ. ಇನ್ನು ನಾವು ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಮರಳೋಣ.

ಯುದ್ಧದ ಹದಿನೈದನೆಯ ದಿನ ಪಾಂಡವರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ ಕೌರವರಿಗೆ ಜಯವನ್ನು ತಂದುಕೊಡಲು ಬದ್ಧಕಂಕಣನಾಗಿದ್ದ ದ್ರೋಣನನ್ನು ತಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣ ಇದನ್ನು ಮೊದಲೇ ಗಮನಿಸಿದ: ದ್ರೋಣನನ್ನು ತಡೆಯದಿದ್ದರೆ ಯುದ್ಧದ ಫಲಿತಾಂಶ ಬೇರೆಯಾಗಬಹುದಿತ್ತು. ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಬಲದಿಂದ ಸಾಧಿಸಲಾಗದ್ದನ್ನು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಾಧಿಸಿದ. ಅದು ಕೃಷ್ಣತಂತ್ರ. ಭೀಮನು ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನೆಂಬ ಆನೆಯನ್ನು ಕೊಂದ ಮತ್ತು ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನನ್ನು ಕೊಂದನೆಂದು ಘೋಷಿಸಿದ. ಅದು ದ್ರೋಣನ ಮಗನ ಹೆಸರೂ ಆಗಿತ್ತು. ಕೃಷ್ಣನು ಈ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡ. ದ್ರೋಣನ ಪುತ್ರವ್ಯಾಸೋಪವನ್ನು ಕೃಷ್ಣನು ತಿಳಿದಿದ್ದ. ಹಾಗಾಗಿ ಮಗನ ಮರಣದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿಯಾದರೂ ದ್ರೋಣನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ. ಆದರೆ ಮಗನು ಸತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ದ್ರೋಣನು ಆ ವದಂತಿಯನ್ನು ಅಲಕ್ಷಿಸಿ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದ. ಅವನು ಪಾಂಡವ ಯೋಧರು ಯುದ್ಧಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಪಲಾಯನ

ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಬಿಡದೆ ಕೊಲ್ಲಲಾರಂಭಿಸಿದ. ಹಾಗಾಗಿ ಅವನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಧರ್ಮಯುದ್ಧದ ನಿಯಮವನ್ನು ಮುರಿದ. ಧರ್ಮಯುದ್ಧವು ಅಧರ್ಮಯುದ್ಧವಾಯಿತು. ದಿವ್ಯರಾದ ಋಷಿಗಳು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ರೂಪದಲ್ಲಿ ದ್ರೋಣನ ಬಳಿ ಬಂದು ಅವನು ಯುದ್ಧದ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಅಲ್ಪನಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಎಚ್ಚರಿಸಿದರು. ತನ್ನ ಉತ್ತಮ ನಡವಳಿಕೆಯಿಂದ ಇತರರಿಗೆ ಮಾದರಿಯಾಗುವ ಬದಲು ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನು ನಿಂದ್ಯನಾದ. ದಿವ್ಯಾತ್ಮರಾದ ಮುನಿಗಳಿಂದ ಆಕ್ಷೇಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೈತಡೆದ. ಕೃಷ್ಣ ಈ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ದ್ರೋಣನು ತನ್ನ ಮಗನ ಸಾವಿನ ವದಂತಿಯ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಬಯಸಿದ್ದ. ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಅವನು ನಂಬುವಂತೆ ಹೇಳಿದ. ಕೃಷ್ಣನು ಅವನಿಗೆ ಪಾಂಡವರೆಲ್ಲರ ಪ್ರಾಣವು ಅಪಾಯದಲ್ಲಿದೆ ಮತ್ತು ಅಂತಿಮ ವಿಜಯವು ಕೇವಲ ಕನಸಾಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ತಾತ್ಪರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳಾಗುವಂಥ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವಂತೆ ಮನವೊಲಿಸಿದ್ದ ಕೃಷ್ಣನ ತಂತ್ರ ಫಲಿಸಿತು. ದ್ರೋಣನ ವಧೆಯಾಯಿತು. ನಾವು ಈ ಅಲ್ಪತನದ ಘಟನೆಯ ಕುರಿತು ಮುಜುಗರ ಪಡುವುದೇಕೆ? ಕಾವ್ಯದ ಆರಂಭದಿಂದ ಅಂತ್ಯದವರೆಗೆ ಇಂಥ ಬಹಳಷ್ಟು ವೃತ್ತಾಂತಗಳು ತುಂಬಿವೆ ಮತ್ತು ಎರಡೂ ಪಕ್ಷಗಳು ತಮ್ಮ ಪಾಲಿನ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿವೆ. ಆದರೆ ಈ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಘಟನೆಯು ನೋಯಿಸುತ್ತದೆಯೇಕೆ? ಇದಕ್ಕೆ ಇಬ್ಬರು ಮಹತ್ವದ ಹಾಗೂ ಪೂಜನೀಯರೆನಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಈ ಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಾರಣವೆಂದು ನನ್ನ ನಂಬುಗೆ. ಅವರಲ್ಲೊಬ್ಬನು ಕೃಷ್ಣ - ಪರಮಾತ್ಮನ ಅವತಾರವೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಧರ್ಮ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವವನೆಂದು ನಂಬಲಾದವ; ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಧರ್ಮಾವತಾರ, ಸತ್ಯವ್ರತದ ಉನ್ನತ ಆದರ್ಶದ ಪಥದಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗದವನೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾದವ. ಇದು ಹಿಂಜರಿಕೆಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಉದಾಹರಣೆ. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಸುಳ್ಳು 'ಬಿಳಿಯ ಸುಳ್ಳು' ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, 'ಕಡುಗಪ್ಪು ಸುಳ್ಳು' - ತನ್ನ ಗುರುವನ್ನು ವಂಚಿಸಿ ತನ್ನೂಲಕ ವೈರಿಯನ್ನು ಸಾಯಿಸಿ ತನ್ನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಿಸಲು ಉದ್ದಿಶ್ಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಸುಳ್ಳು. ಅದು ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಮರಳಿ ಸಂಪಾದಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಲೆಕ್ಕಹಾಕಿ ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಸುಳ್ಳು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಾರ್ಥಮಯವಾದ ಗುರಿ ಇನ್ನೇನಿದೆ? ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಹಾಗೆ ಮಾಡುವಂತೆ ಪ್ರಚೋದಿಸಲಾಯಿತು! ಇದು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿನ ಅನರ್ಥಕಾರಿಯಾದ ದೌರ್ಬಲ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದೆಂದು ನನ್ನ ನಂಬುಗೆ. ಇಂಥ ವಿರೋಧಾಭಾಸ ಮತ್ತು ಮೌಲ್ಯಗಳ ಘರ್ಷಣೆಗಳಿಂದ ಪಾತ್ರಗಳು

ಹೆಚ್ಚು ಜೀವಂತವಾಗಿವೆ. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಸರಳವಾದ ಜೀವರಹಿತವಾದ ಧರ್ಮದ ಅಮೂರ್ತ ಚಿತ್ರವಲ್ಲ. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಎಲ್ಲ ಸದ್ಗುಣಗಳಿರುವ ಮಾನವ ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಗಂಭೀರವಾದ ದೋಷಗಳಿದ್ದವು. ಜೂಜಿನ ವ್ಯಸನ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದುದು. ಅವನು ಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸಲು ಮತ್ತು ಸತ್ಯವ್ರತದ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಪಾಲಿಸಲು ಪರಮಾವಧಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲ ಮಾನವರಂತೆ ಒಂದೆರಡು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಿಫಲನಾದ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಧರ್ಮಪಾಲನೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆಯಾಯಿತು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಉದಾತ್ತವಾದ ಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿರುವುದೊಂದು ಅಳಿಸಲಾಗದ ಕಲಂಕವೆಂದು ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಸತ್ಯವಚನದ ಆದರ್ಶದೊಂದಿಗೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂಬುದಾಗಿ ಹೊಂದಿಸಿಕೊಂಡರೆ ತಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಆದರ್ಶದೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯಿಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಕಥನಕಾರನು ಅಸತ್ಯಭಾಷಣವು ಕ್ಷಮಿಸಲಾರದ ಅಪರಾಧವೆಂಬುದನ್ನು ನಿಸ್ಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ತನ್ನ ಈ ದೌರ್ಬಲ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಬೆಲೆ ತೆರಬೇಕಾಯಿತು.

ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ನೈತಿಕ ನಾಯಕನಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯವಾದ ದೃಢತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಈ ದೌರ್ಬಲ್ಯದಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನ ದ್ಯೂತವ್ಯಸನವೂ ಇದನ್ನು ದೃಷ್ಟಾಂತೀಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಬದಲಿಗೆ ಅವನಲ್ಲಿ ದುರಂತ ನಾಯಕನ ಹಟಮಾರಿತನವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಪ್ರತಿಬಾರಿಯೂ ಸೋಲುತ್ತಿದ್ದರೂ ಬಿಡಲಾರದ ದ್ಯೂತದ ಬಗೆಗಿನ ಹಟವು ಇದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದೆ.

೪. ದಿವ್ಯ ವಿಶೇಷಣಗಳು

ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಗೆ? ಅವನೊಬ್ಬ ತಂತ್ರಗಾರ; ನಿರ್ವಾಹಕ. ಪಾಣಿನಿಯ ವ್ಯಾಕರಣದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಪ್ರಯೋಜಕ ಕರ್ತ. ಪಾಂಡವರು ಕೈಗೊಂಡ ಮಹತ್ವದ ನಿರ್ಧಾರಗಳ ನೈತಿಕ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಅವನದು. ಯತೋ ಧರ್ಮಸ್ತೋ ಜಯಃ, ಧರ್ಮವೆಲ್ಲಿದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿ ಜಯವೆಂದು ಘೋಷಿಸಲಾಗಿದ್ದರೂ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಯತಃ ಕೃಷ್ಣಃ ತತೋ ಜಯಃ, ಎಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನಿರುವನೋ ಅಲ್ಲಿ ಜಯವೆಂಬುದು ಸರಿಯೆಂದು ವಾದಿಸಬಹುದು. ಕೃಷ್ಣದ್ವೈಪಾಯನನು ವಿನಾಶವನ್ನು ಕಂಡು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ 'ಎಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವಿದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿ ಜಯ'.

ಇಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನು ಎಲ್ಲ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಕಥಾಕಾರನು ಕೃಷ್ಣನು ವಿಶ್ವದ ಒಡೆಯನೆಂದೂ ಸರ್ವಶಕ್ತನೆಂದೂ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಅತಿಮಾನುಷ ಮಾಯಾಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಜಯವನ್ನು ತಂದವನೆಂದೂ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಇದೇ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ರಹಸ್ಯ. ಈ ರಹಸ್ಯಕ್ಕೆ ಯುಕ್ತಿಸಮತವಾದ ವಿವರಣೆಯು ದೊರೆತರೆ ನಾವು ಕೃಷ್ಣನ ಕೃತ್ಯಗಳ ಕುರಿತಾದ ನಮ್ಮ ಬಹಳಷ್ಟು ಗೋಚರಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸರ್ವಶಕ್ತ. ಅವನು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಜಯವು ಸಿಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಮಹಾಭಾರತದ ಕೃಷ್ಣನು ಯಾವಾಗಲೂ ತನ್ನನ್ನು ಸರ್ವಶಕ್ತನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಕ್ಷಣಗಳನ್ನು (ಉದಾ:ಗೀತೆ) ಹೊರತುಪಡಿಸಿದರೆ ಅವನು ತನ್ನ ಮಾನವೀಯ ಮಿತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಉತ್ತಂಕ ಮುನಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಅವನು ದಾಯಾದಿಗಳ ನಡುವಿನ ಯುದ್ಧವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಬಂಧುಭಾವವನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಲು ತಾನು ವಿಫಲನಾದೆನೆಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅವನೇ ಹೇಳುವಂತೆ ಯುದ್ಧವು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಅನಿವಾರ್ಯವನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಅವನಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ.

ಕೃಷ್ಣನು ಯುದ್ಧವನ್ನು ತಡೆಯಲು ಅಥವಾ ಕೌರವರ ಅಥವಾ (ಅವನದೇ ಕುಟುಂಬವಾದ) ಯಾದವರ ವಿನಾಶವನ್ನು ತಡೆಯುವ ಶಕ್ತಿಯಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹಿಂದುಗಳ ದೇವರ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಮತ್ತವು ಯಾವಾಗಲೂ ದೇವರ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವದ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಹಿಂದುಗಳ ದೈವತ್ವ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗೂ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ದೇವತಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಜುಡಾವೋಗೂ ಇರುವ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಕಲ್ಪನೆಯ 'ಗಾಡ್' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿ 'ಈಶ್ವರ', 'ಭಗವಾನ್' ಪದಗಳನ್ನು ಬಳಸುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಪದಗಳಿಗೆ ಅನೇಕ ಅರ್ಥಗಳುಂಟು. ಭಾರತೀಯ ದೇವತಾಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಗಾಡ್ ಯಾವಾಗಲೂ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾಗಬೇಕಿಲ್ಲ ಅಂದರೆ ಶೂನ್ಯದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೂ ದೇವರು ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅರ್ಥಾತ್ ಮೂರ್ತರೂಪವನ್ನು ತಳೆದ ದೇವನಾಗಿರುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣ ಅಥವಾ ರಾಮರನ್ನು ವ್ಯಕ್ತರೂಪರನ್ನಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ ಅಂದರೆ ಮಾನವಾಕಾರವನ್ನು ತಳೆದ ಮಾನವೀಯ ಗುಣ ದೋಷಗಳಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೃಷ್ಣ (ಅಥವಾ ರಾಮ)ನು ಇತರರಿಗಿಂತ ಬಲಶಾಲಿಯೋ ಮೇಧಾವಿಯೋ ಆಗಿದ್ದವರೆನ್ನಲಾಗಿದ್ದರೂ ಅದು

ಸರ್ವಶಕ್ತಿಮತ್ತ ಅಥವಾ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಸಮಾನವಾದುದಲ್ಲ. ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರೆಯ ಧರ್ಮತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಮತ್ತವು ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲ. ಕೆಡುಕಿನ ಸಮಸ್ಯೆಯು ಹಿಂದೂ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಗಂಭೀರವಾದ ಸಮಸ್ಯೆಯೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಕೆಲವು ಭಾರತತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಕೆಡುಕಿನ ಸಮಸ್ಯೆಯು ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಮಹತ್ವದ್ದಲ್ಲವೆಂದರೆ ಅದು ವಾಸ್ತವವಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಭ್ರಮೆಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಬೇರೆ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಇದು ಭಾರತೀಯ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ವಾಸ್ತವದ ಕುರಿತಾಗಿ ಹೊಂದಿದ ಪರಿಕಲ್ಪನಿಕ ನಿಲುವೆಯನ್ನು ತೋರುತ್ತದೆ. ಅದು ಹಾಗಿರಬಹುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಬೇರೊಂದು ರೀತಿಯ ವಿವರಣೆಯನ್ನೂ ಕೊಡಬಹುದು. ಕೆಡುಕಿನ ಸಮಸ್ಯೆಯು ಭಾರತೀಯ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಮತ್ತವೆಂಬ ವಿಶೇಷಣವನ್ನು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಕೆಡುಕಿನ ಸಮಸ್ಯೆಯು ಗಂಭೀರವಾದ ಸಮಸ್ಯೆಯೆನಿಸುವುದು ದೇವರನ್ನು ಸರ್ವಶಕ್ತ ಮತ್ತು ಸಕಲಕಲ್ಯಾಣಗುಣಸಂಪನ್ನನೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿದಾಗ; ಅವರಡೂ ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಸಮಾನವಾಗಿ ಒತ್ತುಕೊಟ್ಟು ಹೇಳಿದಾಗ. ಈ ಯಾದಿಗೆ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವವನ್ನೂ ಸೇರಿಸಬಹುದು. ನಾವು ನೋಡಿದ ಹಾಗೆ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ದೇವನನ್ನಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಮತ್ತವೆಂಬ ವಿಶೇಷಣಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವವಿಲ್ಲ. ಅವನು ಇತರರಿಗಿಂತ ಬಲಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದನೇ ಹೊರತು ಸರ್ವಶಕ್ತನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ದೇವರ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ನೈತಿಕತೆ ಹಾಗೂ ನ್ಯಾಯಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಉಲ್ಲೇಖವು ಅವಶ್ಯ. ಇದು ಹಿಂದುಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯ ಪ್ರಧಾನದೇವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸತ್ಯವೇ ಆಗಿದೆ. ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ಚಾರಿತ್ರ್ಯವು ಗಂಭೀರವಾದ ಟೀಕೆಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿದೆಯೆಂಬುದು ನಮಗೆಲ್ಲ ಗೊತ್ತು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ನೀತಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ಮೀರಿದ ವರ್ತನೆ ಕೃಷ್ಣನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ. ಅವನು ತನ್ನ ನಡತೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡ ಬಗೆಯನ್ನೊಮ್ಮೆ ನೋಡಬಹುದು. ಯುದ್ಧದ ಅಂತಿಮ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಭೀಮ ದುರ್ಯೋಧನರ ನಡುವೆ ಗದಾಯುದ್ಧ ನಡೆಯಿತು. ಅರ್ಜುನನು ಪ್ರತಿದ್ವಂದ್ವಿಗಳ ಬಲಾಬಲಗಳ ಕುರಿತು ಮತ್ತು ಸಂಭಾವ್ಯ ಫಲಿತಾಂಶದ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣನು ಭೀಮನು ಶಾರೀರಿಕ ಬಲದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವನಾದರೂ ದುರ್ಯೋಧನನು ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಣತನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಹೇಳಿ ಮುಂದುವರಿದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

ಧರ್ಮಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದರೆ ಭೀಮನು ಗೆಲ್ಲಲಾರ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ದುರ್ಯೋಧನನನ್ನು ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಕೊಲ್ಲಬೇಕು. (ಮಹಾಭಾರತ ೯.೫೭.೪.)

ಕೃಷ್ಣನು ಈ ನೀತಿಬಾಹಿರವಾದ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ದೈತ್ಯರನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ಮಾಯಾಯುದ್ಧದ ಮೂಲಕ ಸೋಲಿಸಿದರು. ಅದೇ ರೀತಿ ವಿರೋಚನನನ್ನು ಇಂದ್ರನು ನೀತಿ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಸೋಲಿಸಿದ ಮತ್ತು ಅದೇ ತೆರನಾಗಿ ವೃತ್ರನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ. ಮೇಲಾಗಿ ಭೀಮನು ದುರ್ಯೋಧನನ ತೊಡೆಯನ್ನು ಗದೆಯಿಂದ ಮುರಿಯುವುದಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದುರ್ಯೋಧನನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಲು ವಂಚನೆಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರೆ ದಾರಿಯಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಧರ್ಮಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಗೆಲುವು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದು ಕೃಷ್ಣನ ದೃಢವಾದ ನಂಬುಗೆಯಾಗಿತ್ತು. 'ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಮತ್ತೆ ಅದನ್ನೇ ಮಾಡಿದ' ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ಕೃಷ್ಣ. ಭೀಮ ಮತ್ತು ದುರ್ಯೋಧನರ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದವನೇ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಯುದ್ಧವನ್ನು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಗೆದ್ದವನಾಗುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಿ ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಅದು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಅಂತಿಮಯುದ್ಧದ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ತೀವ್ರವಾದ ಅಪಾಯಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿದನೆಂಬುದು ತಾತ್ಪರ್ಯ; ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಆ ಬಗೆಗೆ ಭ್ರಮೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ: 'ಯುದ್ಧವನ್ನು ಗೆದ್ದು ಈಗ ಅದನ್ನು ಎಸೆಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.' (ಮಹಾ.೯-೫೭-೧೦).

ಭೀಮನು ನಿಯಮಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ದುರ್ಯೋಧನನನ್ನು ಕೊಂದುದನ್ನು ಕೃಷ್ಣನು ಎರಡು ಭಿನ್ನವಾದ ವಾದಗಳ ಮೂಲಕ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾನೆ. ಬಲರಾಮನನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸಲು ಕಪಟದ್ರೂತದಲ್ಲಿ ದ್ರೌಪದಿಯ ವಸ್ತ್ರಾಪಹರಣದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭೀಮನು ದುರ್ಯೋಧನನ ತೊಡೆಯನ್ನು ಮುರಿಯುವುದಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಅವನು ಕೊಡುವ ಕಾರಣವೇ ಬೇರೆ. ನಿಯಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ಕಾಳಗವು ನಡೆದಿದ್ದರೆ ದುರ್ಯೋಧನನ ಯುದ್ಧನೈಪುಣ್ಯದಿಂದ ಭೀಮನು ಸೋತು ಯುದ್ಧದ ಗೆಲುವು ಕೌರವರ ಪಾಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಮೊದಲಿಗೆ ಉತ್ತಂಕನ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿ ಅನಂತರ ಕೃಷ್ಣನ ದೈವತ್ವದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಉತ್ತಂಕನ ಕಥೆಗೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಸ್ವಾರಸ್ಯವುಂಟು. ವಿನಾಶಕಾರಿಯಾದ ಯುದ್ಧಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣ ಮತ್ತು ಉತ್ತಂಕರ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಕೃಷ್ಣನು ಹಸ್ತಿನಾವತಿಯಿಂದ ದ್ವಾರಕೆಗೆ ಮರಳುತ್ತಿದ್ದ. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜಸ್ಥಾನದ

ಮರುಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಮುನಿಯಾದ ಉತ್ತಂಕನ ಭೇಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಕೃಷ್ಣ ಅವನ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಆತಿಥ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಉತ್ತಂಕ ಕೃಷ್ಣನು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರವೆಂದು ತಿಳಿದವನು. ಅವನಿಗೆ ಮಹಾಯುದ್ಧವು ಮುಗಿದು ಸರ್ವನಾಶವಾಗಿ ಕೆಲವೇ ಭಾಗ್ಯವಂತರು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದುಕೊಂಡುದು ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಇಂಥ ನಾಶವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ಎರಡು ಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವಲ್ಲಿ ಸಫಲನಾದುದರ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯು ತಿಳಿದಾಗ ಅವನು ಅಸಮಾಧಾನಗೊಂಡು ಈ ಎಲ್ಲ ಕೆಡುಕಿಗೆ ಕಾರಣಕರ್ತನೆಂದು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ದೂಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಈ ನಾಶವನ್ನು ತಡೆಯುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದ್ದರೂ ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ ಸರ್ವನಾಶವು ಸಂಭವಿಸಲು ಬಿಟ್ಟ ಕಾರಣ ಅವನೇ ಯುದ್ಧದ ಕೆಡುಕುಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಹೊಣೆಯೆಂದು ಆರೋಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣನು ಅದನ್ನು ತಡೆಯಲು ತನ್ನಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲವೆನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಯಾವುದನ್ನೂ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತಡೆಯಲಾಗದು. ಸರ್ವನಾಶದ ಆರಂಭವು ಮೊದಲೇ ಆಗಿತ್ತು. ಪರಸ್ಪರರ ವೈರ, ಲೋಭ, ಮತ್ತರ ಮತ್ತು ದ್ವೇಷಗಳು ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದವು. ಕೌರವರು ಸರಿಯೋ ತಪ್ಪೋ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಪಾಂಡವರನ್ನು ಇಲ್ಲವಾಗಿಸಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಬಯಸಿದ್ದರೆಂಬುದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಪಾಂಡವರು ಕೂಡ ಗೇಲಿ ಮಾಡುವವರೂ ದುರ್ಯೋಧನನನ್ನು ಅವಮಾನಿಸುವ ಔದ್ಧತ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದವರೂ ಆಗಿದ್ದರೆಂಬುದು ಸಭಾಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ವೈರತ್ವದ ಬೇರು ತುಂಬ ಆಳವಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಕಿತ್ತು ಹಾಕಲು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಮತ್ತು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಜಯವನ್ನು ತಂದುಕೊಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ. ದೇವನು ಸರ್ವಶಕ್ತ ನಾಗಿರಬೇಕಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಗೆಲುವು ದೊರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು. ದುರ್ಯೋಧನನ ಪತನವಾದ ಮೇಲೆ ಕೃಷ್ಣನು ಸುದೀರ್ಘವಾಗಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಮಾತುಗಳ ನಡುವೆ 'ದಿಷ್ಟ್ಯಾ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ವರ್ಧಸೇ - ಅದೃಷ್ಟದಿಂದ, ಯುಧಿಷ್ಠಿರ, ನೀನು ಗೆದ್ದೆ' ಎಂಬ ಮಾತು ಸೇರಿದೆ. ಪಾಂಡವರು ಎಲ್ಲ ತೊಡಕು ತೊಂದರೆಗಳಿಂದ ಪಾರಾದುದು ಅದೃಷ್ಟದ ಬಲದಿಂದಲೇ ಹೊರತು ಕೃಷ್ಣನ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಮತ್ವದಿಂದಲ್ಲವೆಂಬುದು ಇದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

೫. ಕೆಡುಕಿನ ಪ್ರಭಾವ ಮತ್ತು ಮಾನವನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ತತ್ವಜ್ಞರು ಹಾಗೂ ದೇವತಾಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ದೇವನ ವಿಶೇಷಣಗಳೆಲ್ಲೊಂದಾದ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಮತ್ವ, ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವ ಮತ್ತು ಗುಣಪೂರ್ಣತೆಯ ಅರ್ಥದ ಕುರಿತು ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಸಂತ ಥಾಮಸ್ ಮತ್ತು ಸಂತ ಅಗಸ್ತಿನರು ದೋಷವಿಲ್ಲದಂತೆ ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದವರೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ. ಈಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಟನಿ ಕೆನ್ನಿ, ಪೀಟರ್ ಗೀಚ್, ಎ.ಪ್ಲಾಂಟಿಂಗಾ, ನೆಲ್ಸನ್ ಪೈಕ್ ಮತ್ತು ವಿಶ್ಲೇಷಣಾ ಪರಂಪರೆಗೆ ಸೇರಿದ ತತ್ವಜ್ಞರು ಈ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಆಧುನಿಕ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಜೋಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಿಂದಿನ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳು ಪುನರುಜ್ಜೀವಿತಗೊಂಡಿವೆ. ಆದರೆ ಅನೇಕ ಹೊಸ ಆಯಾಮಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳು ಕೃಷ್ಣನ ಕುರಿತಾದ ಚರ್ಚೆಗೆ ಎದ್ದುಕಾಣುವಂತೆ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿವೆ.

ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಲ್ಪನೆಯ ಬಗೆಗೆ ೧೯೫೫ರಲ್ಲಿ ಜಿ.ಎಲ್. ಮ್ಯಾಕಿ 'ಕೆಡುಕು ಮತ್ತು ಸರ್ವಶಕ್ತಿಮತ್ವ' ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಈಚಿನ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿದರು. ಚರ್ಚೆಯು ನಡೆದ ಮೇಲೆ ಮ್ಯಾಕಿಯವರ ಮರಣೋತ್ತರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿತವಾದ ಕೃತಿಯಾದ Miracle of Theism ದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ನಿಲುವನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕೆಡುಕಿನ ಸಮಸ್ಯೆಯು ನಿಜವಾದ ವಿರೋಧಾಭಾಸವೆಂದು ಕರೆಯುವುದರ ಬದಲು ನಿರ್ಣಯಿಸಲಾಗದ ಸಮಸ್ಯೆಯೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಆ ವಾದಗಳೆಲ್ಲ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಪುನರಾವರ್ತಿಸಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಗೀಚ್ (೧೯೭೩) ಮತ್ತು ಕೆನ್ನಿ(೧೯೭೦)ಗಳಿಬ್ಬರೂ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಮತ್ವದ ಕುರಿತಾದ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ನಿಷ್ಕರ ನಿಲುವು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇವತಾಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ. Almighty ಎಲ್ಲದರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭುತ್ವವುಳ್ಳವನೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇವತಾಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಾಕಾಗುತ್ತದೆಯೆಂದು ಇವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಕೃಷ್ಣನ ಶಕ್ತಿಯ ನಿರ್ವಚನದಲ್ಲಿ ನಾವು ಅಂಥ ನಿಲುವನ್ನು ತಳೆಯಬಹುದು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಕೃಷ್ಣ ದೇವತಾಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ (ಅಥವಾ ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರವೆನ್ನಬಹುದು?) ನಾವು ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತದೇವನ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಬದಿಗಿಟ್ಟು ಸಾಂಖ್ಯ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯವೈಶೇಷಿಕ ಪರಮಾತ್ಮಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಾಂಖ್ಯರ ಪ್ರಕಾರ ಭೌತಿಕ ಪ್ರಪಂಚವು ಸೃಷ್ಟಿಯಾದುದಲ್ಲ; ಅದು ಅವ್ಯಕ್ತವಾದ ದ್ರವ್ಯರೂಪದಿಂದ ವಿಕಾಸವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಅದು ಸರ್ವಸಾಧ್ಯತೆಗಳ ಆಗರವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ ದೇವರು ಬೇಕಿಲ್ಲ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ

ಸಾಂಖ್ಯರ ಪ್ರಾಚೀನ ಪಂಥವೊಂದರಲ್ಲಿ ದೇವನು ಅವನಶಕ್ತವೆಂದು ಹೇಳಿದ. ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗದಲ್ಲಿ ದೇವರನ್ನು ಒಪ್ಪಲಾಗಿದೆಯಾದರೂ ಅವನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾಗಿಯಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸಗಳ ಗುರಿಯಾಗಿ. ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಈಶ್ವರನ ನೆರವನ್ನು ಪಡೆದು ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. ಯೋಗಿಗಳ ಈಶ್ವರನು (ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಯೋಗೇಶ್ವರನೆನ್ನಲಾಗಿದೆ) ಮನುಷ್ಯರ ಸರ್ವೋನ್ನತ ಸದ್ಗುಣಗಳ ನಿಧಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿರಬೇಕೇ ಹೊರತು ಸರ್ವಶಕ್ತನಾಗಿರಬೇಕಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ಅಸಂಗತತೆಯಿಂದ ದೂರವಾಗಿದೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಯೋಗಿಗಳ ಈಶ್ವರನು ತಾನಾಗಿ ಏನೂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುವುದು ಅಥವಾ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯಿಸುವುದರಿಂದ ನಾವು ಏನನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಬಹುದು ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಅಂತಿಮಗುರಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಹುದು.

ನ್ಯಾಯ ವೈಶೇಷಿಕದ ಪರಮಾತ್ಮ ಕಲ್ಪನೆ ಬೇರೆ. ಅವನು ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನೆನಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಅರ್ಥ ಬೇರೆ. ಮೂಲದ್ರವ್ಯಗಳಾದ ಅಣುಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಇರುವಂಥವು ಅರ್ಥಾತ್ ನಿತ್ಯವಾಗಿವೆ. ಆತ್ಮಗಳೂ ಹಾಗೆಯೇ. ಪರಮಾತ್ಮನು ಅವುಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನೆನ್ನುವಂತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಣುಗಳಲ್ಲಿ ಚಲನೆಯುಂಟಾಗಿ ಭೌತಪ್ರಪಂಚದ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮನುಷ್ಯರು ದೇಹಧಾರಣೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಇಚ್ಛೆ ಅವಶ್ಯ. ಅವರು ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿದ್ದರೂ ಅಂದರೆ ನೈತಿಕವಾಗಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಅಥವಾ ಕೆಟ್ಟದಾರಿಯನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದರೂ ಅವರು ಹುಟ್ಟಿದ ಪರಿಸರದ ನಿರ್ಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಜನ್ಮ ಮತ್ತು ಪರಿಸರಗಳು ನಮ್ಮ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ದೇವರ ಈ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯು ಮಹಾಭಾರತದ ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ರಾಜಸೂಯ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮನು ಕೃಷ್ಣನು ಪುರುಷೋತ್ತಮನಾದುದರಿಂದ ಅಗ್ರಪೂಜೆಗೆ ಅರ್ಹನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವನು ಕೃಷ್ಣನ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟಿಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಮಹಾಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಮಹತ್ವದ ದೈವಗುಣವನ್ನು ಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಪುರಾಣಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪೂರಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ (ಬ್ರಹ್ಮ), ಸ್ಥಿತಿಕರ್ತ (ವಿಷ್ಣು), ಮತ್ತು ಲಯಕರ್ತ (ರುದ್ರ-ಶಿವ) - ಈ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳ ಕಲ್ಪನೆ ನಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಪ್ರಸ್ತುತವಲ್ಲ. ಮಹತ್ವದ್ದೆಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ವಿನಾಶವನ್ನು ಮಾಡುವವನೂ ಹೌದು. ಈ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವನು ಕಾಲ ಅಥವಾ ಮಹಾಕಾಲ. ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ

ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ: 'ನಾನು ಕಾಲ ಮತ್ತು ಕಾಲನಾಗಿ ಜಗತ್ತನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತೇನೆ'.

ಹಿಂದುಗಳ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಲವು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನಾಶಪಡಿಸುವಂಥದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಪರಮಾತ್ಮನೊಂದಿಗೆ ಐಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲದ ಬಗೆಗೆ ಒಂದು ಇಡೀ ಸೂಕ್ತವಿದೆ. ಎಲ್ಲವೂ ಕಾಲದಿಂದ ಜನಿಸುತ್ತದೆ: ಕಾಲದಿಂದ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ: ಕಾಲದಿಂದ ಅಳಿಯುತ್ತದೆ ಎಂದು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದೆ. ಬೇರೆ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಕಾಲವು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸೃಜಿಸುವುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ನಾಶವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಮಹಾಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕಾಲದ ವಿನಾಶಕಾರಿಯಾದ ಅಂಶದೊಂದಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನ ಐಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಜಗತ್ತಿನ ಜನರೆಲ್ಲ ವೈರವನ್ನು ಮರೆತು ಶಾಂತಿ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಬಾಳುವಂತಾಗಿಸಿ ಜಗತ್ತನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಉತ್ತಮಗೊಳಿಸಲು ದೇವನಂತೆ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಜೀವಿಯೂ ತನ್ನ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಲು ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ತನ್ನ ಅದೃಷ್ಟವನ್ನು ತಾನೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ದೇವನು ಮಧ್ಯಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಕೂಡದು. ಆದರೆ ಯಾವಾಗ ಭೂಮಿಯು ದ್ವೇಷ, ವೈರ ಮತ್ತು ಪಾಪಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಹೋಗುವುದೋ, ಧರ್ಮ ಅಥವಾ ನ್ಯಾಯವು ಗ್ಲಾನಿಗೊಳಗಾಗುವುದೋ ವಿಪತ್ತುಗಳ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಬದುಕು ದುಸ್ತರವಾಗುವುದೋ ಆಗ ಭಗವಂತನು ಯಾವುದಾದರೂ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಹಿಂದುಗಳ ಈ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಗೀತೆಯ ಮೂರು ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಕೃಷ್ಣನು ಕಾಲಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ರಾಗರಹಿತನಾಗಿದ್ದು ಮಾನವೀಯ ಗುಣಗಳಿಂದ ದೂರವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಬೇರೆಡೆ ಹೇಗೆ ಇದ್ದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವು ಸಾಧನದ ಸಾಧುತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ. ತಾನು ಕಾಲನಾಗಿ ಕೌರವ ಪಾಂಡವ ಪಕ್ಷದ ರಾಜರನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿರುವುದಾಗಿ (ನಾಶಪಡಿಸುವುದಾಗಿ) ಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಮುಂದೆ ಅವನು ತನ್ನವರಾದ ಯಾದವರನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪಾಪದ ಹೊರೆಯನ್ನು ಇಳಿಸಲು ಅದು ಅಗತ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಜನರು ಕ್ರಿಯಾಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಕಾರಣ ತಮ್ಮ ಮೂಲಪ್ರವೃತ್ತಿ ಗನುಸಾರವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಕಷ್ಟಶೋಕಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಂತಾಯಿತು. ಹಾಗಾಗಿ ಕಾಲವು ದೈವದ ವಿನಾಶಕಾರಿಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿತು. ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿರುವ ದೇವನು ಉದ್ದೇಶಿತ ವಿನಾಶವನ್ನುಂಟು

ಮಾಡಿದ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ತನ್ನನ್ನು ಕಾಲನೆಂದು ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಕಾಲನೆಂದು ಯಮನನ್ನು ಕೂಡ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ರಾಮಾಯಣದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಪುರುಷನ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಅವನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಲು ಬಯಸಿ ರಾಮನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಅವನ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡುತ್ತಾನೆ.

೬. ನ್ಯಾಯ

ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಅಂತಿಮವಾದ ಜಯವೆನ್ನುವುದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನಿಗೂ ಕಷ್ಟವೇ ಆಗಿದೆ. ಎರಡೂ ಪಕ್ಷಗಳ ಮುಖಾಮುಖಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೌರವರು ಬಲಿಷ್ಠರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಪಾಂಡವರು ದುರ್ಬಲರಾಗಿದ್ದರು. ಇನ್ನೊಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರು ಕಪಟದ್ರೂತದ ಕಾರಣದಿಂದ ಹದಿಮೂರು ವರ್ಷಕಾಲ ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅಸಹಾಯಕಳಾದ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ತುಂಬಿದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅವಮಾನಿಸಿದ್ದು ಹೇಯಕೃತ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಘಟನೆಯು ಕಥೆಯಲ್ಲಿನ ನೈತಿಕ ಸಮತೋಲವನ್ನು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗೊಳಿಸುವಂಥದು. ಅದು ಕೌರವರ ಅನಪೇಕ್ಷಿತ ಮತ್ತು ಅನನುಮೋದನೀಯವಾದ ಅಕ್ಷಮ್ಯ ಅಪರಾಧವಾಗಿತ್ತು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯದ ತಕ್ಕಡಿಯು ಪಾಂಡವರ ಪರ ವಾಲಿತು.

ಪಾಂಡವರ ಪಕ್ಷವು ದುರ್ಬಲವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರು ಬಲಿಷ್ಠರನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಳಸುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಯುಕ್ತಿಯು ನೇರ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಬಂಧಿಸುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವವಾದದ ಸ್ಪರ್ಶವಿದೆ. ಆದರ್ಶವಾದವು ಕೆಡುಕನ್ನು ಒಳಿತು ನೇರ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತ ವಿಧಾನದಿಂದಲೇ ಗೆಲ್ಲಬೇಕು ಎಂದು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಕಥನಕಾರನು ವಾಸ್ತವವಾದದತ್ತ ಒಲಿದಿದ್ದಾನೆ. ವಾಸ್ತವ ಜಗತ್ತು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದುದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಇದಿಷ್ಟೇ ನಮ್ಮ ಪಾಲಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದು. ನಮ್ಮ ಕಥನಕಾರನ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ದೇವರು ಸರ್ವಶಕ್ತನಾದ (Almighty) ದೈವವಲ್ಲ. ಉತ್ತಂಕನ ಕಥೆಯದ್ದಕ್ಕೂ ಕಥನಕಾರನು ಸರ್ವಶಕ್ತಿಮತ್ತದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆಯೆತ್ತಿ ವಾಸ್ತವವಾದ, ಆಕಸ್ಮಿಕಗಳು (ನೈತಿಕ ಅದೃಷ್ಟ), ದೈವವಾದಗಳ ಮೂಲಕ ಅದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕೆಲವು ಘಟನಾಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ತಡೆಯಲಾಗದು. ಕೃಷ್ಣನು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಗೆಲುವು ದೊರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದ. ಇದು ವಿರೋಧಾಭಾಸವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿಸಿತು. ಅಂತಿಮವಾಗಿ ನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಜಯವನ್ನು

ತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ ಅನ್ಯಾಯ ಹಾಗೂ ಅನೈತಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಇದೆಂಥ ನ್ಯಾಯ? ಒಂದು ನ್ಯಾಯಪ್ರಜ್ಞೆ ಇತರ ಎಲ್ಲ ನ್ಯಾಯಪ್ರಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವಂಥದೇ? ಅಪರಾಧಿಯೊಬ್ಬನನ್ನು ಬೆಂಬತ್ತಿ ಹೊರಟ ಆರಕ್ಷಕ ಅಧಿಕಾರಿಯು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಾಹನಗಳನ್ನು ಉರುಳಿಸಿ ಅನೇಕ ನಿರಪರಾಧಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೆ - ಇದು ಆಧುನಿಕ ಟಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ದೃಶ್ಯ. ಇದು ಸರಿಯೇ? ಇದು ಪರಮಾವಧಿ ಗೋಜಲೆಂದು ನನ್ನ ನಂಬುಗೆ. ಇದೊಂದು ವಾಸ್ತವಿಕ ಗೋಜಲು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇದನ್ನು ನಾವು ಇಂದಿಗೂ ನಮ್ಮ ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರ ಕಾಣದೆ ಹತಾಶರಾಗುತ್ತೇವೆ.

ಈ ಗೋಜಲಿನ ಜೊತೆಗೆ ಮಹಾಭಾರತದ ಘಟನೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಅನೇಕ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಸೇರಿಕೊಂಡಿವೆ. ಅವುಗಳೆಲ್ಲೊಂದನ್ನಾದರೂ ನೋಡೋಣ. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನದು ನೈತಿಕಬದ್ಧತೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅವನು ಧರ್ಮನಿಷ್ಠರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯನೆನಿಸಿದ್ದ. ಅವನು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸುಳ್ಳನ್ನೂ ಹೇಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸತ್ಯವನ್ನೇ ನುಡಿಯುವವನೆಂದು ನಿರೀಕ್ಷೆಯಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣನ ಉಪದೇಶದಂತೆ ಅವನು ಪ್ರಾಣರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿದ. ಹಾಗಾಗಿ ಅವನ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮನಿಷ್ಠೆಗೆ ಕಳಂಕ ತಗುಲಿತು. ಕೃಷ್ಣನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ? ಇಂಥ ಉಪದೇಶ ಕೊಟ್ಟುದಕ್ಕೆ ಅವನ ಸಮರ್ಥನೆಯೇನು? ಅವನು ಇಂಥ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಕೊಡುವ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಧರ್ಮನಿಷ್ಠೆಯೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಅವನು ಉಪಯುಕ್ತತಾವಾದಿಯಾದ ಪರಿಣಾಮವಾದಿಯೇ? ಬಹುಶಃ ಅಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಪರಿಣಾಮವಾದಿಯು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು ಹಾರೈಸುತ್ತಾನೆ ಅಥವಾ ರೂಢವಾದ ನೈತಿಕಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸುವ ಮುನ್ನ ಸುಖ (ಅದೇ ಉಪಯುಕ್ತತೆ)ವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ.

ಯಾಕೆಂದರೆ ಪರಿಣಾಮವಾದಿಯು ಸುಖಜೀವನ ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಕೃಷ್ಣನು ಧರ್ಮವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಲು ನ್ಯಾಯವಂತರಾದ ಪಾಂಡವರನ್ನು ಗೆಲ್ಲಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವಿತ್ತೆಂದು ವಾದಿಸಬಹುದು. ಅಸಹಾಯಕಳಾದ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಅವಮಾನಿಸಿದ ಅಕ್ಷಮ್ಯ ಅಪರಾಧದ ಬಗೆಗೆ ಈಗಾಗಲೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಭೀಮನು ಗದಾಯುದ್ಧದ ನಿಯಮವನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಕೋಪಗೊಂಡ ಬಲರಾಮನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಲು ಇದನ್ನೇ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗಾಗಿ ನೈತಿಕ ಕರ್ತೃವಾದ

ಕೃಷ್ಣನು ನೀತಿನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ತೊರೆದು ನ್ಯಾಯವಾದ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅಂತಿಮವಾದ ಗೆಲುವು ದೊರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಯಾರಾದರೂ ಹೇಳಿಯಾರು. ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ಓದಿದವರು ಯಾರೇ ಇದ್ದರೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೆಲುವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಪಾಂಡವರ ಜೀವನವು ಉತ್ತಮವಾಗಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಆನಂದದಾಯಕವೂ ಆಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಯುದ್ಧಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ವಿಲಾಪವನ್ನು ಸುಮ್ಮನೇ ಓದಿದರೆ ಇದರ ಅರಿವಾದೀತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣನ ತಪ್ಪು ದಾರಿಯನ್ನು ಪರಿಣಾಮವಾದದ ಪದಗಳಿಂದ ವಿವರಿಸಲಾಗದು. ಬದಲಿಗೆ ಕೃಷ್ಣ ಮತ್ತು ಯುಧಿಷ್ಠಿರರು ತಮ್ಮ ನೀತಿನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ದೋಷನೇದರು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳದೆ ಕುಟಿಲಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸದೆ (ಅವನು ಸಮಾಧಿ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಹೋಗದಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದರೆ) ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಪಂಚವು ಈಗಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ತಮವೆನಿಸಿ ಮಾನವರ ಬದುಕನ್ನು ಹಸನುಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿತ್ತೆ? ಅದನ್ನು ಹೌದೆಂದು ಧೃಢವಾಗಿ ಹೇಳಲಾರೆವು. ಆಗ ನಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದ ನ್ಯಾಯಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಶಿಥಿಲವಾಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಕಥನಕಾರನು ಕೌರವರ ದೌಷ್ಟ್ಯ ದೌರ್ಜನ್ಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅನೈತಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ.

2. ಒಳಿತು ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ಪ್ರಪಂಚ

ಕೃಷ್ಣ ಮತ್ತು ಯುಧಿಷ್ಠಿರರ ನಡತೆಯ ಕುರಿತು ನಮಗೆ ಮುಜುಗರ ಹಾಗೂ ಆಘಾತಗಳಾಗುವುದೇಕೆ? ಯಾಕೆಂದರೆ ಕೃಷ್ಣ ಮತ್ತು ಪಾಂಡವರ ಕುರಿತಾಗಿ ನಮ್ಮ ನಿರೀಕ್ಷೆ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದ್ದು. ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದುರ್ಯೋಧನನೇನಾದರೂ ನಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಅದು ಸಹಜವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದೆವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣನಿಂದ ನಾವು ಇನ್ನೂ ಉತ್ತಮವಾದುದನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ನೋಡಬಹುದು. ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಧರ್ಮರಕ್ಷಕನೆಂದು ತಿಳಿಯೋಣ. ಧರ್ಮವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುವುದು ಅವನ ಕರ್ತವ್ಯ. ಅದು ನ್ಯಾಯವೊಂದಿಗಿರುವುದನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಧರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿದ್ದು ಖಚಿತವಾಗಿ ಹೀಗೇ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಮಹಾಭಾರತದ ಹಲವಾರು ಕಥೆಗಳು ಧರ್ಮದ ಜಾರಿಕೆಯ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಧರ್ಮವು ಕಠಿಣವಾದ ನೈತಿಕನಿಯಮಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿತವಾದ ನಿಯಮಗಳ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದೆ ಅಥವಾ ಅವು ಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತವೆ. ಅದು ಆಯಾ

ಸಮಾಜದ ಪೂಜಿತ ಸಂಹಿತೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ಗೌರವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಆ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಇತರರಿಗಿಂತ ಪ್ರತಿಭೆ, ಕೌಶಲ್ಯ, ಬುದ್ಧಿಮತ್ತೆ, ಮತ್ತು ನಾಯಕತ್ವದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದು ಸಾಬೀತುಪಡಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ನಡೆಯಬಹುದು. ಇದು ಇಂದು 'ಮಾದರಿಯ ಬದಲಾವಣೆ' (paradigm shift)ಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಇಂಥ ನಾಯಕನಿಗೆ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಧರ್ಮನಿಯಮಗಳನ್ನು ಮೀರಲು ಅಥವಾ ಮುರಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಆ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ನಾಯಕನೆಂದು ಮನ್ನಿಸಬಹುದು. ಅವನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಂಗೀಕೃತವಾದ ಸತ್ಯವಚನ ಮತ್ತು ವಚನಬದ್ಧತೆಗಳ ಮಿತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟು ಹೊಸ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಸನ್ನಿವೇಶದ ನಿರ್ಬಂಧಗಳೋ ಹೆಚ್ಚಿನ ಒಳಿತನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಂದರ್ಭವೋ ಒದಗಬಹುದು. ಅಂಥಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮವನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸುವ ಒತ್ತಡ ಉಂಟಾದೀತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದುರ್ಯೋಧನನು ಗೆಲ್ಲುವ ಸಂಭವ ಮತ್ತು ತತ್ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಡುವ ಅವಕಾಶವು ಕಳೆದು ಹೋಗುವ ಭೀತಿಗಳು ಕೃಷ್ಣನು ಕುಟಿಲ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬರುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಬಹುದು. ಇವೆಲ್ಲ ಊಹೆಗಳು ನಿಜ. ಆದರೆ ಎರಡು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ಭಾರತೀಯರು ಪ್ರೀತ್ಯಾದರಗಳಿಂದ ಕಾಣುವ ಮಹಾಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದ ನೈತಿಕ ಕಾಳಜಿ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ನಾನು ಹೇಳಲಾರೆ. ನಮ್ಮ ಊಹೆಗಳು ಆಧಾರರಹಿತವಾದವುಗಳಲ್ಲ. ಭಾರತೀಯ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವ ಸಾಕ್ಷ್ಯಗಳು ಸಾಕಷ್ಟಿವೆ. ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ನಾನಾ ಆವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ನೈತಿಕ ಧ್ವಂದ್ವ ಅಥವಾ ಧರ್ಮಸಂಕಟವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಜನರ ನೈತಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ.

ಈ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸುವ ಮುನ್ನ ವಿಚಾರಪ್ರಯೋಗವೊಂದನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸುತ್ತೇನೆ. ಸುಸಂಗತವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಜ್ಞನೂ ಸರ್ವಶಕ್ತನೂ ಆದ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ ದೇವನನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ. ಅವನು ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲು

ಹೊರಟಿದ್ದಾನೆ: ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ದ್ರವ್ಯ ಹಾಗೂ ಜೀವಾತ್ಮಗಳು ಪೂರ್ವಾಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಆ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಹೊಸ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವಲ್ಲಿ ಅವನ ಪಾಲಿಗೆ ಉಳಿಯುವ ಆಯ್ಕೆಗಳು ಎಷ್ಟು? ಮೂರು ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಅ, ಬ ಮತ್ತು ಕ ಎಂದು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ. ಅ ಎಂಬುದು ವಿಜ್ಞಾನವು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಮೌಲ್ಯವಾಗಲಿ ನ್ಯಾಯವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲ. ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಯಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿ ಘಟನೆಗಳು ಘಟಿಸುತ್ತವೆ. ತಾರ್ಕಿಕ ಜೀವಿಗಳು ಕಷ್ಟ ಮತ್ತು ಸುಖಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದು ನೀತ್ಯತೀತ ಜಗತ್ತು, ಅಲ್ಲಿ ಒಳಿತು ಕೆಡುಕುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಮಾಣವಿಲ್ಲ.

ಬ ಎಂಬುದು ನಮ್ಮ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿರುವಂಥದು. ಅಲ್ಲಿ ಒಳಿತು ಕೆಡುಕುಗಳೆರಡೂ ಇವೆ. ಅಲ್ಲಿ ತರ್ಕಬದ್ಧತೆಯಿದೆ: ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನ್ಯಾಯ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿಗಳು ನ್ಯಾಯವನ್ನು ತುಳಿಯಲು ಹವಣಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಒಳಿತಿಗೆ ಗೆಲುವು ಸಿಗುವುದೆಂದು ನಿರಂತರವಾಗಿ ನಂಬಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಕ ಮತ್ತೊಂದು ಜಗತ್ತನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ನಾವು ಪರಿಪೂರ್ಣ ಪ್ರಪಂಚ ಅಥವಾ ಸಂಭಾವ್ಯ ಪ್ರಪಂಚಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದುದೆನ್ನಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿ ಕೆಡುಕಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಕೆಡುಕಿನ ಪ್ರಭಾವ ಒಳಿತಿನ ಮೇಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಸಂತೋಷವಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ರೀತಿಯಾದರೆ ಸಂತೋಷದ ಅರ್ಥವು ಕಳೆದುಹೋಗುತ್ತದೆ ಅಥವಾ ಯಾರಿಗೂ ಅಸಂತೋಷ ವೆಂದರೇನೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಈಗ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂಥ ಜಗತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತಿದ್ದರೆ ಯಾವುದನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು? ಬೇರೆಬೇರೆ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ನಾನು ವಿವರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸದೆ ಅವನು ಬ ವನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನೆಂದು ಸೂಚಿಸಲು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿರಲಿ ಇಲ್ಲದಿರಲಿ, ಕೃಷ್ಣನು ಕಪಟಿಯಾಗಿರಲಿ ಇಲ್ಲದಿರಲಿ ನಾವು ಬದುಕುತ್ತಿರುವ ಜಗತ್ತು ಹೀಗಿದೆ ಮತ್ತು ಆದ್ದರಿಂದ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಸಲ್ಲಬೇಕಾದವರಿಗೆ ನ್ಯಾಯವು ಸಲ್ಲಬೇಕಾದರೆ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನು ತನ್ನ ವಚನವನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಾನೆ.

* * *

ಚಂದಗೋಪನ ಹುಡುಕಾಟದ ಕಥೆ-ವ್ಯಥೆಗಳು

ವೈದೇಹಿಯವರ ನನ್ನ ಮೆಚ್ಚಿನ
ಐದಾರು ಕಥೆಗಳ ಒಂದು ಪರಿಶೀಲನೆ
ಡಿ.ಎಸ್. ನಾಗಭೂಷಣ

ವೈದೇಹಿ ಅಭಿನಂದನಾ ಗ್ರಂಥಕ್ಕಾಗಿ ಅದರ ಸಂಪಾದಕಿ ಸವಿತಾ, ಅವರ ಕಥೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಲೇಖನವೊಂದನ್ನು ಬರೆದುಕೊಡಲು ಕೇಳಿದಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಲು ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಷ್ಟಪಡಬೇಕಾಯಿತು. ನಾನು ವೈದೇಹಿಯವರ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಎಂಬತ್ತರ ದಶಕದ ಆರಂಭದಲ್ಲೇ ನಿಯತಕಾಲಿಕಗಳಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಹತ್ತು ಕಥೆಗಾರರಲ್ಲಿ ಅವರೂ ಒಬ್ಬರು ಎಂಬಂತೆ; ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಗಮನವಿಲ್ಲದಂತೆ. ಒಮ್ಮೆ - ಹತ್ತು ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ - ಲಂಕೇಶರು ಇವರ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುವ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಬರೆದಾಗ ಇವರ ಒಂದೆರಡು ಕಥಾ ಸಂಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ಅವುಗಳಲ್ಲಿನ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಒಂದಿಷ್ಟು ಗಮನವಿಟ್ಟು ಓದಲಾರಂಭಿಸಿದೆ. ಲಂಕೇಶರು ಮೆಚ್ಚಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದ 'ಪುಟ್ಟಮ್ಮತ್ತೆ ಮತ್ತು ಮೊಮ್ಮಗಳು' ಕುತೂಹಲ ಹುಟ್ಟಿಸಿತಾದರೂ ಅವರು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದ 'ಚಂದಲೆ', 'ಶಕುಂತಲೆಯೊಂದಿಗೆ ಒಂದು ಅಪರಾಹ್ನ', 'ಭೂತ' ಮತ್ತು 'ಅವಲಂಬಿತರು' ಕಥೆಗಳು ಒಂದೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದೂ ಚೆನ್ನಾಗಿವೆ ಎನಿಸಿದರೂ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಅಥವಾ ನಾವೀನ್ಯತೆಯವೆಂದೇನೂ ನನಗನ್ನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇದೆಲ್ಲ ಲಂಕೇಶರು ತಾವು ಗುರುತಿಸಿ ಪೋಷಿಸಿದ ಪ್ರತಿಭೆ ಎಂದು ಸಾರಿಕೊಂಡು ಬೀಗಲು ನಡೆಸಿರುವ ಪ್ರಯತ್ನವಷ್ಟೇ ಎಂದು ನಕ್ಕು ಸುಮ್ಮನಾದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಮತ್ತೆ ವೈದೇಹಿಯವರ ಕಥೆಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಓದುವ ಉಮೇದು ನನಗೇನೂ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರೊಬ್ಬರು ಮುಂದೆ ಎಂದಾದರೊಮ್ಮೆ ವಿಚಿತ್ರಶಕ್ತಿಯೊಂದಿಗೆ ಸ್ಫೋಟಿಸಬಹುದಾದ ಕಥೆಗಾರ್ತಿ ಎಂಬ ಸೂಚನೆ ಎಲ್ಲೋ ನನ್ನ ಮನದಾಳದಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅವರ 'ಅಕ್ಕ' ಓದಿ ಅದರ ರಭಸಕ್ಕೆ ಬೆಚ್ಚಿದ್ದೆ. ಈ ಮಧ್ಯೆ ಅವರನ್ನು ನಾನು ಮತ್ತು ಸವಿತಾ ಎಲ್ಲಿಯೋ-ಬಹುಶಃ ಹೆಗ್ಗೋಡಿನಲ್ಲಿ-ಕಂಡು ಮಾತಾಡಿಸಿದ್ದ ನೆನಪು, ಅಷ್ಟೆ.

ಅದು ೧೯೯೩-೯೪ ಇರಬಹುದು. ನಾವಾಗ ಮಡಿಕೇರಿಯಲ್ಲಿದ್ದೆವು. ಒಂದು ಭಾನುವಾರ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಗುಡ್ಡದ ಕೆಳ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಮತ್ತು ಸವಿತಾ ವೈದೇಹಿ ಅವರನ್ನು ನೋಡಿದೆವು. ಇಲ್ಲೇಕೆ ಅವರು ಎಂದು ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಆಶ್ಚರ್ಯ, ಗಲಿಬಿಲಿಯೂ ಆಯಿತು. ಮಾತಾಡಿಸಿದಾಗ ಗೊತ್ತಾದದ್ದು, ಅವರ ಹಿರಿಯ ಮಗಳು ನಯನಾರನ್ನು ಮಡಿಕೇರಿಗೆ ಬಾಲಾಜಿ ಅನ್ನುವವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಎಂದು. ನಮ್ಮ ಆಹ್ವಾನದ ಮೇರೆಗೆ ಅವರು ಆ ಸಣ್ಣ ಗುಡ್ಡ ಹತ್ತಿ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ನಮ್ಮ ಉಪಚಾರ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಮಾತಾಡಿ ಹೋದರು. ಹಾಗೇ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲೇ ಇರುವ ತಮ್ಮ ಮಗಳ ಮನೆಗೆ ಬರಲು ಆಹ್ವಾನಿಸಿದರು. ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಸಂಜೆ ನಾವು ನಯನಾ ಅವರ ಮನೆಗೆ ಹೋದೆವು. ಆತಿಥ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ಅಲ್ಲಿ ವೈದೇಹಿಯವರು ಆಗ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದ ತಮ್ಮದೊಂದು ಕಥಾ ಸಂಕಲನವನ್ನು ನಮಗೆ ನೀಡಿದರು. ಅದರ ಹೆಸರು 'ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞೆಯ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು'

ಆಗ ನನಗೆ ಕಛೇರಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕೆಲಸವೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಬೇಸರವಾಗಿ, ಶಿಸ್ತಾಗಿ ಒಂದಿಷ್ಟು ಓದೋಣವೆಂದು ಹದಿನೈದು ದಿನವೋ ಒಂದು ತಿಂಗಳೋ ರಜೆ ಹಾಕಿದ್ದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ವೈದೇಹಿಯವರು ಕೊಟ್ಟ ಪುಸ್ತಕ ನಿರಂತರ ಓದಿಗೆ ಒದಗಿಬಂತು. ಒಮ್ಮೆ 'ಲಂಕೇಶ್ ಪತ್ರಿಕೆ'ಯಲ್ಲಿ ಓದಿದ್ದ 'ಪುಟ್ಟಮ್ಮತ್ತೆ ಮತ್ತು ಮೊಮ್ಮಗಳು' ಸೇರಿದಂತೆ ಅದರ ಮೊದಲ ನಾಲ್ಕು ಕಥೆಗಳನ್ನು ಓದಿ ನಾನು ಸುಸ್ತಾದೆ. ಎಂತಹ ಸುಸ್ತಾದು! ಕನ್ನಡ ಕಥೆಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಈವರೆಗೆ ಕಂಡರಿಯದ ಮಹಿಳಾ ಸಂವೇದನೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳು ನನ್ನನ್ನು ಬೆರಗುಗೊಳಿಸಿ, ಈ ಕಥೆಗಳು ಹೀಗೆ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಬರುವವರೆಗೆ ನನ್ನ ಓದಿನಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದವೆಂದರೆ ಅದು ನನ್ನ ಓದಿನ ಹಿಂದಿನ ಉಡಾಫೆಯೇ ಕಾರಣವೆಂಬ ಅರಿವಿನಿಂದಾದ ಸುಸ್ತು. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಈ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿನ ಸಂವೇದನೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳನ್ನು ಮಹಿಳೆಯದ್ದೆಂದು ಗುರುತಿಸುವುದೂ ನಾವು ಗಂಡಸರಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಓದುತ್ತಿದ್ದೇವೆಂಬ ಸಂಕುಚಿತ ಗ್ರಹಿಕೆಯ ಓದಾಗುವುದೋ ಏನೋ! ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅದೊಂದು ಹೊಸ ಅನುಭವ.

ಇಲ್ಲಿಂದಾಚೆ ನಾನು ವೈದೇಹಿಯವರ ಕಥೆಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಓದತೊಡಗಿದೆ. ಕೆಲವು ಸಾಮಾನ್ಯ, ಕೆಲವು ಅಸಾಮಾನ್ಯ. ಒಂದಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಇವರ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಗ್ರಹ 'ಕ್ರೌಂಚ ಪಕ್ಷಿಗಳು' ವಿಶೇಷ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ಓದಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಅದು ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯ ಪರಿಗಣನೆಗಾಗಿ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಆ ವರ್ಷ ಸವಿತಾ ಆ

ಪ್ರಶಸ್ತಿಯ ತೀರ್ಪುಗಾರರಲ್ಲೊಬ್ಬಳು. ಸವಿತಾ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಾಗಿ ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಿದಾಗ ನಾನು ಕೊಂಚ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟಿದ್ದುಂಟು. ಆದರೆ ಈ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ನಿಯಮಾವಳಿ ಎಷ್ಟು ವಿಚಿತ್ರವೆಂದರೆ, ಒಮ್ಮೆ ಈ ನಿಯಮಾವಳಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಂದ ಒಬ್ಬ ಲೇಖಕರು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡರೆಂದರೆ ಅವರು ಮುಂದೆ ಈ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗೆ 'ಅರ್ಹತೆ' ಪಡೆಯುವುದು ಕಷ್ಟವೇ ಸರಿ. ಜೊತೆಗೆ ಒಂದು ಪುಸ್ತಕದ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಆ ವರ್ಷದ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಾಗಿ ಅಳೆಯಬೇಕಾದದ್ದು ಅವುಗಳ ಜೊತೆ ಹಲವು ದೋಷಪೂರ್ಣ ವಿಧಾನಗಳ ಮೂಲಕ ಪರಿಗಣನೆಗೆ ಬಂದ ಇತರ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಹೋಲಿಕೆಯೊಂದಿಗೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸವಿತಾ ಶಿಫಾರಸು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಇದೆ ಅನ್ನಿಸಿತು. ಏಕೆಂದರೆ 'ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞೆಯ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು' ಸಂಗ್ರಹದ, ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಬರೆದವರಿಗೆ ಸಲ್ಲದೆ ಇನ್ನಾರಿಗೆ ಈ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಸಲ್ಲಬೇಕು?

ಅಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಸಂದ 'ಕ್ರೌಂಚ ಪಕ್ಷಿಗಳು' ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಕಥೆಗಳಿಲ್ಲ ಎಂದಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿನ 'ದಾಳಿ' ಎಂಬ ಕಥೆ ಮೊನ್ನೆ ಈ ಸಂಗ್ರಹದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಓದುವಂತೆ ನನ್ನನ್ನು ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತಲೇ ಇರುವಷ್ಟು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಈಗ ಓದಿದಾಗ ಅದರೊಂದಿಗೆ 'ನಟಿ' ಎಂಬ ಕಥೆ ನನ್ನನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿತು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ವೈದೇಹಿಯವರ ಕಥೆಗಾರಿಕೆಯ ಸಾರ್ಥಕತೆಯ ಗುಟ್ಟು ನನಗೆ ಅದರಿಂದ ಹೊಳೆದಂತಾಯಿತು!

ನಾನು ವೇದೇಹಿಯವರ ಎಲ್ಲ ಕಥೆಗಳನ್ನೂ ಓದಿಲ್ಲ. ಈಗ ಒಮ್ಮೆಗೇ ಓದೋಣವೆಂದರೆ ಅವೇನು ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತೇ? ಅವೀಗ ನೂರಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾಗು ತ್ತಿಯಂತೆ! ಆದರೆ ನಾನು ಅವರ ಎಲ್ಲ ಮಾದರಿಗಳ ಕಥೆಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕವಾಗಿ ಓದಿರುವ ವಿಶ್ವಾಸವಿದೆ. ಈ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಹೇಳಬಹುದಾದರೆ, ಅವರು ಎಲ್ಲಿ ತಮ್ಮದೇ ಕಿರು ಸಮಾಜದ ಕಥೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೋ ಅಲ್ಲಿ ಅವರ ಕಥೆಗಾರಿಕೆಯ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಎಲ್ಲ ಗರಿಗಳೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಅವರನ್ನು ನಮ್ಮ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಮತ್ತು ವಿಶಿಷ್ಟ ಕಥೆಗಾರರಲ್ಲೊಬ್ಬರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿವೆ. ಮಿಕ್ಕಂತೆ ಅವರು ಅಲ್ಲಿ ಕಥೆ ಕಟ್ಟುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಂದರೆ ಅವರ ಕಟ್ಟೋಣ ಕೃತಕವಾಗಿವೆ ಎಂದೂ ಅಲ್ಲ ಮತ್ತು ಕಥೆಗಾರನೊಬ್ಬ ತನ್ನ ಆಪ್ತ ಸಮಾಜದ ಕತೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯೊಂದಿಗೆ ಹೇಳಬಲ್ಲ ಎಂದೂ ಅಲ್ಲ. ಹಾಗಾದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರನ್ನು ಕಥೆಗಾರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ ಮೂಲಶಕ್ತಿಯಾದ ಅನ್ಯವನ್ನು ಆವಾಹನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಕಥೆಗಾರಿಕೆಯ ಪ್ರತಿಭಾ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಂದ ಹೊರಗಿಟ್ಟು

ವಿಪರ್ಯಾಸ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ಕಿರು ಸಮಾಜವನ್ನು ದಾಟಿ ಬೀರಿದ ನೋಟಗಳ ಮೂಲಕ ಅವರು ಕಟ್ಟಿದ ಕಥೆಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಚಿಂತನಾಪರವೆನಿಸುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಕೊಂಚ ಹೆಚ್ಚು ನೇರ, ದಿಟ್ಟವೆನಿಸುತ್ತವೆ ಎಂದಷ್ಟೇ ನಾನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಅವು ಎಲ್ಲೂ ಸುಳ್ಳೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಬೇಕು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಸೌಗಂಧಿಯ ಸ್ವಗತಗಳು' ಕಥೆ ನೋಡಬಹುದು. ಆಧುನಿಕ ಸ್ತ್ರೀಲೋಕದ ಒಳಬಂಡಾಯದ ದನಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ, ಆರ್ಥವಾಗಿ - ಎಲ್ಲೂ ಪೋಲಿಯಾಗಿ ಕಾಣದೆ -ಕೇಳಿಸುತ್ತವೆಂದರೆ, ಇದು ಕೂಡ ವೈದೇಹಿಯವರ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು - ಮುಂದೆ ವಿವರಿಸುವ ಒಂದು ದೌರ್ಬಲ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಆದರೂ - ಎನಿಸದಿರದು. ಹಾಗೇ 'ಗುಲಾಬಿ ಟಾಕೀಸು ಮತ್ತು ಸಣ್ಣ ಅಲೆಗಳು' ಮತ್ತು 'ದಾಳಿ'ಯಂತಹ ಕಥೆಗಳು ಕೂಡ.

ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಯಾರದ್ದಾದರೂ ಇಂದು ತನ್ನದೇ ಮತ್ತು ತನ್ನದು ಮಾತ್ರ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಅಪ್ಪಟ ಆಪ್ತ ಸಮಾಜವೆಂಬುದು ಎಲ್ಲಿದೆ? 'ಇತರೆ'ಯ ಸಂವಾದಿತ್ವವಿಲ್ಲದೆ ತನ್ನದೆಂಬುದು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಹಾಗಾಗಿ ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಆಪ್ತ ಸಮಾಜ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು ಒಂದು ಭಾಷೆ, ಅದರ ಶೈಲಿ, ನುಡಿಗಟ್ಟು, ಅದರ ಹಬ್ಬ-ಹರಿದಿನ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಧಿ ಆಚರಣೆಗಳ ವಿವರ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿನ್ಯಾಸಗಳ ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂರಚನೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಒಟ್ಟು ಶಬ್ದವಾಸನೆಯ ಸಾಂದ್ರತೆಯ ಸಂದರ್ಭವನ್ನಷ್ಟೇ. ಇಲ್ಲಿ ಶಬ್ದವಾಸನೆ ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದದ್ದೇ ವೈದೇಹಿಯವರ ಕಥೆಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಮಾತುಗಾರಿಕೆಯ ವೈಭವದ ಮೆರವಣಿಗೆಯಿಂದಾಗಿ! ಹೆಣ್ಣುಗಳ ಈ ಮಾತುಗಾರಿಕೆಯ ಚಂದ-ಚಾತುರ್ಯ-ಚೇಷ್ಟೆಗಳೇ ಕಥೆಯ ಹಲವು ಸುತ್ತಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ವೈದೇಹಿಯವರು ಯಾವ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕಥೆ ಹೇಳುವರೋ ಆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಮಾಜದ ಅದುಮಿಟ್ಟ ಸ್ತ್ರೀಶಕ್ತಿಯೆಲ್ಲವೂ ಈ ಮಾತುಗಾರಿಕೆಯ ವಿವಿಧ ವೈಖರಿಗಳಲ್ಲೇ ಹೊರನುಗ್ಗಿ ಕಥೆಯ ಕೇಂದ್ರವನ್ನೂ ಮರುರೂಪಿಸುವಷ್ಟು ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ವೈದೇಹಿಯವರ ಕೆಲವು ಕಥೆಗಳು ತಾವೇ ತಾವಾಗಿ - ಸುಮ್ಮಸುಮ್ಮನೆ - ಕಥೆಯಾಗಿಬಿಡುತ್ತವೆ ಎನಿಸಿದರೆ, ಇನ್ನು ಕೆಲವನ್ನು ಅವರು ಕಲಿತು ದುಡಿದು ಕಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ಎನಿಸುವುದು. ಆದರೆ ಈ ದುಡಿಮೆ ಭಾಷೆಯ ಇನ್ನೊಂದೇ ತೆರನ ದುಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದು ಅದರ ಚೆಲುವು ಕಡಿಮೆ ಮೌಲ್ಯದ್ದೇನಲ್ಲ ಹಾಗೂ ಈ ಎರಡರಲ್ಲೂ ಎದ್ದು ಕಾಣುವುದು ಲೇಖಕಿಯ ಸೃಜನಶೀಲತೆಯಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದೂ ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ.

ನನ್ನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ವೈದೇಹಿಯವರ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕಥೆಗಳೆಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸಿರುವ ಕಥೆಗಳ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಬಯಸುವೆ. 'ಅಕ್ಕ', 'ಪುಟ್ಟಮತ್ತೆ ಮತ್ತು ಮೊಮ್ಮಗಳು' ಮತ್ತು 'ಅಮ್ಮಚ್ಚಿಯ ನೆನಪು' ಈ ಮೂರು ಕಥೆಗಳನ್ನು ಅವರ ಕಥೆಗಾರಿಕೆಯ ಛಾಪನ್ನು - ಅದರ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಗುಣಗಳನ್ನು - ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಕಥೆಗಳೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ಯಾದರೂ, ಅವುಗಳ ಎಲ್ಲ ಶಕ್ತಿ-ಸೌಂದರ್ಯಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡೂ ನನಗೆ ಅನ್ನಿಸಿದ್ದು, ಅವು ಅತಿ ನಾಟಕೀಯತೆಯಿಂದ ಬಳಲಿವೆ ಎಂದು. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಅವುಗಳನ್ನು ಓದುವಾಗ ಇದ್ದಷ್ಟು ಮನಸ್ಸಿನ ಸಾಂದ್ರತೆ ಅವನ್ನು ಓದಿ ಮುಗಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ಗೌಜು ಗದ್ದಲ ಮನಸ್ಸಿನ ದಿಗಂತಗಳನ್ನು ಕಿಂಚಿತ್ತೂ ವಿಸ್ತರಿಸದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪೀಡಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಇವು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮಾದರಿಯ ಸಮಾಜದ ಒಳಗಿನ ಕೋಲಾಹಲಗಳನ್ನು ದಟ್ಟ ಕೌಟುಂಬಿಕ ವಾತಾವರಣದ ಚಿತ್ರಣದ ಮಧ್ಯೆ ದಿಟ್ಟವಾಗಿ, ಲವಲವಿಕೆಯಿಂದ, ಸ್ಥಳೀಯ ಭಾಷೆಯ ವಿಶಿಷ್ಟ ಬಾಗು ಬಳುಕುಗಳೊಂದಿಗೆ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತವೆಯೇ ಹೊರತು ಅವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಅದರ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯೊಳಗಿನ ಭೂಕಂಪನಗಳ ಕೇಂದ್ರಗಳ ಕಡೆ ಬೊಟ್ಟು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಸಮಾಜ ಎಂಬ ಸ್ಥೂಲ-ಕ್ಷೀಣ-ನೆನಪದ ಹೊರತಾಗಿ. ಹೌದು, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಅವುಗಳ ಶಕ್ತಿ-ಸೌಂದರ್ಯಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವು ಬಹು ಒಳ್ಳೆಯ ಕಥೆಗಳೇ. ಆದರೆ ಪೂರ್ಣ ಕಥೆಗಳಲ್ಲ.

ಆದರೂ ಈ ತ್ರಿವಳಿ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ 'ಪುಟ್ಟಮತ್ತೆ ಮತ್ತು ಮೊಮ್ಮಗಳು' ನಮ್ಮನ್ನು ಮನುಷ್ಯ ಸಂವೇದನೆಯ ಹೆಚ್ಚು ಆಳಗಳಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಕಥೆ ಎಂದು ಗುರ್ತಿಸಬಹುದು. ಮಿಕ್ಕರೆಡು ಕಥೆಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಒಟ್ಟು ಪರಿಣಾಮ ಕೆಡದಂತೆ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಸಾರಾಂಶ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ಹೇಳಿಬಿಡಲು ಒದಗಬಲ್ಲ, ಹೆಚ್ಚು ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳದ ಕಥೆಗಳು. ಬೇಕಾದರೆ ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಕಣಗಾಲ್ ಮತ್ತು ಕಲ್ಪನಾ ಮತ್ತೆ ಹುಟ್ಟಿಬಂದರೆ ಜನ ಮೆಚ್ಚುವ/ಬೆಚ್ಚುವ, ಮುಗಿಬಿದ್ದು ನೋಡುವ ರೀತಿಯ ಸಿನಿಮಾಗಳನ್ನೂ ಇವುಗಳಿಂದ ಮಾಡಬಹುದು (ಈಗ ಅಂತಹುದಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಒಂದು ಸಿನಿಮಾ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆದಿದೆ ಎಂದು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ!) ಆದರೆ ಈ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಥೆಯ ಬಹುಭಾಗ ಉಳಿದರೆಡು ಕಥೆಗಳಂತೆಯೇ ಸಾಗಿದರೂ ಒಂದು ಹಂತದ ನಂತರ ಬರುವ ಮೊಮ್ಮಗಳ ಪಾತ್ರ ನಿರೂಪಣೆ ಇಡೀ ಕಥೆಗೊಂದು ಹೊಸ ಆಳ ನೀಡಿ ಕಥೆಗಾರಿಕೆಗೊಂದು ಹೊಸ ಎತ್ತರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮೊಮ್ಮಗಳ

ಕಥೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಬೆಚ್ಚಿಬೀಳಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲೇ ಆ ಕಥೆಯ ಮೊದಲ ದೊಡ್ಡಭಾಗದ - ಪುಟ್ಟಮತ್ತೆಯ ಕಥೆಯ - ಹೇಳದೆ ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಸಂಕೀರ್ಣ ಗಂಟುಗಳೂ ನಮ್ಮ ಮನದಲ್ಲಿ ಬಿಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ನೂರಾರು, ಸಾವಿರಾರು ಪುಟ್ಟಮತ್ತೆಯರ ಆಳಾತಿಆಳದ ನಿಟ್ಟುಸಿರು, ಬಿಕ್ಕುಗಳೂ ಕೇಳತೊಡಗುತ್ತವೆ. ಇದೊಂದು ಒಳಗೇ ಮೌನವಾಗಿ ಕುದಿಯುತ್ತಾ, ತನ್ನದೇ ಲಯದಲ್ಲಿ ಹೊರಬಂದು ಆರೋಹಣ ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುತ್ತಾ ಧುತ್ತನೆಯ ತೀವ್ರ ಭಾವವಿರಚನೆಯ, ಒಂದು ರೀತಿಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ಸೇಡಿನ ಕಥೆಯಾಗಿ - ಸ್ಫೋಟಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಈ ಮೊಮ್ಮಗಳ ದುರಂತ ಅಕ್ಕು ಮತ್ತು ಅಮ್ಮಚ್ಚಿಯ ದುರಂತಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಕೀರ್ಣವೆನಿಸಿ, ಈ ಮೂರೂ ಕಥೆಗಳು ಹೇಳುವ ಸಮಾಜದ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ದುರಂತ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಈ ಕಥೆ ಹೆಚ್ಚು ಬೇರಿಳಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಪುಟ್ಟಮತ್ತೆಯ ತಾಯಿಯ ಮತ್ತು ಪುಟ್ಟಮತ್ತೆಯ ಗಂಡನ ಸಾವಿನ ಎದೆ ನಡುಗಿಸುವಂತಹ ಉಪಕಥೆಗಳ ಮೂಲಕ. ಇಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಮತ್ತೆಯ ಅಥವಾ ಅವಳ ಮೊಮ್ಮಗಳ ಕಥೆ ಒಂದು ಸಮಾಜದ ಚರಿತ್ರೆಯ ಕಥೆಯಾಗಿಯೂ ಮೂಡಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಒಂದು ದೀರ್ಘ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿನಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಸಿ ಕಲಕುತ್ತದೆ. ಹಾಗೇ ಈ ಕಥೆ ಬೀಜ - ಬೇರಿನಿಂದ ಶುರುವಾಗಿ ಶಾಖೋಪಶಾಖೆಗಳಾಗಿ ವಿಶಾಲವಾಗಿ ಹರಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮರದಂತೆ ಬೆಳೆದಿರುವುದರಿಂದ ಕಥೆಯೊಂದಿಗೆ ಕಥೆ ಹೇಳುವ ಹದವೂ ಸಾವಯವವಾಗಿ ಸಾಧಿತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು :

‘ಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀ, ಹಸಿವು, ಬಾಯಾರಿಕೆ ಆಗದವರು ಯಾರಿಲ್ಲ? ಆದರೆ ಅದಲ್ಲ ಇರುವುದು ಇಗಾ ಇಲ್ಲಿ. ಈ ಎದೆಯಲ್ಲಿ. ಇದನ್ನೊಂದು ಕಲ್ಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಎಲ್ಲ ಪಸೆ ಒಣಗಿ ಬೇಗ ಚುರುಟಿ ಹೋದೀತು.’ - ಆಕೆ ಹಾಗೆಂದ ರೀತಿಗೆ ಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀ ನಕ್ಕಾಗ ಪುಟ್ಟಮತ್ತೆಗೂ ನಗೆಯೇ. ನಗೆಯೂ ಹಲವೊಮ್ಮೆ ಖಾಲಿಯಾಗಿರುತ್ತಲ್ಲ?’

ಆದರೆ ‘ಆರತಿ ತಟ್ಟಿ’ ಇದನ್ನು ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಮೀರಿಸಿದ ಕಥೆ. ನನ್ನ ಪ್ರಕಾರ ವೈದೇಹಿಯವರ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕಥೆ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಥೆಯೇ ಇಲ್ಲ! ಬದಲಿಗೆ ಕಥೆಯ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಬಿಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವ ಒಂದರೊಳಗೊಂದು ಕರುಳುಬಳ್ಳಿಯಂತೆ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡ ನಿಗೂಢ ಬಲೆಯಾಗಿ ಕಾಣುವ ಮಾನವ ಸ್ವಭಾವ-ಸಂಬಂಧಗಳ ಸುಂದರ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಹಾಸು ಇದು. ವೈದೇಹಿಯವರು ತಮ್ಮ ಬಹುಪಾಲು ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿರುವುದು ತಾವು ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದ ಮತ್ತು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಸಮಾಜದ ಧಾರಣಾಶಕ್ತಿಯ ಅನ್ವೇಷಣೆಯನ್ನೇ - ಅದರ ಸ್ತ್ರೀಲೋಕದ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ - ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದೇನೋ. ಅವರ ಈ ಸಮಾಜವನ್ನು ಒಂದು ಮಾನವ ದೇಹವೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಅವರು

ಈ ದೇಹದ ಮೂಲೆ ಮುಡುಕುಗಳನ್ನೂ - ಅದರ ಎಲ್ಲ ಮರ್ಮಸ್ಥಾನಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ - ಮುಟ್ಟಿ ಮಿಸುಕಾಡಿಸಿ ನೋಡಿ ಕಥೆಯಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಅದರ ಒಂದು ಕಿರು ಮಹಾದರ್ಶನ ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಾಗುತ್ತದೆ. ಬರಿ ವಿವರಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ; ಕಥೆಯಾಗುವ ಅದರ ಆ ಅನನ್ಯ ಹದದಲ್ಲೂ.

ಈ ಕಥೆ ತಾನು ಹೊಗುವ ಈ ಸಮಾಜದ ‘ಹಿರಿಯ’ರೊಬ್ಬರ ಧೂಳು ತಿನ್ನುತ್ತಿರುವ ಪುರಾತನ ಮನೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ತಟಕಾಯಿಸುತ್ತಾ, ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣೆನ್ನದೆ ಅದರ ಸದ್ಯದ ಎಲ್ಲ ವಯೋಮಾನಗಳ ಸದಸ್ಯರ ಚಾಲೂ ಚಹರೆಗಳನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿಡುತ್ತಲೇ ಅವುಗಳ ಮೂಲಕ ಆ ಮನೆ-ಮನೆತನದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ, ಅದರೊಳಗಿಂದಲೇ ದಟ್ಟ ವಿಷಾದವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಪರಿ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುವಷ್ಟು ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕಲೆಗಾರಿಕೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಅಲ್ಲಿನ ತಣ್ಣನೆಯ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಒಂದು ತಣ್ಣನೆಯ ಭೇಟಿಯ ಮೂಲಕ ಸುಮ್ಮನೆಂಬಂತೆ, ಆ ಮಹಾಮನೆಯ ಕಂಬಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಅಲ್ಲಿನ ಗಾಳಿ-ಬೆಳಕುಗಳಿಂದಲೂ ಒಂದರೊಳಗಿಂದ ಒಂದು ಬಿಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿವರಗಳೇ ತಮಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದಂತೆಯೇ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಟ್ಟ ಕತೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಿಸುವಲ್ಲಿನ ಕಥೆಗಾರಿಕೆಯ ಬೆಡಗಿನ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು. ಮೇಲೆ ಚರ್ಚಿಸಿದ ಮೂರು ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ನಾಟಕವಿಲ್ಲ; ಕುತೂಹಲ ಕೆರಳಿಸುವ ಘಟನಾವಳಿಗಳಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ತಣ್ಣಗೆ - ಆಳು ಹೆಂಗಸೊಬ್ಬಳನ್ನು ಕಂಬಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿ ಜಪ್ಪುವ ಘಟನೆಯೂ ಸೇರಿದಂತೆ - ನಡೆದುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಗೂ ‘ಕಾಪಿಗೆ ಬಪ್ಪಿರಲೆ’ ಎಂದು ಕರೆವ ಮನೆಯ ಸೊಸೆ ತಾರಾಮತಿಯ ಆಹ್ವಾನದಂತೆ, ಎಷ್ಟು ಓಡಿಸಿದರೂ ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ಜಗುಲಿಗೆ ಬಂದು ಕರಾ ಕರಾ ಎಂದು ಮನೆಯ ಹಿರಿಯಜ್ಜಿ ಮೀನಾಕ್ಷತ್ತೆಯನ್ನು ಕಾಡುವ ಕಾಕಿಗಳನ್ನು ಮನೆಯ ಸದ್ಯದ ಪಡಪೋಶಿ ಯಜಮಾನ ನರಸಿಂಹ ಒಮ್ಮೆ ಜೋರಾಗಿ ಕೈಬೀಸಿ ಓಡಿಸಿದಂತೆ, ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಆಕೆ ‘ಒಂದು ಬೀಸಿದ್ದೇ ಎಲ್ಲ ಎಲ್ಲಿದ್ದೋ? ಪುಡ್ಡೋ! ಎನ್ನುತ್ತಾ ಬೀರುವ ಚಿಟಿಚಿಟಿ ನಗೆಯಂತೆ, ಮಗು ಪ್ರಕಾಶ ಮಾಣಿ ಪಡು ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಕಡ್ಡಿಯ ಬಿಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಕಡ್ಡಿ ಬಾಣ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಷ್ಟೇ ತಣ್ಣಗೆ.

ಈ ತಣ್ಣನೆಯ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲು ಅಲ್ಲಿ ಎಂತೆಂತಹ ಬಿಸಿಬಿಸಿ ಕಥೆಗಳು ಅನಾವರಣಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ! ಎಷ್ಟೊಂದು ಪರಿಯ ದಾಂಪತ್ಯಗಳು, ಅವುಗಳ ದುರಂತ ಚಿತ್ರಗಳು! ಈ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಗಿರಿಜಾಮಣಿ, ಕಾಶಿಯ ಗಂಡಂದಿರೊಬ್ಬರನ್ನೇ ‘ಪೋಂಕು’ (ಹೇತಲಾಂಡಿಗಳು?)ಗಳೆಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿ ದ್ದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ಗಂಡಸರೆಲ್ಲರೂ - ದರ್ಪದ ಜಮೀನ್ದಾರ ಅಪ್ಪಣ್ಣಯ್ಯನೂ

ಸೇರಿದಂತೆ - ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪೋಂಕುಗಳಂತೆಯೇ ಕಾಣಿಸುವುದು ಈ ಕಥೆಯ ಯಶಸ್ಸಿನ ಗುಟ್ಟಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ, ಇಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಲೋಕ ತನ್ನೆಲ್ಲ ದಮನಿತ ಶಕ್ತಿ-ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನೂ ತನ್ನೆಲ್ಲ ವೈವಿಧ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಹೊರಚಿಲ್ಲಿ ಗರಿಗೆದರಿ ನಿಂತಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಈ ದಮನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದು ಈ ಹೆಂಗಸರ ಮೇಲೆ ಹೇರಲಾಗಿರುವ ಅವರೊಲ್ಲದ ಗಂಡಂದಿರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಭಾರ: ದಾಂಪತ್ಯವೆಂಬ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಪ್ರದರ್ಶನದಲ್ಲಿನ ಹಿಂಸೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಒಳಕ್ಕೋ ಹೊರಕ್ಕೋ ಕಣ್ಣೀರಿಡುವವರೇ; ಅದನ್ನು ಒರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರ ಭಾಗವಾಗಿ ವಿವಿಧ ಅವತಾರಗಳನ್ನು ತಾಳುವವರೇ! ಗಂಡನ ಪ್ರೇಯಸಿಗೊಂದು ಹಾಲು ಕಾಯಿಸಿ ಕೊಟ್ಟು ಕಳಿಸಿ ಅವರು ಮಲಗುವ ಕೋಣೆಗೆ ಇರುವೆ ಬಿಡುವ ಮೀನಾಕ್ಷತ್ತೆಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಪರಸ್ಪರ ಹಾದರದ ಅನುಮಾನಗಳ ನೆರಳಲ್ಲೇ ಸಂಬಂಧಗಳ ಆಟವಾಡುತ್ತಾ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮರ್ಯಾದೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಂದಾಗ ಎಲ್ಲ ಬಿಟ್ಟು ವಿಕಾರವಾಗಿ ಸ್ಫೋಟಿಸುವ ಹಲವು ಹೆಂಗಸರವರೆಗೆ. ಇದೇ ಕಥೆಯ ವಿಕಟ ಸತ್ಯ-ಸೌಂದರ್ಯಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವುದು ಕೂಡ. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಇವರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೆಂಗಸು - ತನ್ನ ದಾಂಪತ್ಯದ ವಿಷಮತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದ ಸಭ್ಯತೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಕಸ ಬಿದ್ದಂತೆ ಕಣ್ಣೊರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ 'ತಾನೂ ಒಬ್ಬ ಗಂಡಸೇ ಎಂಬಷ್ಟು ದೃಢವಾಗಿ' ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ: 'ಹೆಂಗಸರ ಪಂಚಾತಿಕೆ ಎಷ್ಟು ಬುಡ ಹರಡಿದರೂ ಅರ್ಥ ಆವಂಥದಲ್ಲ. ಅವು ಗಂಡಸರ ಹಾಂಗಲ್ಲ. ಗಂಡಸರು ಸೀದ'. ಈ ಸ್ತ್ರೀಲೋಕದ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಸೂಚನೆ ಇಲ್ಲೇ ಇದ್ದಂತಿದೆ: ಈ ಹೆಣ್ಣು ಸಮಾಜದ ನೋಟವೂ ಗಂಡು ನೆಲೆಯದ್ದೇ ಆಗಿಬಿಟ್ಟು ಅದರ ಬಾಗಿಲುಗಳು ಮುಚ್ಚಿಬಿಟ್ಟಿವೆ.

ವೈದೇಹಿಯವರು ಈ ವಿಕಟ ಸತ್ಯ-ಸೌಂದರ್ಯಗಳ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಮೀನಾಕ್ಷತ್ತೆ ಮನೆಯ - ಆದರೆ ಆ 'ಊರ ಸಮಾಜ'ದ ಎಲ್ಲರ ಕುಟುಂಗಳ ಶುಭ ಸಮಾರಂಭಗಳಿಗೆ ಒದಗುವ - ಭವ್ಯ ಆರತಿ ತಟ್ಟೆ ಮೇಲಿನ ಸುಳಿಯುಂಡೆಗಳು ಕಳುವಾದ ಪ್ರಸಂಗದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಒಂದು ನೆಪವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು. ಅದೂ ಆ ತಟ್ಟೆಯು ಅದರ ಒಡೆಯರ ಮನೆಯು ಭೂಸುಧಾರಣೆ ಶಾಸನಗಳ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಸೂಳೆಮನೆಯನ್ನು ಸೇರಿ ಈಗ ಆ ಮನೆಯ ಸದ್ಯದ ವಾರಸುದಾರ 'ಒಣಗಿ ಸುರುಟಿಹೋಗಿ' ಅಬ್ಬೇಪಾರಿ ಯಂತಾಗಿರುವ ಅದರ ಚರಿತ್ರೆಯ ತಣ್ಣನೆಯ ವಿಷಾದದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಬರೆಯುತ್ತಾ, ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಹೆಣ್ಣುಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಆರತಿ ಮತ್ತು ಆರತಿ ತಟ್ಟೆಯ ಮಹತ್ವವನ್ನರಿತವರಿಗೆ ಈ ಕಥೆ ಅದರ ಸುತ್ತ ಹುತ್ತಗಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿಚಿತ್ರ ವಿನ್ಯಾಸ ವೈದೇಹಿಯವರ ಕಥೆಗಾರಿಕೆಯ ವಿನ್ಯಾಸದ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುವಂತಿದೆ

ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಈ ಕಥೆಯ ವ್ಯಂಗ್ಯದ ಚೂಪು ಓದುಗರಿಗೆ ತಾಗುವುದು ಈ ಕಥೆಯ ಕೇಂದ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮೀನಾಕ್ಷತ್ತೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಆರತಿ ಹಾಡೊಂದರಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಚಂದಗೋಪ'ನೆಂದರೆ ಯಾರು ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುವ ಈ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ:

'ಮೀನಾಕ್ಷತ್ತೆ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಚಂದವಾಗಿ ಕಾಂಬದೆಂದರೆ ಯಂತ ಮಾಡಿಯೆ? ಉಂಡಿಯೆ? ತಿಂದಿಯೆ? ಅಂತ ಗಂಡ ಕೇಂತಿದ್ದೆ ಸೈ. ಅವ ಚಂದಗೋಪ. ರಾತ್ರಿ ಗುಲಾಬಿ ಬಂದ್ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲ ಕೋಣೆಯಾಗೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆ ಆಪ್ತಮಿಗೆ ಮೀನಾಕ್ಷತ್ತೆ ಕೆಲ್ ಮುಗ್ಗಿ ಒಲೆಗೆ ಸೆಗಣೆ ಬಳಿಯೂ ಹೊತ್ತು. ಅಪ್ಪಣ್ಣಯ್ಯ ಒಳಗೆ ಬಂದ್ 'ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಜನ ಇಟ್ಟುಂಬುಕಾಗ್ತಾ? ಇನ್ನೂ ಇನ್ನೂ ನೀನೇ ಯಾಕೆ ಮಾಡುದು?' ಅಂಬರು. 'ಈಗ ಬೆನ್ನ ನೋವ್ ಹ್ಯಾಂಗಿತ್? ಅಡ್ಡಿಲ್ಯ? ಬೇಕಾರೆ ನಾಳೆ ಡಾಕ್ಟರ್ ಕರ್ತುವ.' ಅಂಬರು. ಆಗ ಮೀನಾಕ್ಷತ್ತೆಯ ಮುಖ ಕಾಣ್ತಾ. ಅಗಲ ಆರತಿ ತಟ್ಟೆಯೇ... ಅದು ಯಂಥ ಖುಷಿಯೋ. ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟದ್ ಒಂದು ಗಿಂಡಿ ಹಾಲು ಕೊಟ್ 'ಕುಡ್ಡಂಡೇ ಹೋಪಿರಲೇ. ಅವು ಬಂದ್ ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತಾಯ್ತು' ಅಂಬಳು. 'ಅವಿಗೂ ಕಳ್ಳಕೊಟ್ಟೆ...' ಅಂತೇಳಿ ನಾಚಿ ನಿಂತಬ್ಬೆ. ಅಪ್ಪಣ್ಣಯ್ಯ ಬೊರ ಹಾಲು ಕುಡ್ಡ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡ್ತಿದ್. (ಅಲ್ಲಿದ್ ಇರುವ ಕತೆ ಅಲ್ಯಾದ) ಒಟ್ಟಾರೆ ಮೀನಾಕ್ಷತ್ತೆ ಮಟ್ಟಿಗ್ ಅವ್ವೇ ಚಂದಗೋಪ... ಸುಳ್ಳೆ?'

ಈ ಮಾತಿನೊಂದಿಗೇನೂ ಕಥೆ ಮುಗಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಓದುವವರ ಎದೆ ಹಿಂಡುತ್ತಾ ಸಾಕಷ್ಟು ಮುಂದುವರೆಯುವುದು. ಮೀನಾಕ್ಷತ್ತೆಯ ಒಡಲತಾಪ ಕಥೆಯ ಒಡಲತಾಪವೇ ಆಗಿ ಏಕೀಭವಿಸಿ ಕಥೆ ಬೆಳೆದು ಬಾಳುವ ಪರಿ ಅನುಪಮವಾದದ್ದು. ಅದೇ ಈ ಕಥೆಯ ಅನನ್ಯತೆ; ವಿಶೇಷ ಶಕ್ತಿ.

*** **

ನಾನು ಬಹು ಇಷ್ಟಪಟ್ಟ ವೈದೇಹಿಯವರ ಇನ್ನೆರಡು ಕಥೆಗಳೆಂದರೆ 'ಗುಲಾಬಿ ಟಾಕೀಸು ಮತ್ತು ಸಣ್ಣ ಅಲೆಗಳು' ಹಾಗೂ 'ಸೌಗಂಧಿಯ ಸ್ವಗತಗಳು'. ಇವು ಈ ಮೇಲೆ ಚರ್ಚಿಸಿದ ಮೂರು ಕಥೆಗಳಂತೆ ಅವರ ಆಪ್ತ ಸಮಾಜಕ್ಕುಂಟಿಕೊಂಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲ. ಅವರ ಊರ/ಊರವರ ಕಥೆಗಳು. ಹಾಗಾಗಿ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಈ ಎರಡೂ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಥೆಗೂ ಕಥೆಗಾರ್ತಿಗೂ ನಡುವೆ ಒಂದು ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಅಂತರವಿದೆ. ಇದು ಕಥೆಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಹರಡಿಕೊಳ್ಳಲು ನೆರವಾಗಿದೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ 'ಗುಲಾಬಿ ಟಾಕೀಸ್...' ಕಥೆಯಲ್ಲಿ. ಆದರೂ 'ಸೌಗಂಧಿಯ ಸ್ವಗತಗಳು' ಹೆಚ್ಚು ಖಾಸಗಿ ಭಾವನೆಗಳ ಮೂಲಕವೇ ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಾದರೂ, ಅದರ ಬೇರುಗಳು ಇರುವುದು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸಮಾಜದ ಉದ್ದಗಲಗಳಲ್ಲೇ; ಅದರ ರಾಜನಿಕತೆಯಲ್ಲೇ

ಎಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸದಿರಲಾಗದು. ಅಂದರೆ ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದೇನೆಂದರೆ, ಈ ಮೊದಲು ಚರ್ಚಿಸಿದ ಕಥೆಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಕೌಟುಂಬಿಕ ನೆಲೆಯವಾದರೆ ಇವು ಹೆಚ್ಚು ಸಾಮಾಜಿಕವಾದವು ಎಂದು.

ನಾನು ಬಹು ಇಷ್ಟಪಟ್ಟ 'ನಟ' ಕಥೆಯೂ ಒಂದು ಕೌಟುಂಬಿಕ ಕಥೆಯೇ ಆದರೂ, ಅದು ಅದರ ನಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅದರಾಚೆಗೂ ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ಇಡುತ್ತದೆ, ತನ್ನ ದುರಂತಾಂತ್ಯದ ಪರಿಣಾಮಶೀಲತೆಯ ಮೂಲಕ. ಹೆಣ್ಣು ಲೋಕದ ಸರಳ ಆನಂದಗಳ ಹೊರ ಚಿತ್ರ ಕೊಡುತ್ತಲೇ ಈ ಕಥೆ ಒಳಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ಓದುಗರಿಗೆ ಉಂಟುಮಾಡುವ ಆಘಾತ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಾಟಕೀಯವೆನಿಸಿದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಅದು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಆಂಟಿ-ಕ್ಲೈಮ್ಯಾಕ್ಸ್ ಎನ್ನುವುದೇ ನಿಜ-ಕ್ಲೈಮ್ಯಾಕ್ಸ್ ಆಗುವಂತೆ ಕಥೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿರುವ ಪರಿ ಕಥೆಗಾರ್ತಿಯ ಕಥನ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ. ಕಥೆಯ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಥೆಯೇ ಮಗುಚಿಕೊಳ್ಳುವ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುವ ತಂತ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇದು ಲಂಕೇಶರ 'ನಿವೃತ್ತರು' ಕಥೆಯನ್ನು ನೆನಪಿಸುವುದಾದರೂ, ಈ ಕಥೆ ತನ್ನದೇ ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ತನ್ನದೇ ಕಾಲುಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಂತ ಸ್ವಂತಿಕೆಯನ್ನೂ ತೋರುತ್ತದೆ. ನಟನೆ ಇತರರ ಪಾತ್ರಗಳದ್ದಾದರೂ ಅದು ತನಗೇ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದಂತೆ ತನ್ನ ಪಾತ್ರವನ್ನೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಆಡುವ ಆಟದ ಹಿಂದಿನ ನಿಗೂಢತೆಯನ್ನು ಈ ಕಥೆ ಆತ್ಮಂತಿಕವಾಗಿ ಹೇಳುವುದು ಮತ್ತೆ ದಾಂಪತ್ಯದ ಕರ್ಮ ಕಥೆ(ಗಳ)ಯನ್ನೇ.

ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ವೈದೇಹಿಯವರ ಬಹುಪಾಲು ಎಲ್ಲ ಕಥೆಗಳೂ (ಹೀಗೆ ನಾನು ಹೇಳಲು ಕಾರಣ, ಅವರ ಎಲ್ಲ ಕಥೆಗಳನ್ನೂ ನಾನು ಓದಲಾಗಿಲ್ಲ ಎಂಬುದೇ ಆಗಿದೆ) ಹೇಳುವುದು ದಾಂಪತ್ಯದ ತೊಡಕುಗಳ ಕಥೆಗಳನ್ನೇ. ಈಗ ಸಾಮಾಜಿಕವೆಂದು ನಾನು ವಿಂಗಡಿಸಿದ 'ಗುಲಾಬಿ ಟಾಕೀಸು ಮತ್ತು ಸಣ್ಣ ಅಲೆಗಳು' ಕಥೆಗೂ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರಣವಾಗುವುದು ದಾಂಪತ್ಯದ ಒಂದು ತೊಡಕೇ. ಲಿಲ್ವಿಬಾಯಿಯ ಗಂಡ ಕಲಾಯಿ ನಾಯಕ 'ಯಾರ ಮೇಲೋ (ಇನ್ನಾರ ಮೇಲೆ?) ಸಿಟ್ಟು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ತವರವನ್ನು ಪಾತ್ರಗಳೊಳಗೆ ತಿಕ್ಕಿ ತೀಡುತ್ತಾ, ಸಿಟ್ಟಿಗೇಳುವ ಗುಣವನ್ನೇ ಕಳೆದುಕೊಂಡು' ಅವಳ ಕಲ್ಪನೆಯ ಬದುಕಿಗೆ ನಾಲಾಯಕ್ ಆಗಿ ಹೋಗಿ, ಅವಳು ಅವನನ್ನು 'ಉದ್ಧಾರ'ವಾಗಿ ಬರಲು ಬೊಂಬಾಯಿಗೆ ಹೊತ್ತುಹಾಕಿ ಎಷ್ಟೋ ವರ್ಷವಾಗಿ ಅವನು ನಾಪತ್ತೆಯಾಗಿದ್ದ. ಹಾಗಾಗಿ ಅವಳ ಬದುಕು ಅವಳ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಗರಿಗೆದರುವುದೇ ಆನಂತರದಲ್ಲಿಯೇ. ಅವಳು ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಪಾಡಿಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ತನ್ನ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದ ಊರನ್ನು ಕಣ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು ಮೈಮುರಿದು

ಎದ್ದೇಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದ - ಅದೇ ಬೊಂಬಾಯಿ ಜಾದೂ ಫಲವಾಗಿ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ - ಗುಲಾಬಿ ಟಾಕೀಸಿನ ಲೇಡೀಸ್ ಗೇಟ್ ಕೀಪರ್ ಆಗಿ ಆ ಊರಿನ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗಗಳ ದಾಂಪತ್ಯದ ಬಿಗು ಸೂತ್ರಗಳನ್ನೇ ಸಡಿಲಿಸಿದ ರೀತಿಯನ್ನು ವೈದೇಹಿಯವರು ಹೇಳುವ ರೀತಿ ಅವರ ಕಥೆಗಾರಿಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಮುಖವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವಂತಿದೆ.

ಟಾಕೀಸು ಬಂದ ಮೇಲೆ ಆ ಊರಿನ ಚಾಲೂ ಚಹರೆಗಳು ಮತ್ತು ಊರ ಜನರ - ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೆಂಗಸರ - ಭಾವ ಭಂಗಿಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣ ಬದಲಾಗಿ ಆ ಊರ ಗಂಡು ಸಮಾಜ ನಿಧಾನವಾಗಿ ತನ್ನ ನೈತಿಕ ಸ್ಥೈರ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಹೋಗುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳನ್ನು ಕಥೆ ಹೇಳುವ ರೀತಿ ವೈದೇಹಿಯವರ ಕಥೆಗಾರಿಕೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ ಎಂದೆನಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಂತಿದೆ. ಲಿಲ್ವಿಬಾಯಿ ಮೇಲು ಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ ಹಿಡಿದ ಅಡ್ಡದಾರಿಯ ಅನೈತಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಲುದಾರರಾಗುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಈ ಹೆಂಗಸರು ಗಂಡಸರ ಹೆಗಲಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸುವ ಜಾಣ್ಡನದ ಚಿತ್ರಣವಂತೂ ವೈದೇಹಿಯವರ ಕಥೆಗಾರಿಕೆಯ ಆವೃತ ಗುಣಕೃಷ್ಣೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತಹದ್ದು :

'ಏನು ಇಷ್ಟು ಜನ ಸಿನಿಮಾಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದೇ? ದುಡ್ಡೆಂದರೆ ಹುಣಿಸೆಬೀಜವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದೀರಾ ಹೇಗೆ?' -

ಆಗ ಈ ದೊಡ್ಡ ಸ್ವರದ ಎದುರಿದ್ದವರು ಕಂಬ ಚಿವುಟುತ್ತಾ ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ಹೆದರಿ ತುಂಬಿನಂತೆ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದಾಗಿ ನೇರ ನೋಡದೆ, 'ಇಲ್ಲ ಅಷ್ಟು ಕೊಡಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲ. ಲಿಲ್ವಿಬಾಯಿ...'

ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಗಂಡಸರಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಲ್ಲ ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅವರು ಎಷ್ಟು ಜನಕ್ಕೆ ಸಾಕೆಂದರೋ ಅಷ್ಟು ಜನಕ್ಕೆ ದುಡ್ಡನ್ನು 'ಜಾಗೃತ ಆಚೆ ಈಚೆ ಕಾಣದೆ ಸೀಡೆ ಹೋಗಿ ಬನ್ನಿ' - ಎಂಬ ಹುಶಾರಿನ ಮಾತಿನೊಂದಿಗೆ ನೀಡತೊಡಗಿದರು.

ಇದು ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕವಾಗಿ ಹರಡತೊಡಗಿ, ಅಂತಿಂಥವರ ಮನೆಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ತರುವವರಲ್ಲ ಎಂದು ಎಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಜರ್ಬು ತೋರುವಂಥ ಹೆಂಗಸರೂ ಇದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಬಹಳ ಬೇಗ ಒಗ್ಗಿಹೋದರು. ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಡುವಾಗ ಮೂರು ಜನರಿದ್ದ ಅವರು ಟಾಕೀಸು ಹತ್ತಿರವಾಗುತ್ತಲೇ ಆರು ಜನರಾದರೆ ಅವರಾದರೂ ಏನು ಮಾಡಿಯಾರು? ಮಕ್ಕಳ ಕಣ್ಣು ತಪ್ಪಿಸಿ ಹೊರಡುವುದೆಂದರೆ ತಪ್ಪುವುದು ಅವರ ಕಣ್ಣೇ. ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಆಗದಂತೆ ಮಕ್ಕಳು ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.

'ಲಿಲ್ವಿ ಮೂರು ಟಿಕೆಟ್ ಮಾಡಿಸಿದರೆ ಸಾಲದೆ?' - ಎಂದು ಕೇಳುವಲ್ಲಿವರೆಗೂ ತಯಾರಾದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಎಂದೂ ಮುಖ ನೋಡಿ ಅಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದ ಲಿಲ್ವಿ ಗೋಡೆ ನೋಡುತ್ತಾ 'ಸಾಕಲ್ಲ. ಸರಸರ ನಡೆಯಿರಿ. ಟಾಕೀಸು ಕವುಂಚಿ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಗುಲಾಬಿ ದಿವಾಳಿ ಆಗುವದೂ ಇಲ್ಲ' ಎನ್ನುವಳು. ಮುಂದಿನದು ಅವರವರ ಅಂತರಂಗಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಿರುವಂಥದ್ದು.

ಈ ಅಂತರಂಗದ ಆಟಗಳ ಭಾಗವಾಗಿಯೇ ಊರ ಹೆಂಗಸರು ಗಂಡಸರ ಮುಂದೆ ಹೆರುವುದೇ ಎಂದು ನಾಚಿ ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಿದ್ದ ಆಸ್ತತ್ರೆಯನ್ನು, ಲಿಲ್ಲಿಬಾಯಿ ಸೂಲಗಿತ್ತಿ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಿ ಟಾಕೀಸಿನ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹರಡುತ್ತಾ ತಮ್ಮನ್ನು 'ಜಾಗೃತ'ಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ಹೋದಂತೆ ಅದೇ ಹೆಂಗಸರೇ ಗಂಡಸರ ಮುಂದೆ ಹೆರುವ ಸಂಕೋಚವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸುಣ್ಣಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಮುಂದಿನ ಹೆಜ್ಜೆಯಾಗಿ 'ಮಕ್ಕಳಾಗದಂತೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ' ಜಾಗೃತಿಯನ್ನೂ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ! ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಆಗಬಹುದಾದ ಇದಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡ ಕ್ರಾಂತಿ ಅಥವಾ ಜಾಗೃತಿ ಇನ್ನೊಂದಿದೆಯೇ? ಆದರೆ ಇದು ಅವನತಿಯೋ, ಜಾಗೃತಿಯೋ? ಎಂಬ ಬೆರಗಿನ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ದ್ವಂದ್ವದೊಂದಿಗೆ ಬೆಳೆಯುವ ಈ ಕಥೆಯ ಈ ದ್ವಂದ್ವದ ಒಡಲ ಉರಿ ಹರಡುತ್ತಾ ಒಮ್ಮೆ ಭಗ್ಗನೆ ಹತ್ತಿಕೊಂಡು ಉರಿಯಲಾರಂಭಿಸಿದ್ದು ಹೀಗೆ:

ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಊರು ಹುರುಪಿನಿಂದ ಸಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ಹೆಂಗಸರು ಸಂಜೆಯ ಹೊತ್ತು ಸಿನಿಮಾಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಿದ್ದರೆ ಬೇಗ ಹಾಲು ಕರೆಯುತ್ತಾ, ಅವತ್ತು ಮಾತ್ರ ತಡವಾಗಿ ಮನೆ ಸೇರುವಂತೆ ಕಾಣುವ ದನಗಳಿಗೆ ಬೈಯುತ್ತಾ, ಕನ್ನಡಿ ಮುಂದೆ ಪಾಡರು, ಕ್ಲಿಪ್ಪು, ಮುಳ್ಳು, ಬಾಚಣಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಳೆದುಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ಲಿಲ್ಲಿಬಾಯಿಯ ದಾರಿ ಸುಗಮವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತಾ ಮನೆಯದುರಿನ ತೆಂಗು ಮೇಲೆ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ, ಒಗೆಯುವ ಕಲ್ಲಿನ ಬುಡದ ಬಾಳೆ ಗೊನೆಹಾಕಿ, ಮರಿಹಾಕಿ, ಹಿಂಡಲಾಗಿರುವಾಗ; ಅವಳ ಕುಡುಕುಗಳಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆ ಕೂತು 'ಚೊಕ್ಕ ಮಾಡಬೇಕು' ಎಂಬ ನೆಲೆನಿಂತ ಜೀವನದವರ ಚಿಂತನೆಗಳು ಅವಳ ಮನದಲ್ಲಿದ್ದವಾಗ ಬೊಂಬಾಯಿಗೆ ಹೋದ ನಾಯಕನ ನೆನಪೇ ಅಳಿಸಿಹೋಗುವಂತಹ ಬದುಕನ್ನು ಅವಳು ಸಿನಿಮಾದಲ್ಲಿ ಅದ್ದಿಕೊಂಡು ಬಾಳುತ್ತಿರುವಾಗ -

ಟಾಕೀಸಿನ ಮ್ಯಾನೇಜರ ಕೊಠಡಿಯನ್ನು ರೂಮಿನೊಳಗೆ ಕರೆದದ್ದನ್ನು ಲಿಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ಕಂಡುಬಿಟ್ಟಳು.

ಹೀಗೆ ಮತ್ತೆ ಈ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಥೆಯ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಚಲನೆಗೆ ಸನ್ನೆಯಾಗುವುದು ಒಂದು ಹಾದರದ ಪ್ರಸಂಗವೇ! ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕಥೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸಲು ಕಥೆಗಾರ್ತಿಯು ಹಿಡಿದಿರುವ ಮೇಲಿನ ನಿರೂಪಣೆಯ ದಾರಿಯ ವಿವರಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ. ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಹರಿವಿನ - 'ಜಾಗೃತಿ'ಯ - ದಿಕ್ಕಿಗೆ ನೈತಿಕತೆಯ ತರ್ಕದ ಹಂಗಿಲ್ಲವೇನೋ! ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಮುಂದೆ ಲಿಲ್ಲಿ ತಾನು ಎಂದೂ ನೈತಿಕತೆಯ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ದಾಟಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವುದನ್ನು ಅದೇ ಸಮಾಜ ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಕೇಳುವಂತೆ ಮಾಡಬಲ್ಲವಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಆದರೆ ಇದರ

- ಅವಳ ವಿಕೃಷ್ಟಗೊಂಡ ನೈತಿಕತೆಯ - ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಸಿರಿವಂತ ಮಂಜುನಾಥಯ್ಯನ ಹೆಂಡತಿ ಮತ್ತು ಆಕೆಯ ವಾರಗಿತ್ತಿಯವರು ಪಡುವ ಪಾಡು ಯಾರಿಗೂ ಬೇಡ! ಅದೇ - ಲಿಲ್ಲಿಯ ಆ ಭಂಡತನವೇ - ಅವರನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸುವಂತೆ - 'ಜಾಗೃತಿ'ಗೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯನ್ನಾಗಿ - ಮಾಡಿದೆ:

...ಎಷ್ಟು ನೂರು ಮುಡಿ ಅಕ್ಕಿ ಹುಟ್ಟುವಳಿ ಇದ್ದರೇನಾಯಿತು? ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಾವು ಬಗ್ಗಿದ ಬೆನ್ನು ಎತ್ತದೆ ಗೇಯ್ದರೇನಾಯಿತು? ಹಾಗಾದರೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಒಂದು ದಮ್ಮಡಿಯಾದರೂ ತನ್ನ ಬಳಿ? ಇರುವಷ್ಟನ್ನಾದರೂ ತಾನು ಬೇಡಿ ಪರದೇಶಿಯಂತೆ ಕೇಳಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲವೇ?...
ಯಾವತ್ತೂ ಅನಿಸದಿದ್ದರಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ ಅನಿಸತೊಡಗಿತು... 'ಒಟ್ಟಾರೆ ಅತಂತ್ರವಾದೆವಲ್ಲ; ಕೈತುಂಬಾ ದುಡ್ಡನ್ನು ಗಂಡಸರು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಅವರ ಮರ್ಯಾದೆ ಉಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು' ಎಂದಾಗ ವಾರಗಿತ್ತಿಯಲ್ಲೊಬ್ಬಳು 'ಸುಮ್ಮನ್ನಿರಿ ಅಕ್ಕ, ಊರವರು ಏನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ? 'ಮಂಜುನಾಥಯ್ಯನವರ ಮನೆಯವರು ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ. ನಮ್ಮ ಹೆಸರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆಯೇ? ಅಂದಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಮರ್ಯಾದೆ ಎಲ್ಲಿ ಹೋಯಿತು?' ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು - ಒಂದು ನಮೂನೆ ನಾವು ಹೇಗೂ ಯಾವ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲದವರಲ್ಲವೆ ಎಂಬಂಥ ಕಹಿ ಬೆರಸಿ. ಈ ಕಹಿ ಎಷ್ಟು ದಿನ ಎಲ್ಲಿತ್ತೋ, ಆದರೂ ಇದು ಸಮನಲ್ಲ - ಎಂದು ಹಲಬಿಡರು ಮಂಜುನಾಥಯ್ಯನ ಹೆಂಡತಿ.

ಹೀಗೆ ಸ್ತ್ರೀ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನೂ ಅದರಲ್ಲ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ತಾಕುತ್ತಾ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಹೋಗುವ ಈ ಕಥೆ ಚರಿತ್ರೆಯ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಮಿಸುಕಾಟವನ್ನು ಹೇಳುವ ಸಣ್ಣ ಪ್ರಯತ್ನದಂತೆ ಕಂಡರೂ ಚರಿತ್ರೆಯ ನಿಷ್ಕಾರುಣ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕಥೆಯಾಗಿಯೇ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ: ಚರಿತ್ರೆಯ ಚಲನೆಗೆ ಕಾರಣರಾದವರನ್ನೂ ಚರಿತ್ರೆ ಹೇಗೆ ತನ್ನೊಳಕ್ಕೆ ನುಂಗಿನೊಣೆದು ಮುಂದೆ ಸಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಲಿಲ್ಲಿಬಾಯಿಯ ದರ್ಬಾರು ಮುಗಿದು ಅವಳು ತಾನು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಿದ ಚರಿತ್ರೆಯ ಮಿಸುಕಾಟದ ಒಡಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕರಗಿಹೋಗುವ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು - ಲಿಲ್ಲಿಬಾಯಿ ಕುರಿತು ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಕಥೆಗಾರ್ತಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕಕ್ಕಲಾತಿಯೊಂದಿಗೇ - ನೀಡುತ್ತಾ:

ಆದರೆ ಲಿಲ್ಲಿಯನ್ನು ಊರು ಬಿಟ್ಟು ಹಾಕುತ್ತದೆಯೇ? ಆಸ್ತತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿಗೆ ಮುಗಿಸಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಬಾಣಂತಿ-ಮಗುವಿನ ಮೂರು ತಿಂಗಳ ಚಾಕರಿಗೆ ಲಿಲ್ಲಿಯೇ ಬರಬೇಕಾಯಿತು. ಆದರೆ ಎಷ್ಟು ಸಲ? ಎರಡು ಮೂರು ಮಕ್ಕಳಾದದ್ದೇ ಹೆಚ್ಚಿನವರು ಗುಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳಾಗದಂತೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡೇ ಆಸ್ತತ್ರೆಯಿಂದ ಹೊರಬೀಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾಲ ಎಷ್ಟು ಬೇಗ ದಾಟಿತು!

ಆದರೆ ಲಿಲ್ಲಿಬಾಯಿ ತನ್ನ ದಾಂಪತ್ಯದ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು

ನಡೆಸಿದ ಕಾರುಬಾರು ಊರಿನ ಕುಟುಂಬ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನೇ ಬದಲಿಸಿದ ಕಥೆಯಾಗಿ ಮೂಡುವ ಪರಿ ಈ ಕಥೆಯ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆ:

ಈಗ ಟಾಕೀಸಿನಲ್ಲಿ ಲಿಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೇನಾಯಿತು? ಊರಿನ ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಮುಂಚಿನಷ್ಟು ಭೀತಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಮುಂಚಿನಷ್ಟು ಖಾಲಿ ಕೈಯೂ ಇಲ್ಲ. ಸಂಜೆ ಸಿನಿಮಾಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ದೃಢವಾಗಿ ಹೇಳುವಷ್ಟು ಧೈರ್ಯ ಕಲಿತಿದ್ದಾರೆ. ಗಂಡಸರು ಗದರಿದರೆ, 'ಅದೇನು ಒಂದು ಸಿನಿಮಾ ನೋಡಲು ನಾಲಾಯಕಾದವೇ? ಒಳ್ಳೇ ಕತೆ! ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳುತ್ತಾ ಕೂತರೆ ಹೇಗೂ ಕುಣಿಸೀರಿ!' - ಎಂದು ತುರುಬಿಗೆ ಮುಳ್ಳು ಕುತ್ತುತ್ತಾ ಉತ್ತರ ಕೊಡಲು ತಯಾರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ದುಡ್ಡು? ಪೂರಾ ಸತ್ಯಂಭಟ್ಟರಾದರೆ ಸತ್ತು ನಿಗುರಿ ಹೋದೇವು ಎನ್ನುತ್ತಾ ಮೂರು ಜನ ಹೊರಟರೆ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಹೋಗುತ್ತೇವೆಂದು ಜಾಸ್ತಿ ವಸೂಲಿ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚಿರುವುದನ್ನು ಕೂಡಿಟ್ಟು ಮತ್ತೆ ಯಾವತ್ತಾದರೂ ಉಪಯೋಗಿಸುವುದನ್ನು ಕಲಿತಿದ್ದಾರೆ.

ಬದಲಾವಣೆ ಚರಿತ್ರೆಯ ಬರೀ ಭೌತಿಕ ಮುಂಚಲನೆಯಲ್ಲ. ಅದು ಒಂದು ಬೆಲೆ - ಮೌಲ್ಯಗಳ ಅಪಮೌಲ್ಯೀಕರಣ - ತೆತ್ತೇ ಸಾಕಾರಗೊಳ್ಳುವುದೆಂಬ ನಿಷ್ಕರ ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವ ಲೋಕಾಭಿರಾಮ ರೀತಿಯೂ ಈ ಕಥೆಯ ಶಕ್ತಿ-ಸೌಂದರ್ಯಗಳೆರಡನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದೆ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈ ಕಥೆಗೊಂದು ಮುನ್ನೆಲೆ ಒದಗಿಸಿರುವ ಕಥೆಗಾರಿಕೆಯ ಕಸುಬುದಾರಿಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಊರಿನ ಆ ಹಳೆಯ ಬಯಲು, ಅಲ್ಲಿನ ಧೂಪದ ಮರ, ಅಲ್ಲಿ ಸಂಜೆಗೆ ಗಂಡಸರು ಮಾತ್ರ ನೆರೆದು ವರ್ತಮಾನಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲದ ಮಾತುಕತೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದು, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಶಾಲೆಯ ಮಾಸ್ತರನೊಬ್ಬ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಹಾಳು ಮಾಡಲು ಯತ್ನಿಸಿದ ಕಥೆಯನ್ನು ಎಷ್ಟೋ ಕಾಲ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದು, ಹೆಂಗಸರೋ ಬಾಗಿಲಾಚೆಗೆ ಹೋಗದೆ ಬಸುರಿ, ಬಾಣಂತಿ, ಮುಟ್ಟು ಚೆಟ್ಟು, ಊಟ ತಿಂಡಿಗಳ ಸಿದ್ಧತೆಗಳಲ್ಲೇ ಬಂಧಿತರಾಗಿ ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ಮೂಲೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣೀರು ಹಾಕುತ್ತಲೋ ಅಥವಾ ತಾಳತಟ್ಟುತ್ತಾ ಭಜನೆ ಮಾಡುತ್ತಲೋ ಕಾಲ ಕಳೆಯುತ್ತಾ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಯಿಪಾಠ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟಂತೆ ಶಾಂತವಾಗಿದ್ದ, ನಿಯತ್ತಿನಂತೆ ಇದ್ದ ಊರು ತುಸುವಾದರೂ ಅದುರಿದ್ದು ಮತ್ತು ಹೆಂಗಳೆಯರು ಸ್ವಂತ ಕಾಲುಗಳಿಂದ ಹೆಜ್ಜೆ ಇಡಲಾರಂಭಿಸಿದ್ದು -

ಅಷ್ಟರವರೆಗೆ ಮುತ್ತಜ್ಜನಂತೆ ದೊಡ್ಡಕ್ಕೆ ಹರಡಿಕೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದ ಧೂಪದ ಮರಕ್ಕೆ ರಪರಪನೆ ಪೆಟ್ಟು ಬಿದ್ದಾಗ ಜನ ಇಲ್ಲೇನೋ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಎದ್ದುಬಂತು. ಏನು ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಟಾಕೀಸು ಆಗುತ್ತದೆ ಅಂತಾಯಿತು; ಕಟ್ಟಿಸುವುದು ಯಾರಿಂದರೆ ಚಂದ್ರಪ್ಪ. ಬಹಳ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಬೊಂಬಾಯಿಗೆ ಓಡಿಹೋದ ಗುಲಾಬಿ ಎಂಬುವವಳ ದತ್ತುಮಗ. ಈ ಗುಲಾಬಿಯನ್ನು ಊರಿನ ಮೋಹ

ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ಎಳೆದು ತರುತ್ತಿತ್ತು. ಮೋರೆ ಬೇರೆ, ಮೈ ಬೇರೆ ಕಾಣುವಂತೆ ಪೌಡರು ಬಳಿದುಕೊಂಡು, ಗುಂಗುರುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಪಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಒಮ್ಮೆ ಕೈಬೀಸಿ ಊರಲ್ಲೆ ತಿರುಗುತ್ತಾ ಮತ್ತೆ ಬೊಂಬಾಯಿಗೆ ಮರಳುತ್ತಿದ್ದ ಆಕೆ ಊರು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನದೊಂದು ಸೇವೆ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಆಸೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಅದರ ಫಲ ಈ ಟಾಕೀಸು.

ಈ ಪ್ರಾರಾ ನಾವು ಇವೊತ್ತು ಯಾವುದನ್ನು ಆಧುನಿಕತೆ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆಯೋ ಅದರ ಮೂಲವನ್ನೂ, ಆಗಮನವನ್ನೂ ಪ್ರತಿ ಶಬ್ದದಲ್ಲೂ, ಪ್ರತಿ ಮಾಹಿತಿಯಲ್ಲೂ, ಪ್ರತಿ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲೂ ಗುರುತಿಸುವ, ವಿವರಿಸುವ ರೀತಿ ಮುಂದೆ ಕಥೆಗೆ ಒಂದು ಅರ್ಥ ಸಾಂದ್ರತೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ; 'ಆಧುನಿಕತೆ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಎಲ್ಲೂ ಬಳಸದೆ, ಆದರೆ ಅದರ ಮೋಹಕ ನೃತ್ಯಕ್ಕೆ ವೇದಿಕೆಯಾಗುತ್ತಾ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತನೆಯ, ಆಧುನಿಕತೆಯ ಆಗಮನ ಕುರಿತ ಅನೇಕ ಕಥೆಗಳು ಬಂದಿವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವು ಗಂಡಸರು ಬರೆದಿದ್ದಕ್ಕೋ ಏನೋ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು - ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೆಣ್ಣಿನ ಪಾಲಿಗೆ - ದುರಂತದಲ್ಲೇ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಈ ಕಥೆ ಅಪರೂಪಕ್ಕೆಂಬಂತೆ ಆಧುನಿಕತೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಮಿತಿಯಲ್ಲೇ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ನೋಡಿ ಅದಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣು ಹೊಡೆಯುತ್ತದೆ! ಆದರೂ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾತು ಹೇಳಬೇಕು. ಈ ಕಥೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನೆನಪಿಸುವ ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ತೇಜಸ್ವಿಯವರ ಇದೇ ಹಾದಿಯ ಕಥೆ 'ತುಕ್ಕೋಜಿ'ಯಂತೆ ಆಧುನಿಕತೆಯನ್ನು ಅದರ ಬುಡ ಅಲ್ಲಾಡಿಸುವ ಅದರ ದಾರ್ಶನಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಎದುರಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಬಹುಶಃ ಕಾರಣ ಇದು ಸ್ತ್ರೀದೃಷ್ಟಿಗೇ ಸೀಮಿತವಾದ ನೋಟದ ಕಥೆಯಾಗಿರುವುದೇ ಇರಬಹುದು. ಆದರೆ ಇದೇನೂ ಈ ಕಥೆಯ ಸತ್ಯವನ್ನಾಗಲೀ, ಮಹತ್ವವನ್ನಾಗಲೀ ಕಿಂಚಿತ್ತೂ ಮುಕ್ಕಾಗಿಸಿಲ್ಲ. ಲೋಹಿಯಾ ಹೇಳಿದ ತನ್ನ ಮಿತಿಗಳಲ್ಲೇ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಸೌಂದರ್ಯ ಎಂದರೆ - ಶ್ರೀರಾಮನಂತೆ, ಗಾಂಧಿಯಂತೆ - ಇದೇ ಇರಬೇಕು!

'ಸೌಗಂಧಿಯ ಸ್ವಗತಗಳು' 'ಗುಲಾಬಿ ಟಾಕೀಸು...' ಕಥೆಯ ಮುಂದುವರಿಕೆಯೇ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಆದರೆ ಗುಲಾಬಿ ಟಾಕೀಸಿನ ಊರಿನ ಸೀ ಒಂದು ಸಮೂಹದ ಸದಸ್ಯೆಯಾಗಿ ಹೊರನೋಟಕ್ಕೆ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿರುವಳಾದರೂ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಅವಳ ಅಂತರಂಗದ ಭಾವನೆಗಳ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ತಡೆಗೋಡೆಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಇನ್ನೂ ಬಂಧಿತಳಾಗಿರುವ ಚಿತ್ರ ನೀಡುವ ಬಹು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಹೆಣ್ಣಿಯ - ಆದರೆ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಹೆಣ್ಣಿಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಗೆ ಕಥೆಗಾರ್ತಿಯೇ ಬಲಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುವ - ಕಥೆ. ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇದು ವೈದೇಹಿಯವರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ತುಂಬ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯದ್ದೂ

ಅನ್ನಿಸುವಂಥ ಕಥೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಸೌಗಂಧಿ ಆಧುನಿಕ ಸಂವೇದನೆಯಿಂದ ದಿಟ್ಟಳಾಗಿದ್ದಾಳಾದರೂ ಆ ದಿಟ್ಟತನದ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಸ್ತರಣೆಯ ಬಾಗಿಲುಗಳು ಕಾಣದೇ ಅಸಹಾಯಕಳಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಯ ನೆಪದಲ್ಲಿ, ರಕ್ಷಣೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಬಂಧಿತಳಾಗಿ ವಿಲವಿಲನೇ ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿರುವವಳು. ವ್ಯಭಿಚಾರಿ ಭಾವಗಳಿಗೂ ಒಳಗಾಗಿ ತಲ್ಲಣಿಸುವವಳು. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಈ ಕಥೆಯ ಶಾಖೆಗಳು ಸಮಾಜದ ಅಂಚುಗಳನ್ನು ತಾಕುವಷ್ಟು ಹರಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಬೀಜ ಮಾತ್ರ ಅಂತರಂಗದ ಗುಡಿಯಲ್ಲೇ ಮೊಳೆಯುತ್ತಾ ತನ್ನದೇ ಕಲ್ಪನಾ ಲೋಕವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಶಾಖೆಗಳಿಗೆ ಚೈತನ್ಯ ರವಾನಿಸದಾಗಿದೆ.

ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳೊಬ್ಬಳ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಅರ್ಧ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಸಂಕಟದ ನಾಟ್ಯಕರಣವಿದು. ಅರ್ಧ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಈ ಸಂಕಟ ಅವಳದ್ದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅವಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಸಲಹುತ್ತಿರುವ ಆಕೆಯ ಕುಟುಂಬದ್ದೂ, ಅದರ ಸಹವರ್ತಿಯಾದ ಸಮಾಜದ್ದೂ ಆಗಿ ಇಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿರುವ ರೀತಿ ಕಥೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗದೆ ಉಳಿದುಹೋದ ಹುಡುಗಿಯೊಬ್ಬಳ ಪೋಲಿ ಆಲೋಚನೆಗಳ ಕಥೆಯಾಗಬಹುದಾದ ಸಾಧ್ಯತೆಯೊಂದರಿಂದ ಮೇಲೆತ್ತಿದೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಈ ಸೌಗಂಧಿಯ ಸ್ವಗತಗಳಿಗೆ ಪೋಲಿಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಎಲ್ಲರ ಆರ್ಥ ಸಹಾನುಭೂತಿಯ ಸ್ಪಂದನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಸೌಗಂಧಿಯರು ನಮ್ಮ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲೇ ಎಷ್ಟು ಜನ ಇಲ್ಲ? ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಅವಳ ಖಾಸಗಿ ಭಾವನೆಗಳು ಇಲ್ಲಿನ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯತಿಕವೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆನಿಸಿದರೆ ಸಮಾಜವೇ ಅನ್ಯತಿಕವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಸೌಗಂಧಿ ಸುಂದರಿಯೇ ಹೌದು. ಆದರೆ ಅವರಮ್ಮನ ಪ್ರಕಾರವೇ ಅವಳಿಗೆ ಹುಡುಗರನ್ನು ಕಣ್ಣಲ್ಲೇ ಕೆಡುವು ಛಾತಿಯಿಲ್ಲದ ಕಾರಣದಿಂದ ಮದುವೆಯಾಗದೆ ಉಳಿದಿದ್ದಾಳೆ! ಹಾಗಾದರೆ ತಾನು ಏನು ತಾನೆ ಮಾಡಬೇಕಿತ್ತು ಎಂದು ಸೌಗಂಧಿ ಯೋಚಿಸಿ ತಳಮಗಳಗೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅವರ ಅಪ್ಪನ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ: 'ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಪ್ರೀತಿ-ಗೀತಿ ಮಾಡು... ಜಾತಿ-ಗೀತಿ ಕೆಲಸ ನೋಡಿಕೊಂಡು, ಕೇಳಿದವರು ಹೌದೇ ಎಂದು ಸೈಗುಟ್ಟಬೇಕು. ಅಂತವನನ್ನು ರಾಜಾರೋಷವಾಗಿ ಮನೆ ಮುಂದೆ ಚಪ್ಪರ ಹಾಕಿ...' ಇದೆಲ್ಲ ನೈತಿಕವಾದರೆ ಸೌಗಂಧಿಯ ಖಾಸಗಿ ಭಾವನೆಗಳೂ ನೈತಿಕವೇ ಅಲ್ಲವೇ? ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಅವಳಿಗೆ ಅಪ್ಪನನ್ನು ಚೀರಿ ಕೇಳಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ: 'ಅಪ್ಪಾ, ಪ್ರೀತಿ ಎಂದರೆ ಮೊದಲು ಏನು ಹೇಳಿ.'

ಸೌಗಂಧಿಯಾದರೂ ಏನು ಮಾಡಿಯಾಳು? ಅವಳೆಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೂ,

ಎತ್ತ ಹೆಜ್ಜೆ ಇಟ್ಟರೂ ಎದುರಿಗೆ 'ರಕ್ಷಣೆ'ಯ ಅಡ್ಡಗೋಡೆಗಳೇ. ರಕ್ಷಣೆ ಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದವರಾದರೂ ಯಾರು? ಅವಳು ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರ ಊರಿಗೆ ಬಂದು ಅಪ್ಪ ಎಲ್ಲ ಎಚ್ಚರಿಕೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಹುಡುಕಿಕೊಟ್ಟ ವಿಧವೆಯೊಬ್ಬರ ಮನೆಯ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗತೊಡಗಿದ್ದಾಳೆ. ಅವರಮ್ಮ ಕಿರಿ ಮಗಳ ಬಾಣಂತನಕ್ಕಾಗಿ ಊರಲ್ಲೇ ಉಳಿದು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದ ನಂತರ ಬರಲಿದ್ದಾಳೆ:

...ಸೌಗಂಧಿ ಮಿಂದು ಬಂದು ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಕಾಲು ಚಾಚಿದಳು. ತಾನೀಗ ಏಳು ಕೋಟಿಯ ಆಚಿನ ಅರಮನೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿ ಹಾರಿಬಂದ ಹಕ್ಕಿ... ಚಿಲಕ ಸದ್ದಾಯಿತು.

ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ತಾನು ಒಬ್ಬಳೇ ಇದ್ದಾಗ ಕೇಳಿದ ಚಿಲಕದ ಸದ್ದು. ಎದೆಯೊಳಗೇ ಇಳಿದು ಡವಡವಗುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದೆಯೇಕೆ? ಮಧುರವಾಗಿ ಕಂಪಿಸುವ ಕೈಯಿಂದ ಚಿಲಕ ತೆಗೆದರೆ -

ಮನೆಯೊಡತಿ!

ಉರಿಯುವ ಬೆಂಕಿಗೆ ನೀರಿನಂತೆ ಎದುರು ನಿಂತಿದ್ದಳು.

'ಮಗೂ, ಎಷ್ಟೊತ್ತಿಗೆ ಬಂದೆ? ಏನಾದರೂ ಬೇಕೆ? ಕೇಳು. ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ ಬೇಡ. ರಾತ್ರಿ ಮಲಗಲು ಬೇಕಾದರೆ ನಮ್ಮ ಅಡಿಗೆ ಹೆಂಗಸನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತೇನೆ.'

'ಬೇಡ, ಬೇಡ' - ಮೊತ್ತ ಮೊದಲಿಗಿಂತ ಒಂದು ಪ್ರತಿರೋಧದ ನುಡಿಯನ್ನಾಡಿದಳು ಸೌಗಂಧಿ. 'ನನಗೆ ಹೆದರಿಕೆ ಇಲ್ಲ. ಒಬ್ಬಳೇ ಇರುತ್ತೇನೆ.'

'ಅಯ್ಯೋ ಅದು ಹೇಗಾಗುತ್ತದೆ? ರಾತ್ರಿ ಒಬ್ಬಳೇ ಇರುವುದೆಂದರೆ! ಏನು ಕುಶಾಲೆ? ನಿನ್ನ ಅಪ್ಪ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ನನ್ನ ತಲೆಗೆ ಹೊರಿಸಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ತಾಯಿ ಬರುವವರೆಗೆ ನಾನೇ ತಾಯಿ ಅಂತಿಟ್ಟುಕೋ. ಬೇಕಾದರೆ ನಾನೇ ಬಂದು ಮಲಗುತ್ತೇನೆ... ಆಯಿತೇ?' -

ಇದೆಲ್ಲ ಬೇಡವೇ ಬೇಡವೆನ್ನುಲು ಪರದಾಡಿದಳು ಸೌಗಂಧಿ. ಕಡೆಗೂ -

'ಇಲ್ಲ. ನನಗೆ ಹೆದರಿಕೆ ಇಲ್ಲ. ನೀವು ತೊಂದರೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಬೇಡ' ಎಂದು ಒತ್ತಿಯೊತ್ತಿ ಹೇಳಿದಳು. ನನ್ನನ್ನು ನನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೇ ಬಿಡಿ ಎಂದು ಸೀದ ಹೇಳುವುದು ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟ ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ!

ಆದರೆ ಅವಳಷ್ಟಕ್ಕೇ ಅವಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೂ ಅವಳೇನು ಮಾಡಬಲ್ಲಳು?

ತನ್ನ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಮೊರೆಯಿಂದ ಹೊರಬರಬಲ್ಲಳೆ?

ಬೆಳಗ್ಗೆ ಹೊರಡುವಾಗ ದಪ್ಪ ಕೈಮಗ್ಗದ ಸೀರೆಯನ್ನು ಬೇಕೆಂದೇ ಕೋಣೆಯೊಳಗಿನ ನೇಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹರಪುವಳು. ಅಡಗಿಕೊಳ್ಳುವವರಿಗೆ ಒಂದು ಜಾಗ ಕಲ್ಪಿಸುವಂತೆ ಮತ್ತು ತಾನು ಹಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ತನಗೂ ಗೋಪ್ಯದ ವಿಷಯವೆಂಬ ಗಪ್‌ಚಿಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ.

ಮರ್ಯಾದೆ ಮನೆಯವಳು ತಾನು. ಮರ್ಯಾದೆ ಬಿಡುವ ತಾಕತ್ತಿಲ್ಲದವಳು. ಯಾರಾದರೂ ತೆಗೆಯಬೇಕಷ್ಟೆ. ತನಗೀಗ ಅನುಭವ ಬೇಕು. ಆವರಣದ ಕಾಪಟ್ಟ ಕಳೆಯಬೇಕು - ಹೇಗೆಂದರೆ ಯಾರೂ ತನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಟ್ಟದೇನಿಸದಂತೆ...

ವೈದೇಹಿಯವರ ಈ ಕಥೆ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಹೆಣ್ಣೊಬ್ಬಳ ಅಂತರಂಗದ ಹೊಯ್ಯಾಟದ ದಿಟ್ಟ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಎನಿಸಿ ಅದರ ಕಷ್ಟೋಣ ಕೂಡ ಆ ಹೊಯ್ಯಾಟದ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲೇ ಮೂಡಿಬಂದು ಬಹು ಒಳ್ಳೆಯ ಕಥೆಯ ಎಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆಯಾದರೂ, ಈ 'ಮರ್ಯಾದೆ'ಯ ಪ್ರಶ್ನೆ ಈ ಹೊಯ್ಯಾಟದ ಆವರಣದಲ್ಲೇ ಒಂದು ಇತ್ಯರ್ಥಕ್ಕೆ ಬರಲೊಲ್ಲದೇಕೆ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಏಳುತ್ತದೆ. ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಕಥೆಗಾರಿಕೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆಯೇ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಶ್ನೆ ಏಳುತ್ತದೆ: ಕಥೆಯ ರಚನಾತ್ಮಕತೆಗೆ ಅದರ ಓಟದ ಲಯ-ರಭಸಗಳು ರೂಪಿಸುವ ಅದರದ್ದೇ ಆದ ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತತೆ ಇದೆಯೇ? ಆ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆ ಕೂಡ ಕಥೆಗಾರ/ಗಾರ್ತಿಯ ಕಾಣ್ಕೆಯ ಆತ್ಯಂತಿಕ ಬಲದ ಮಿತಿಯೊಳಗೆ ಮಾತ್ರ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ವಾಗಿರಬಲ್ಲದಂಥಹುದೇ? ಕಥೆ ಮತ್ತು ಕಥೆಗಾರ್ತಿಯ ತರ್ಕ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಇರಲು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಈ ಕಥೆಯ ಈ ಮುಕ್ತಾಯ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವಂತಿದೆ:

ಯಾರೋ ಬಾಗಿಲು ತಟ್ಟಿದ ಸದ್ದು.

ಸೌಗಂಧಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಗಿ ಎದ್ದು ಕುಳಿತಳು.

ಆ ಸದ್ದಿಗಾಗಿ ದಿನವಿಡೀ ಕಾದಿದ್ದಳಲ್ಲವೆ?

ಅಂತೂ ತನ್ನ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲೂ ಮುಂಜಾವದ ಮಂಜಿನಲ್ಲಿ ಯಾರದೋ ಬರ ತಿಳಿಸುವಂತಾಯಿತು.

ಸೌಗಂಧಿ, ಯುಗಯುಗದಿಂದ ಹಸಿದಂತೆ ಆ ಸದ್ದನ್ನು ಆಲಿಸುವ ಆಸೆಯಿಂದ ಮತ್ತೆ ಮಲಗಿದಳು. ಸದ್ದು ಜೋರಾಗುತ್ತಾ ಬಂತು. ಮಲ್ಲನೆ ಅವಳ ಹೆಸರನ್ನು ಕರೆದಂತೆ...

ಮತ್ತೆ ಎದ್ದು ಕುಳಿತಳು ಸೌಗಂಧಿ. ಯಾರಿರಬಹುದು? ಕಂಪನವನ್ನೇ ಮರೆತು ಯಂತ್ರದಂತಾಗಿದ್ದ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಈಗ ರಕ್ತ ಸಂಚಾರ ದ್ವಿಗುಣವಾದಂತೆ... ಸೌಗಂಧಿ ತೊದಲಿದಳು. 'ಯಾರು?'

- ಅಮಲಿನಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಮುಂದೆ ಬಂದಳು.

ಎಲ್ಲ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳನ್ನೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಮೃದುವಾಗಿ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದಳು.

ಅಲ್ಲಿ -

ತಂದೆ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಹಿಂದೆ ತಾಯಿ ನಿಂತಿದ್ದಳು!

ಸೌಗಂಧಿ ಅಳಲಿಲ್ಲ.

ಸೌಗಂಧಿ ನಗಲೂ ಇಲ್ಲ,

ಮನೆಯದುರಿನ ರಸ್ತೆ ಕರಗಿ ಕತ್ತಲ ವಿಷವೇರಿ ಸತ್ತಂತೆ ನಿಶ್ಚೇಷಿತವಾಗಿತ್ತು.

ಈ ಮುಕ್ತಾಯ ಆನೆಯ ಗರ್ಭಕ್ಕಾಗಿ ಕಾದವರಿಗೆ ಆಡಿನ ಮರಿ ಬಿದ್ದ ಅನುಭವದಂತೆ ತಬ್ಬಿಬ್ಬುಗೊಳಿಸಿದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇದು ನಮ್ಮ ನವೋದಯದ ತೀರಾ ಸಾಧಾರಣ ಕಥೆಯೊಂದರ ಸುಲಭ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ತಿರುವಿನ ಜಾಣ

ಅಂತ್ಯದಂತೆ ಕಂಡು ಇಡೀ ಕಥೆ ಒಂದು ಹಗಲುಗನಸಿನ ಹುಸಿತನದಲ್ಲಿ ಕಂತಿಹೋದಂತೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಯ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಬರುವ ರಸ್ತೆಯ ವರ್ಣನೆ ಕಥೆಯ ವರ್ಣನೆಯೇ ಆಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಬಯಸುತ್ತೇನೆ: ನನ್ನ ಈ ಮಾತುಗಳು ಕಥೆಯ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟದ್ದು. ಕಥೆಯ ಸತ್ಯ ಕೊನೆಗೆ ಸುಳ್ಳಾಗಿ ಬಿಡುವ ದುರಂತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟದ್ದು. ಇದು ವೈದೇಹಿಯವರಂತಹ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಥಾ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಅನಗತ್ಯವಾಗಿ ಆಹ್ವಾನಿಸಿಕೊಂಡ, ಅನಪೇಕ್ಷಣೀಯ ಸೋಲು. ಕಥೆಗಾರ್ತಿಯೇ ಕಥೆಗೆ ಮೋಸ ಮಾಡುವುದೆಂದರೆ? ಅದೆಷ್ಟೇ ಜಾಣತನದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೂ! ಕಥೆಯನ್ನು 'ಸ್ವಗತಗಳು' ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಕಥೆಗಾರ್ತಿ ಹೇಳಿದರೂ!! ಏಕೆಂದರೆ ಕಥೆಯ ಒಟ್ಟು ಓಫ್ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಇದನ್ನು ಹೀಗೂ ಹೇಳಬಹುದು: ಕಥೆಗಾರ್ತಿಯ ಆಶಯ ಮತ್ತು ಆಕೃತಿಗಳ ನಡುವೆ ಬಿರುಕುಂಟಾಗಿದೆ. ಕಥೆಯನ್ನು ಸ್ವಗತದಂತೆಯೇ ಓದುಗರು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದರೆ ಸ್ವಗತದ ಹೊರಗೆ ನಡೆಯುವ ಇತರಲ್ಲ ಘಟನೆಗಳೂ ಸ್ವಗತದ ನಿರೂಪಣೆಯ ಭಾಗವಾಗಿಯೇ ಬರಬೇಕಿತ್ತು.

ಇಲ್ಲಿ ನಾನು ಸೌಗಂಧಿಯ ಕನಸನ್ನು ನನಸು ಮಾಡುವ ರೀತಿ ಕಥೆಯನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಖಂಡಿತ ಹೇಳುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅದು ಕಥೆಯ ಹೊರಗೆ ನಿಂತು ಪಡುವ ರೂಕ್ಷ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಾದೀತು. ಕಥೆಯ ಅಂತ್ಯ ಹೀಗಾಗಲು ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಕಥಾ ಮೀಮಾಂಸೆಯ ಮಾತನ್ನಷ್ಟೇ ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು. ಇದು ವೈದೇಹಿಯವರಂತಹ ಪ್ರತಿಭಾನ್ವಿತ ಕಥೆಗಾರ್ತಿ ಇಂತಹ ದಿಟ್ಟ ಕಥನಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿ ಕಥೆಯ ಹೊರಗಿನ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಹಿಂದೆಗೆದಂತೆ - ಆಹಾರದ ತುಂಡೊಂದನ್ನು ಸವಾಲಿನ ರೀತಿ ಬಾಯಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಅಗಿದು ಚಪ್ಪರಿಸಿಯಾದ ಮೇಲೆ ನುಂಗಲಾಗದೆ ನೋಡುವವರ ಕಣ್ಣುಪ್ಪಿಸಿ ಯಾವುದೋ ಮಾಯಕದಲ್ಲಿ ಉಗುಳಲೆತ್ತಿಸುವಂತೆ - ಕಾಣುವ ಈ ದೃಶ್ಯ ಅವರ ಕಥೆಗಾರಿಕೆಯ ಸಮಗ್ರತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನಂಬಿಕೆ ಇಟ್ಟು ಓದುವವರಿಗೆ ಆಘಾತವುಂಟುಮಾಡುವಂತದ್ದು. ಇದು ಈ ಹಿಂದೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ತನ್ನ ಮಿತಿಗಳಲ್ಲೇ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗುವ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿ ಲೋಹಿಯಾ ಅವರೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಂತಹ (ಮಿತಿಗಳಿಲ್ಲದ) ಸಮೃದ್ಧ ಸೌಂದರ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಅಸಮಗ್ರ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ; ಕಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವೀಣಾ ಯಲಬುರ್ಗಿ (ಶಾಂತೇಶ್ವರ) ಅವರ ಇದೇ ತರಂಗಾಂತರದ ಕಥೆಗಳ ಸ್ವಯಂಪೂರ್ಣತೆಯ ಸಾರ್ಥಕತೆಯ ನೆನಪೂ ಇಲ್ಲಿ ಆಗದಿರದು.

ಕೊನೆಯದಾಗಿ 'ದಾಳಿ' ಎಂಬ ನನಗಿಷ್ಟವಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಕಥೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದೆರಡು ಮಾತುಗಳು. ಯು.ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರ 'ಮೌನಿ' ಕಥೆಯಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪಡೆದಂತೆ ತೋರುವ, ತನ್ನ ತಣ್ಣನೆಯ ನಗೆಯಿಂದಲೇ ಕಂಡಕ್ಷರನ ಆರ್ಭಟವನ್ನು ತಣ್ಣಗಾಗಿಸಿ ಅವನು ಸೋತು ಓಡಿಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಈ ಕಥೆಯ ನಾಯಕಿ ವೈದೇಹಿಯವರ ತಣ್ಣತಣ್ಣಗೆ ಕೂಡ ಕಥೆ ಹೇಳಬಲ್ಲ ಕಥನಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಂತಿದೆ - ಓದುಗರಲ್ಲಿ ಈ ಕಥೆಯ ನಾಯಕಿ ಆ 'ನಗೆ ಲೌಡಿ'ಯನ್ನೊಮ್ಮೆ ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡಿ ಕಣ್ಣುಬಿಡುಕೊಳ್ಳುವ ಕಾಶುರವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವಷ್ಟು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ! ಹಾಗಾಗಿ ಈ ಕಥೆ 'ಮೌನಿ'ಯಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪಡೆದಂತೆ ಕಂಡರೂ ಇದರ ನಡೆ-ನುಡಿಗಳು ಬೇರೆಯೇ ಆಗಿ ಕಥೆಯ ಚೆಲುವು ತನ್ನದೇ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ.

ಇಷ್ಟೂ ನನ್ನ ಮಿತಿಯ ಓದಿನಲ್ಲಿ ವೈದೇಹಿಯವರ ನನ್ನ ಮೆಚ್ಚಿನ ನಾಲ್ಕಾರು ಕಥೆಗಳ ಬಗೆಗಿನ ನನ್ನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ. ಈ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಮೀಮಾಂಸೆಯನ್ನೂ ನಾನೊಮ್ಮೆ ಒಳಹೊಕ್ಕು ನೋಡಲು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ವೈದೇಹಿಯವರಿಗೂ, ಸವಿತಾಗೂ ನಾನು ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಇನ್ನು ಈ ಮೀಮಾಂಸಾತ್ಮಕ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯ ಹೊರತಾಗಿಯೂ ಹೇಳಬಹುದಾದ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳೆಂದರೆ, ಕಥೆ ಹೇಳಲು ವೈದೇಹಿಯವರು ತಮ್ಮ ಅನುಭವವನ್ನು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಾರಗೊಳಿಸಲೋಸ್ಕರ ತಮ್ಮದೇ ಎನ್ನಬಹುದಾದ, ತಮ್ಮದೇ ಸ್ತ್ರೀಲೋಕ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ತಾನಾಗಿ ತೆರೆಯಬಲ್ಲ ವಿವಿಧ ವಿನ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಗಿ ಬಳಕುವಂತಹ ಚುರುಕಾದ ಭಾಷಾ ಶೈಲಿಯನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡಿರುವಲ್ಲಿನ ಕಥೆಗಾರಿಕೆಯ ಗಮ್ಮತ್ತು ಗಮನಾರ್ಹವಾದದ್ದು. ಕೆಲವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ರೀತಿಯ ಕಥೆಗಳ ಪರಿಣಾಮದ ಸಾಂದ್ರತೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಕುಂದಾಪುರದ ಕನ್ನಡದ ಶಬ್ದ ಸಂಪತ್ತು ಮತ್ತು ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಬಳಸುವ ಚಾಕಚಕ್ಯತೆಯೂ ಈ ಗಮ್ಮತ್ತಿನ ಭಾಗವೇ! ಜೊತೆಗೆ ಕಥೆ ಹದವಾಗಿ ಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಆಳದ ಎಲ್ಲ ಅರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಲು ಬೇಕಾದ ಘಟನಾವಿನ್ಯಾಸದ ಹಿಂದಿನ ಕಲ್ಪನಾಶೀಲತೆ ಓರ್ವ ಹುಟ್ಟು ಕಥೆಗಾರ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ವೈದೇಹಿಯವರ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ತಾನೇ ತಾನಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಇಲ್ಲಿನ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಉಸಾಬರಿ ಹೆಚ್ಚಿಲ್ಲದ ದೋಷವು ದೋಷವಾಗಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ವೈದೇಹಿಯವರ ಸ್ತ್ರೀವಾದವು (ಅದನ್ನು ಹಾಗೆಂದು ಕರೆಯಲೇಬೇಕಾದರೆ!) ಸ್ವಯಂಮರುಕ ಅಥವಾ ಮೋಸಹೋದ ಹಾಹಾಕಾರಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದ ಯಾವುದೇ ರಿಯಾತಿಗಳನ್ನು ಬೇಡದೆ, ಆವೃತ

ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಘುಲಿತವಾದ ಆತ್ಮಾವಲೋಕನದೊಂದಿಗೆ ಹದವಾಗಿ ಬೆರೆತಿದೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಅದು ತನ್ನದೇ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸದೊಂದಿಗೆ ತನ್ನದೇ ಹಾದಿ ಹಿಡಿದು ಪುರುಷರನ್ನು ಹದವಾಗಿ ಪಳಗಿಸಬಲ್ಲ ಸಹಜ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ. ಹೇಗೂ 'ಹದ'ವೆಂಬುದು ವೈದೇಹಿಯವರ ಹದವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿರುವ ಹದವಾದ ಶಬ್ದವಲ್ಲವೇ?

* * *

ನೀನಾಸಮ್ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು:

ಜನವರಿ-ಜುಲೈ ೨೦೧೯

೨೦೧೯ ಜನವರಿ ೧೭ರಂದು ಅಸ್ಸಾನ ಜೀರ್‌ಸಾಂಗ್ ತಂಡದ ಆಹ್ವಾನಿತ ನಾಟಕ 'ಬಾಫ್' (ನಿ: ರಬಿಜಿತಾ ಗೋಗೋಯ್) ಪ್ರದರ್ಶನಗೊಂಡಿತು. ಅದೇ ಜನವರಿ ೨೬ರಂದು ಡಾ. ಎ.ವಿ.ಪ್ರಸನ್ನ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮತಿ ನಿರ್ಮಲ ಪ್ರಸನ್ನ ಅವರು 'ಗದಾಯುದ್ಧ' ಗಮಕ ಕಾವ್ಯವಾಚನ ನಡೆಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಫೆಬ್ರವರಿ ೨೪, ೨೫ರಂದು ತಿರುಗಾಟ ೨೦೧೮-೧೯ರ ಕಡೆಯ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳು (ಆಶ್ವರ್ಯ ಚೂಡಾಮಣಿ, ಸೇತುಬಂಧನ) ಹೆಗ್ಗೋಡಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದವು. ಫೆಬ್ರವರಿ ೨೬ರಂದು ಪಾಂಡಿಚೆರಿಯ ಆದಿಶಕ್ತಿ ತಂಡದ 'ಬಾಲಿ' ನಾಟಕ (ನಿ: ನಿಮ್ಮಿ ರಾಫೇಲ್) ಹೆಗ್ಗೋಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶನಗೊಂಡಿತು. ಮಾರ್ಚ್ ೨೪ರಂದು ಮುಂಬೈಯ ದಿ ಡ್ರಾಮಾ ಸ್ಕೂಲ್ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ 'ರಕ್ತಕಲ್ಯಾಣ' (ನಿ: ಸುನೀಲ್ ಶಾನಭಾಗ್) ಪ್ರದರ್ಶನ ನೀಡಿದರು. ಮಾರ್ಚ್ ೨೯ರಂದು ೩೧ರವರೆಗೆ ಈಚಿನ ಮೂರು ಕನ್ನಡ ಸಿನೆಮಾಗಳು (ಅಮ್ಮಚ್ಚಿಯೆಂಬ ನೆನಪು, ರಾಮಾ ರಾಮಾರೇ, ಒಂದಲ್ಲಾ ಎರಡಲ್ಲಾ) ಹೆಗ್ಗೋಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶನಗೊಂಡವು. ಮೇ ೧೨ರಂದು ನೀನಾಸಮ್ ರಂಗಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರದ ಹಳೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಮಾವೇಶ ಮತ್ತು ಗುರುಹಿರಿಯರಿಗೆ ಅಭಿನಂದನೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ ರಂಗಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಜುಲೈ ೧೬ರಂದು ಕೆ.ವಿ.ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ನೆನಪು ಅಂಗವಾಗಿ ಉಲ್ಲಾಸ ಕಾರಂತ ಅವರು ವಿಶೇಷ ಉಪನ್ಯಾಸ (ಹುಲಿಗಳು, ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸಮಾಜ: ವನ್ನಜೀವಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಸವಾಲುಗಳು) ನೀಡಿದರು; ಅಂದು ಸಂಜೆ ನೀನಾಸಮ್ ತಂಡದ ಹೊಸ ನಾಟಕ 'ನಡುಬೇಸಿಗೆಯಿರುಳ ನಲ್ಲನಸು' (ನಿ: ಇಕ್ಬಾಲ್ ಅಹ್ಮದ್) ಪ್ರದರ್ಶನಗೊಂಡಿತು.

ತಿರುಗಾಟದ ಕೆಲವು ನೆನಪುಗಳು...

ಚನ್ನಕೇಶವ

೧೯೯೭-೯೮ರಲ್ಲಿ ನಾನು ನೀನಾಸಮ್ ತಿರುಗಾಟದಲ್ಲಿ ನಟ, ವಿನ್ಯಾಸಕಾರ ಮತ್ತು ನಿರ್ದೇಶಕ ಭಾಸ್ಕರ ಚಂದಾವರ್ಕರ್ ಅವರಿಗೆ ಸಹನಿರ್ದೇಶಕನಾಗಿದ್ದೆ. ನನ್ನ ತಿರುಗಾಟದ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ಬರೆಯುತ್ತಾ ತಿದ್ದಿ ಸೇರಿಸುತ್ತಾ ಅವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದೇನೆ. ಈ ಅನುಭವ ವಿಸ್ತಾರದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿ ನಡೆದದ್ದೇನು, ಇದು ನಡೆದಿತ್ತೇ, ಹಾಗೆಯೇ ನಡೆದದ್ದೇ, ಆ ಊರು ಮತ್ತು ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೇ ನಡೆದದ್ದೇ ಎನ್ನುವ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಈ ಕಥನಗಳು ಹುಟ್ಟಿಸುವುದು ಸಹಜ. ನಾನು ಬೆಳೆದಂತೆ ಇವೂ ಬೆಳೆದುಬಂದಿವೆ ಎಂದಷ್ಟೇ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಲ್ಲೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಘಟನೆಗಳ ನೆನಪು ನನ್ನೊಳಗೇ ಬೇರೂರಿ, ಬೆರಗನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಅವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕಟ್ಟುವ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಇಮ್ಮಡಿಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ.

***

ಜೊತೆಗಿದ್ದ 'ಚಂದಿರ'ನಿಗೆ ಒಲಿದು ಬಂದ ಇನಾಮು

ತಾವು ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೊರತಾದ ಜಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ನಟರಿಗೆ ಅಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಳ ವಿಶೇಷವೂ ನಾಟಕದ ಅನುಭವ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಹಜ. ಅಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಅನುಭವಗಳು ದಟ್ಟವಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಆವರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಊರು, ಊಟ, ವಸತಿ, ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು, ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು, ರಂಗಸ್ಥಳ - ಇವೆಲ್ಲವೂ ಬಲು ಭಿನ್ನವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ನೀನಾಸಮ್ ತಿರುಗಾಟದ ಅನುಭವವನ್ನು ಗಾಢವಾಗಿಸುವ ಸಂಗತಿಗಳು ಇವೇ ಆಗಿರುತ್ತವೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಊರುಗಳಂತೂ ಮೈಸೂರು ಸೀಮೆಯಿಂದ ಬಂದ ನನ್ನಂತಹವರಿಗೆ ವಿಚಿತ್ರವೂ, ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ನೀನಾಸಮ್ ತಿರುಗಾಟದ ಪ್ರವಾಸದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೆಲವು ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಪಡೆದ ಅಂತಹ ಕೆಲ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಥಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಾಟಕ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಆಯೋಜಿಸುವವರು ನಾಟಕದ ಆರಂಭಕ್ಕೂ ಮುನ್ನ ದೀರ್ಘವಾದ ಸಭಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದುಂಟು. ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಡೆ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಕನಿಷ್ಠ ಹತ್ತದಿನೈದು ಮಂದಿ ಅತಿಥಿಗಳಾದರೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೇ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮ ಆಯೋಜಕರಿಗೆ ಈ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಆಯೋಜಿಸಲು ಧನಸಹಾಯ ಮಾಡಿದವರೇ ಆಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಶಾಲು ಹೊದಿಸಿ ಸನ್ಮಾನ, ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅತಿಥಿಗಳ 'ಒಂದೆರಡು ಮಾತು'ಗಳ ದೀರ್ಘ ಭಾಷಣಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಕಲಾವಿದರು ಅಥವಾ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ದೊಡ್ಡಮಟ್ಟದ ಸನ್ಮಾನವೂ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಬಾಗಲಕೋಟೆಯ ಗುಳೇದಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ನಾಟಕಕ್ಕೂ ಮುಂಚೆ ನಡೆದ ಇಂತಹ ಒಂದು ಸನ್ಮಾನದಲ್ಲಿ ಶಾಲು ಹೊದಿಸಿ ಗೌರವಿಸುವಾಗ ಮಂತ್ರೋಪಾಸನೆ ಮಾಡುವಂತೆ, ಆ ದಾಟಿಯಲ್ಲೇ ಖಡಕ್ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರ ಹೇಳಿದ್ದು ಆಪ್ಯಾಯಮಾನಕರವಾಗಿತ್ತು. ಇಂಥ ಸಭಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಏನಿಲ್ಲವೆಂದರೂ ಕಡೇಪಕ್ಷ ಒಂದೂವರೆ, ಎರಡು ತಾಸುಗಳಷ್ಟು ದೀರ್ಘವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಸಂಜೆ ಏಳು ಗಂಟೆಗೇ ವೇಷ ತೊಟ್ಟು ಸಿದ್ಧರಾದ ನಮಗೆ ಈ ಎರಡು ತಾಸು ಕಾಯುವುದು ಬಹಳ ತ್ರಾಸದಾಯಕವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಕಲಬುರ್ಗಿಯ ಆಳಂದದಲ್ಲಿ ನಾಟಕ ಆರಂಭಿಸಲು ರಂಗಮಂದಿರದ ಮಾಳಿಗೆಯ ಮೇಲೆ, ನಾವು ಮೂರು ತಾಸು ಚಿಳಿಯಲ್ಲಿ ನಡುಗುತ್ತಾ ಕಾದಿದ್ದು ಇನ್ನೂ ನೆನಪಿದೆ. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರು ತೀರಿಕೊಂಡ ಒಂದು ದಿನದ ಹಿಂದೆಯೇ ಅಥವಾ ಮುಂದೆಯೇ ಅದು ಎಂದು ನನಗೆ ನೆನಪು.

***

ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆಯ, ಗಂಗಾವತಿ ಬಳಿಯ, ಕಾರಟಗಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ನಾಟಕಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅದು ಯಾವುದೋ ಪಾರ್ಕಿನಲ್ಲಿದ್ದ ರಂಗಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಎಂಬ ನೆನಪು ನನಗೆ. ಅಲ್ಲಿ ನಡೆದ ನಾಟಕ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜಕಾರಣಿ ಬಂದಿದ್ದರು. ಮಹಾನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಸಭೆಯ ನಂತರ ಅಥವಾ ತಮ್ಮ ಭಾಷಣದ ನಂತರ 'ಅನಿವಾರ್ಯ' ಕಾರಣಗಳಿಗೆ ಸಭೆಯನ್ನು ಅರ್ಧಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವ ಅತಿಥಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಆಗ ಕಾರಟಗಿ ಆಗಷ್ಟೇ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ನಗರಮುಖಿಯಾದ ಊರಾಗಿತ್ತು. ಸಭೆಯ ನಂತರ ಆ ಅತಿಥಿಗಳು, ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರೇಕ್ಷಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ನಾಟಕವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು.

'ಜತೆಗಿರುವವನು ಚಂದಿರ' ನಾಟಕದ ಪ್ರದರ್ಶನ. ಪ್ರದರ್ಶನದ ನಂತರ

ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜಕಾರಣಿ ನಾಟಕವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ, ಐದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಇನಾಮನ್ನು ಕೊನೆಯ ನಟರ ಪರಿಚಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನೀಡಿ ನಮಗೆಲ್ಲಾ ಅಚ್ಚರಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ್ದರು. ನಮಗೆ ಆ ರೀತಿ ಇನಾಮನ್ನು ಪಡೆದದ್ದು ಅತ್ಯಂತ ಹೊಸ ಅನುಭವವಾಗಿತ್ತು. ನಾಟಕದ ಕೊನೆಗೆ ನಟರ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಆ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ಘಟನೆಯಿಂದ ನಮಗೆ ಸಂತೋಷವಾದರೂ ಕೊಂಚ ಗಲಿಬಿಲಿಗೊಂಡವು. ಚಪ್ಪಾಳೆ ತಟ್ಟುತ್ತಲೇ ನಾವು ನಮ್ಮನಮ್ಮ ಮುಖಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡೆವು. ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಭಾವದಲ್ಲಿ ಆ ಇನಾಮು ಯಾರಿಗೆ ಸೇರಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಗೊಂದಲ-ಕುತೂಹಲಗಳಿತ್ತು.

ಆ ಊರಿನ ಪ್ರದರ್ಶನದ ನಂತರ, ಪ್ರಯಾಣದಲ್ಲಿ, ಬಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, ರೂಮಿನಲ್ಲಿ ಇದರದ್ದೇ ಚರ್ಚೆ. ಆ ಹಣ ನೀನಾಸಮ್‌ಗೆ ಸೇರಬೇಕೋ ಅಥವಾ ನಟರಿಗೆ ಸೇರಿದೆಯೋ ಎನ್ನುವುದು ಎಲ್ಲರ ಚರ್ಚೆಯ ಪ್ರಮುಖ ವಿಷಯ. ಕೆಲವರು ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸದೆ ನಯವಾಗಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಅಂತಲೂ, ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜಕಾರಣಿ ನೆರೆದಿದ್ದ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಲು ಹಣ ನೀಡಿದ್ದು; ನಟರ ಕಲಾವಂತಿಗೆಗಲ್ಲವೆಂದೂ, ಆ ರಾಜಕಾರಣಿ ನಮ್ಮ ತಂಡದ ಪರಿಶ್ರಮವನ್ನು ಓಟಿನ ತಂತ್ರಕ್ಕಾಗಿ ದುರುಪಯೋಗ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆಂದೂ ಕೆಲವರು ವಾದಿಸಿದರು. ಏನಾದರಾಗಲೀ ಇದು ಕಲೆಗೆ ಸಂದ ಪುರಸ್ಕಾರವೆಂದೂ ಮತ್ತು ಹಲವರು ವಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಆದರೆ ಈ ಎಲ್ಲರ ವಾದಗಳೂ ನಿಜವೇ ಆದರೂ, ಇದರಲ್ಲೊಂದು ಮೂಲಭೂತ ಸಮಸ್ಯೆ ಇತ್ತು. ತಿರುಗಾಟದ ನಾಟಕವನ್ನಾಡಿಸಲು ತಮ್ಮ ಊರಿಗೆ ಕರೆಸುವ ಸಂಘಟಕರಿಗೆ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಹಣ, ಶಾಮಿಯಾನ, ವೇದಿಕೆ, ಜನರೇಟರ್, ಛೇರುಗಳು, ಊಟ-ವಸತಿ - ಹೀಗೆ ಒದಗಿ ಬರುವ ಹತ್ತು-ಹಲವಾರು ಖರ್ಚುಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ನಾಟಕದ ಟಿಕೇಟನ್ನು ಮಾರಿ ಹಾಗೆ ಬಂದ ಹಣದಿಂದ ಸರಿದೂಗಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಸರಿಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವರು ಪ್ರಾಯೋಜಕರ, ದಾನಿಗಳ, ಕಲಾ ಪೋಷಕರ ಮೊರೆ ಹೋಗುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಕರೆದ ಊರಿಗೆ ಬಂದು ಕೇವಲ ನಮ್ಮ ಸಿದ್ಧತೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಿ, ಗಂಟು-ಮೂಟೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದ ನಮಗೆ, ಸಂಘಟಕರ ಸ್ವಂತ ಜೇಬಿನಿಂದ ಅದೆಷ್ಟು ಹಣ ಖರೀದಿ ಆಯಿತು ಎನ್ನುವ ಅರಿವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಆ ಸಂಘಟಕರು ಪ್ರದರ್ಶನಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಹಣವನ್ನು ಯಾವಯಾವ ಮೂಲಗಳಿಂದ ತರುತ್ತಾರೆನ್ನುವುದೂ ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ಕಷ್ಟ ಹಣವೋ, ಬಿಳಿಯ ರೂಪದೋ ಊಹಿಸುವುದಕ್ಕೂ

ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಯೋಚಿಸುವಷ್ಟು ಪುರುಸೊತ್ತೂ ನಮಗಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಯೋಚಿಸಿ-ವಿವೇಚಿಸಿ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡುವುದಾಗಿದ್ದರೆ, ನಮ್ಮ ತಿರುಗಾಟದ ನಾಟಕಗಳು ಹೀಗೆ ಹೆಚ್ಚುಹೆಚ್ಚು ಹಳ್ಳಿಗಾಡಿನ ಜನರನ್ನು ತಲುಪಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೇನೋ.

೧೯೮೫ (ತಿರುಗಾಟ ಆರಂಭವಾದ ವರ್ಷ) ರಿಂದ ೨೦೧೨ರವರೆಗೆ ನಡೆದಿರುವ ಒಂದು ಲೆಖ್ಯಾಚಾರದ ಪ್ರಕಾರ ೮೯ ನಾಟಕ ಪ್ರಯೋಗಗಳ ೩,೬೬೦ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನೂ, ಅವನ್ನು ನೋಡಿದವರ ಸಂಖ್ಯೆ ೨೧,೩೯,೦೦೦ ಅನ್ನೂ ಮುಟ್ಟಿದೆ ಎಂದರೆ - ನೀನಾಸಮ್ ತಿರುಗಾಟವು ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೂಲೆಮೂಲೆಗೂ ತಲುಪಿದ ಪರಿಯನ್ನು ನೀವೇ ಊಹಿಸಿ. ನೀನಾಸಮ್ ಸಂಸ್ಥೆ ತನ್ನ ಹಣಕಾಸಿನ ಲೆಖ್ಯಾಚಾರವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ತೆರೆದಿಟ್ಟು ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ ಎಂದೇ ನನ್ನ ನಂಬಿಕೆ. ಸಂಸ್ಥೆಯೊಟ್ಟಿನ ತಾತ್ವಿಕ-ವೈಚಾರಿಕ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಖಂಡಿತಾ ಬೇರೆ.

ಇನಾಮಿನಿಂದಾಗಿ ಒಟ್ಟೂ ಗೊಂದಲಗೊಂಡಿದ್ದ ನಮಗೆ ರಾಜಕಾರಣಿಯೊಬ್ಬರು ಕೊಟ್ಟ ಆ ಹಣವನ್ನು ಏನು ಮಾಡುವುದು ಎನ್ನುವುದು ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯಾಯಿತು. ಅಂತೂ ನಮ್ಮ ನಮ್ಮಲ್ಲೇ ವಾದ-ವಿವಾದಗಳಾಗಿ, ಚರ್ಚೆಗಳು ನಡೆದು ಅದನ್ನು ನಟ-ತಂತ್ರಜ್ಞರಾದ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವುದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದೆವು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಐದು ಸಾವಿರದ ಮೊತ್ತವು ದೊಡ್ಡದೇ ಆಗಿತ್ತು. ಆಗ ತಿರುಗಾಟದ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಒಬ್ಬರ, ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಸಂಬಳವೇ ಕೇವಲ ಎರಡು ಸಾವಿರದ ಇನ್ನೂರಿತ್ತು ಅಷ್ಟೆ.

***

ಹಳ್ಳಿಗಾಡಿನವರ ಸಹೃದಯತೆ

೧೯೯೭ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೩೧ರ ರಾತ್ರಿ ನಾವು ಗದಗದಲ್ಲಿದ್ದೆವು. ನಮ್ಮ ಯಾವುದೋ ಪ್ರದರ್ಶನ ಕ್ಯಾನ್ಸಲ್ ಆಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಗದಗಿನ ತೋಟದಾರ್ಯ ಮಠದಲ್ಲಿ 'ಊಟದ ಶೋ' ಫಿಕ್ಸ್ ಆಗಿತ್ತು. 'ಊಟದ ಶೋ' ಎಂದರೆ, ಹೆಸರೇ ಹೇಳುವಂತೆ 'ಊಟದ ಶೋ'. ತಿರುಗಾಟದ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಕರೆಸುವ ಸಂಘಟಕರು ಮೂರ್ಮಾಲ್ಟು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ತಮ್ಮ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಟದ ನಾಟಕವಾಡಿಸಲು ನೀನಾಸಮ್ ಜೊತೆಗೆ ಕರಾರು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಆ ಸಂಘಟಕರ ಅಸಹಾಯಕತೆಯಿಂದಲೋ, ಹಣಕಾಸಿನ ಮುಗ್ಗಟ್ಟಿನಿಂದಲೋ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿಂದಲೋ - ಪ್ರದರ್ಶನಗಳು ಧಿಡೀರ್ ಎಂದು ಕ್ಯಾನ್ಸಲ್ ಆಗುವುದುಂಟು. ಆಗ ಆಷ್ಟು ದೂರದಿಂದ, ಕೇವಲ

ಮೂರು ದಿನಗಳಿಗಾಗಿ ವಾಪಸ್ ಹೆಗ್ಗೋಡಿಗೆ ಬಂದು ಪುನಃ ಆ ಕಡೆಗೇ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸುವುದು ದುಭಾರಿ ಮತ್ತು ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿತ್ತು. ಅಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಸಮೀಪದ ಯಾರಾದರೂ ಮೂರು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ನಟ-ನಟಿ-ತಂತ್ರಜ್ಞರಿಗೆ ವಾಸ್ತವ್ಯ ಮತ್ತು ಊಟದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದರೆ ಸಾಕು ಪ್ರದರ್ಶನ ಶುಲ್ಕವಿಲ್ಲದೇ ನಾಟಕ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಇದನ್ನು ನಾವೆಲ್ಲಾ 'ಊಟದ ಶೋ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದೆವು.

ಅಂದು ನಾಟಕ ಸುಮಾರು ಅರ್ಧ ಮುಕ್ತಾಯ ಗಂಟೆ ತಡವಾಗಿಯೇ ಆರಂಭವಾಯ್ತು. ಎಲ್ಲಾ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದ ನಾವು ಕೆಲವರು ಸಂಜೆ ತಿಂಡಿಯನ್ನೂ ತಿನ್ನದೆ ಸುಸ್ತಾಗಿದ್ದೆವು. 'ಶೋ ಮಸ್ಟ್ ಗೋ ಆನ್' ಎನ್ನುವ ಮಾತಿನಂತೆ ನಾವೆಲ್ಲಾ ಮೇಕಪ್ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ತಯಾರಾದೆವು. ಆದರೆ ಬೆಳಗ್ಗಿನಿಂದ ಆ ಉರಿಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದ ನಮಗೆ ತ್ರಾಣವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಗಾಂಧಿ ಪಾತ್ರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ನನ್ನ ಗಮನ ಎಲ್ಲವೂ ಸರಿಯಿದೆಯೇ ಎನ್ನುವುದರ ಕಡೆಗಿತ್ತು.

ನಾಟಕ ಬಲು ಯಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿ ಆರಂಭವಾಯ್ತು. ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವರು ಮಹಿಳೆಯರು ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. ನಟರೆಲ್ಲರೂ ಸಾಕಷ್ಟು ದಣಿದಿದ್ದರಿಂದ ಪ್ರದರ್ಶನ ಅಷ್ಟೇನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮೂಡಿಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಗಾಂಧಿಯ ಪ್ರವೇಶವಾಯ್ತು. ರಂಗದ ಮೇಲೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಪ್ರೇಕ್ಷಾಂಗಣದಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಅವ್ವಂದಿರು-ಕೆಲವು ಮಕ್ಕಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ, ಭಕ್ತಿ ಭಾವಗಳಿಂದ ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ಕೈಮುಗಿಯುತ್ತಾ ಮೇಲೆದ್ದು ನಿಂತರು. ಅವರ ಮುಗ್ಧತೆಗೆ ಸೋತ ಗಾಂಧಿ ಪಾತ್ರಧಾರಿಯಾದ ನನಗೆ ಕಣ್ಣೀರೊಡೆಯಿತು. ಪಾತ್ರವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗದ್ದಕ್ಕೆ ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಕರಗಿಹೋದೆ. ರಂಗದ ಮೇಲಿನ ಅಂದು ನಾನು ಮಾಡಿದ ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಅಭಿನಯ ನನ್ನನ್ನು ಎಂದೂ ಬಾಧಿಸುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ನಟನಾಗಿ ಪಾತ್ರವೊಂದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಸತ್ವಯುತ ಭಾವವನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳಿಸಲಾಗದ ನನ್ನ ಅಂದಿನ ಅಸಮರ್ಥತೆಗೆ, ದೀನ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ನಾನು ಯಾವತ್ತೂ ಕೊರಗಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ ನಟನೊಬ್ಬನ ಇಂತಹ ಅಂತರ್ಗತ ತುಮುಲಗಳನ್ನು ಅರಿಯದ ಆ ಮುಗ್ಧ ಪ್ರೇಕ್ಷಕ ಮಹನೀಯರು ಹಾಗೇ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಮಾಸ್ತರರು ತರಗತಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವಾಗ ಗೌರವದಿಂದ ಎದ್ದುನಿಲ್ಲುವ ವಿಧೇಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಂತೆ - ಗಾಂಧಿಯ ಮೇಲಿನ ಗೌರವಾದರಗಳಿಂದ!! ನಾಟಕ ಮುಂದುವರೆಯಿತು. ಎದ್ದು ನಿಂತಿದ್ದ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು ಯಾವಾಗ ಕುಳಿತರೋ ನನಗೆ ನೆನಪಾಗಲೊಲ್ಲದು. ಅದನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆದ್ದ ನನ್ನ ಅಂದಿನ ಕಣ್ಣು ಕುರುಡಾಗಿತ್ತು.

ಹಳ್ಳಿಗಾಡಿನ ಜನರ ಮುಗ್ಧತೆಯೇ ಹಾಗೇನೋ, ನಿಷ್ಕಲ್ಮಷ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ, ಪ್ರೀತ್ಯಾದರಗಳಿಂದ ನಾಟಕವನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ದೂರದರ್ಶನ ಅಷ್ಟು ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿರದಿದ್ದ ಅಂದಿನ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನನ್ನಂತಹ ನಟರು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಅಭಿನಯಿಸುವುದನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಅಷ್ಟೇ. ನಾನು ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನಷ್ಟೇ. ಮತ್ತೆಂದೂ ಹಾಗೆ ಆಂತರಿಕ ಸತ್ವವಿಲ್ಲದೇ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಭಿನಯಿಸಬಾರದೆಂದು ನಾನು ನನ್ನೊಳಗೇ ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಅದು ಬಲು ಪ್ರಯಾಸದ ತೀರ್ಮಾನವಾಗಿತ್ತು.

***

ದಾಂಡೇಲಿಯ ಅಂಬಿಕಾನಗರದಲ್ಲಿ 'ಜತೆಗಿರುವನು ಚಂದಿರ' ನಾಟಕದ ಪ್ರದರ್ಶನ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ ಪೋಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರಿ ಬಂದು ಬಡೇಮಿಯ ತನ್ನ ಸಂಸಾರದೊಟ್ಟಿಗೆ ಮನೆ ಬಿಡುವಂತೆ ಮೂರು ದಿನಗಳ ಗಡುವು ನೀಡಿ, ಜೋರಾಗಿ 'ಆವಾಚ್' ಹಾಕಿ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಆನಂದ ಮೇಷ್ಟ್ರು ಮಕ್ಕಳು ಉಚ್ಚಿ ಉಯ್ಯುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಅಭಿನಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂದು ಆ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ ಆನಂದ ಮೇಷ್ಟ್ರು 'ಬಡೇಮಿಯಾ ನೆನಪಿದೆ ತಾನೆ... ಮೂರು ದಿನ' ಎಂದು ಕಾಲನ್ನು ನೆಲಕ್ಕಪ್ಪಳಿದಾಗ, ತಕ್ಷಣ ಪ್ರಕ್ಷಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಮಹಿಳೆಯೊಬ್ಬರು ಎದ್ದುನಿಂತು 'ಥೂ... ರಾಕ್ಷಸ... ನಿನ್ನ ಮನೆ ಹಾಳಾಗ, ಬಡವರಿಗೆ ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಿ ಬದುಕೋಕೆ ಬಿಡಲ್ಲ, ರಾಕ್ಷಸ... ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹೋಗೋ. ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗು ಅಂದ್ರೆ ಪಾಪ ಅವರೆಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗ್ತಾರೆ? ಹೋಗಿಲ್ಲಾ ಅಂದ್ರೆ ನಾನೇ ಬಂದು ಆಚೆಗೆ ದಬ್ಬಿನಿ...' ಎಂದೆಲ್ಲಾ, ಎದ್ದುನಿಂತು ಜೋರಾಗಿ ಕೂಗಾಡುತ್ತಾ ಪೋಲೀಸ್ ಪಾತ್ರಧಾರಿ ಆನಂದ ಮೇಷ್ಟ್ರುಗೆ ಶಾಪ ಹಾಕತೊಡಗಿದರು. ಇತರ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರೊಟ್ಟಿಗೆ ನಮಗೆಲ್ಲಾ ಗಲಿಬಿಲಿಯಾದರೂ ಕೊನೆಗೆ ಸಾವರಿಸಿಕೊಂಡೆವು. ಅವರನ್ನು ಸಂಘಟಕರು ಪಾಪ ಆಚೆಗೆ ಕಳಿಸಿದರೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಮುಂದಿನ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ ಆ ಮುಖ ಪ್ರೇಕ್ಷಾಂಗಣದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಆ ತಾಯಿಯ ಅದ್ಭಾವ ಬದುಕಿನ ಆದರ್ಶ, ಸಂಕಟ, ಆ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ಹೊರಕ್ಕೆ ಚಿಮ್ಮಿತೋ ಕಾಣೆ. ಗುಂಪಿನ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ನಾನು ಆಕೆಯನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ರಂಗದ ಮೇಲಿನ ದುರಂತ ತನ್ನ ಬದುಕಿನಲ್ಲೇ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದೆಂಬ ಆತಂಕ ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಭಾವನೆಗಳು ನೈಜವಾದರೇನು ಅಥವಾ ರಂಗದ ಮೇಲೆ ಸೃಷ್ಟಿವಾದವಾದರೇನು? ಅವು ಉದ್ದೀಪಿಸುವ ಭಾವಸತ್ಯ ಮಾತ್ರ ಒಂದೇ.

***

ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ, ಬಾಗಲಕೋಟೆಯ ಗಲಗಲಿಯ ಬಳಿಯ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಇದೇ 'ಜತೆಗಿರುವನು ಚಂದಿರ' ನಾಟಕದ ಪ್ರದರ್ಶನ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರೇಕ್ಷಕ ವರ್ಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಹೆಂಗಸರೂ, ಕೆಲವು ಗಂಡಸರೂ ಅಳುತ್ತಾ ಏನೇನೋ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮಲ್ಲೇ ಮಾತಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ನಮಗೆ ಅವರು ಸ್ವಲ್ಪ ಜೋರಾಗಿಯೇ ಮಾತಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಗೊಂದಲವಾದರೂ, ಜೊತೆಗೆ ಅವರು ದುಃಖದಿಂದ ಕಣ್ಣೀರಿನೊಳಿಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು, ಅವರು ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ದುರಂತ ಸನ್ನಿವೇಶಕ್ಕೆ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತಿರುವ ರೀತಿಯಿಂದೇ ಭಾವಿಸಿದೆವು. ಪ್ರಮುಖ ನಟ-ನಟಿಯರಾದ ಮಹಾಂತೇಶ ದೇಗಾವಿ (ಬಡೇಮಿಯಾ) ಮತ್ತು ಮರಿಯಮ್ಮನ ಹಳ್ಳಿಯ ಹನುಮಕ್ಕ (ಮುನೀರ್‌ಜಾನ್) ಇಬ್ಬರೂ ಅದರಿಂದ ಉತ್ತೇಜನೆಗೊಂಡು ಮತ್ತಷ್ಟು ಭಾವಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಭಿನಯಿಸತೊಡಗಿದರು. ಪ್ರದರ್ಶನದ ನಂತರ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು ಅತ್ತದ್ದೇಕೆ ಎನ್ನುವ ವಿಷಯ ಗೊತ್ತಾದ ಮೇಲೆ ದುಃಖಪಡುವ ಸರದಿ ನಮ್ಮದಾಯ್ತು. ನಮ್ಮ ಪ್ರದರ್ಶನ ದಿನದ ನಂತರದಲ್ಲಿ, ಇನ್ನು ಕೆಲವೇ ವಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅವರೆಲ್ಲಾ ತಮ್ಮ ಊರು-ಮನೆಗಳನ್ನು ತೊರೆಯಬೇಕಾಗಿತ್ತಂತೆ. ಆಲಮಟ್ಟಿ ಜಲಾಶಯದ ಎತ್ತರವನ್ನು ಏರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಆ ಊರು ಸದ್ಯದಲ್ಲೇ ಮುಳುಗಡೆ ಆಗುವುದಿತ್ತು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಊರು ಬಿಡಲು ಆಗಲೇ ನೋಟೀಸು ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು. ಪೂರ್ವಿಕರಿಂದ ಬಳುವಳಿಯಾಗಿ, ಜೀವನದ ಸೆಲೆಯಾಗಿ ಬಂದ ತಮ್ಮ ಮಣ್ಣಿನ ಮನೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ತಮ್ಮ ಜೀವನ ಸಂಗಾತಿಗಳಾದ ನಾಯಿ, ಆಕಳು, ಮೇಕೆ, ಹಂದಿ, ಕೋಳಿಗಳ ಜೊತೆಗೂಡಿಕೊಂಡು, ತಮ್ಮೆಲ್ಲಾ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಅವರೆಲ್ಲಾ ದೂರದ ಕಾಂಕ್ರೀಟಿನ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ನಾಗರಿಕತೆ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಇವುಗಳು ಜೀವ ಸಂಕುಲವನ್ನು ಅನಾಥ ಮಾಡುವ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ನಾವೆಲ್ಲಾ ಅಸಾಹಯಕರೇ ಸರಿ. ಆ ಊರ ಅಮ್ಮಂದಿರ ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ನಮ್ಮಲ್ಲೇನೂ ಉತ್ತರವಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡುವ ಮಾತುಗಳೂ ನಮ್ಮ ಗಂಟಲೊಳಗೇ ಹೆಪ್ಪುಗಟ್ಟಿದ್ದವು. ಗಲಗಲಿಯ ಅಂದಿನ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ರೂಪಕದಂತೆ ಜತೆಗಿದ್ದ 'ಚಂದಿರ' ಮುಳುಗುವುದು ನಮಗಿಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲ.

***

ಚಿಗಟೇರಿ ಗ್ರಾಮ. ಮುದೇನೂರು ಸಂಗಣ್ಣನವರಿದ್ದ ಊರು. ಸಂಗಣ್ಣಜ್ಜ ಜಾನಪದ ಜ್ಞಾನ. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ, ಸುಬ್ಬಣ್ಣನವರ ಜೊತೆಗೆಲ್ಲಾ ಮಾತಿನ ಸಂವಹನ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ದೊಡ್ಡವರು. ಅವರ ಊರಿನಲ್ಲಿ 'ನಾರದಮುನಿ' ತೆರೆದ ರಂಗಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೇ ನಾಟಕ 'ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಕಾಂಡ' ಪ್ರದರ್ಶನವಿತ್ತು.

ಐದೂವರೆಗೆ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ತಾಲೀಮನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ನಾವೆಲ್ಲಾ ಗ್ರೀನ್ ರೂಂ ಹೊಕ್ಕು, ಮೇಕಪ್ ಮತ್ತು ವಸ್ತ್ರ ತೊಡಲು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದೆವು. ಸುಮಾರು ಏಳು ಗಂಟೆಗೆ ನಾಟಕ ಆರಂಭವಾಗಬೇಕು. ಗ್ರೀನ್ ರೂಮ್‌ಗೆ ಬಂದ ನಮ್ಮ ಸಂಗೀತದ ಧ್ವನಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಯಾಜಿ, ಸೌಂಡ್ ಸಿಸ್ಟಮ್ ಸಾಕಾಗಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಆತಂಕ ಹೊತ್ತು ತಂದರು. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಿಗಾಗಿಯೇ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಆಗ ಎರಡು ದೊಡ್ಡ ಹಾರ್ನ್ ಸ್ಪೀಕರ್‌ಗಳಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವನ್ನು ನಾವು ಬಸ್ಸಿನಿಂದ ಇಳಿಸುತ್ತಲೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವುಗಳ ಅಗತ್ಯವೇ ನಮಗೆ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ತಿರುಗಾಟ ನೋಡುವ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ಸಂಖ್ಯೆ ಮುನ್ನೂರು-ನಾನೂರನ್ನು ದಾಟುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟು ಜನಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಬಳಿ ಇದ್ದ ನಾಲ್ಕು ಬಾಕ್ಸ್ ಸ್ಪೀಕರ್‌ಗಳು ಸಾಕಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಯಾಜಿ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿದ ನಮಗೆ ಜನ ಹೆಚ್ಚಿರಬಹುದೆಂದೋ ಅಥವಾ ಆ ಬಯಲಲ್ಲಿ ಆ ಜನ ಜಾಗ ಬಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲೆಂದರಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವರೆಂದೋ ಅನಿಸಿತು. ಆದರೆ ಯಾಜಿ 'ಜನಾ ಸಿಕ್ವಾಪಟ್ಟಿ ಇದ್ದು' ಎಂದು ಒಂದೇ ಉಸಿರಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರು. ಸಿಕ್ವಾಪಟ್ಟಿ ಎಂದರೆ ಎಷ್ಟಿರಬಹುದು ಐದೂನೂರು ಮೀರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂದುಕೊಂಡ ನಾವು, ರಿಸ್ಕ್ ಯಾಕೆ ಎಂದು ಹಾರ್ನ್ ಜೋಡಿಸಲು ಹೇಳಿದೆವು. 'ಹಂಗಾದ್ರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಕ್ಕಾಲು ಗಂಟೆ ಬಿಟ್ಟು ನಾಟಕ ಚಾಲೂ ಮಾಡಿ...' ಎಂದ ಯಾಜಿ ಗಡಬಡಿಯಿಂದ ಹೊರಟೇಬಿಟ್ಟರು. ಬಹಳ ದಿನಗಳ ನಂತರ ಹಾರ್ನ್ ಸ್ಪೀಕರಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಡೈಲಾಗ್‌ಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಸೈಡ್‌ವಿಂಗಿನ ಕಿಂಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು ತೂರಿಸಿ ಜನರನ್ನು ನೋಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದವಾದರೂ, ಎಷ್ಟು ಜನ ಎಂದು ಊಹಿಸಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾಯ್ತು. ಆ ಊರಿನಲ್ಲಿ ನಮಗಿದ್ದ ಜನರೇಟರ್‌ನಿಂದ ಮಾತ್ರ ಬೆಳಕು ಬರುತ್ತಿದ್ದು, ಜನರ ಮೇಲೆ ಏನೂ ಬೆಳಕಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸಂಗೀತದ ತಂಡದ ಯಾಜಿ, ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ ಮುಂತಾದವರು ಹಾರ್ನ್ ಕಟ್ಟಲು ಟಾರ್ಚ್ ಬಿಡುತ್ತಿರುವುದು ಮಾತ್ರ ಕಂಡಿತು.

ನಾಟಕ ಆರಂಭವಾಯ್ತು. ಮೊದಲ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ ತುಮಕೂರಿನ ಆನಂದ ಮೇಷ್ಟ್ರು ಮಾತಿನಿಂದಲೇ ನಾಟಕದ ಆರಂಭ. ಆನಂದ ಮೇಷ್ಟ್ರು ತಮ್ಮ 'ಮಲೆನಾಡಿನ ಮಹಾಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಗೀತೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು...' ಎಂಬ ತಮ್ಮ ಡೈಲಾಗನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಜನರ ಗುಸುಗುಸು ಧ್ವನಿ ಕಮ್ಮಿಯಾಗಲೇ ಇಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಆನಂದ ಮೇಷ್ಟ್ರು, ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಮೈಕಿನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ತಮ್ಮ ಡೈಲಾಗನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಪುನರುಚ್ಚರಿಸಿದರು. ಊಂಹೂಂ. ಜನರ ಗೌಜಿ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿಭಾಯಿಸಿ ಬಲ್ಲ

ಆನಂದ ಮಾಸ್ತರರು, ಕೆಳಗಿಟ್ಟಿದ್ದ ಮೈಕನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡರು. ತಮ್ಮ ಮೊದಲ ಡೈಲಾಗನ್ನು ನಿತ್ಯ ಹೇಳುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ನಾಟಕೀಯವಾಗಿ, ಸಿನಿಮೀಯವಾಗಿ ಗಡುಸಾಗಿ ಹೇಳಿದರು. ಇಡೀ ಪ್ರೇಕ್ಷಾಂಗಣ ಒಮ್ಮೆಲೇ ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಯ್ತು. ಅಲ್ಲಿಂದಾಚೆಗೆ ನಾಟಕ ಯಥಾವತ್ ಮುಂದುವರೆಯಿತು. ನಾಟಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ಬೆಳಕಿನ ಪ್ರತಿಫಲದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರೇಕ್ಷಾಂಗಣದತ್ತ ನೋಡಿದರೆ ಗಾಬರಿಯಾಯ್ತು. ಎಲ್ಲೆಂದರಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ನಾರದ ಮಹಾಮುನಿ ರಂಗಮಂದಿರದ ಮುಂದಿನ ನೆಲದಮೇಲಲ್ಲದೇ, ಅಕ್ಷಪಕ್ಕದ ಮನೆಗಳ ಮಾಳಿಗೆಗಳ ಮೇಲೆ, ಮರಗಳ ಮೇಲೆ, ನಾರದ ಮಹಾಮುನಿ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಮೇಲೆಲ್ಲಾ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರೋ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು!!! ನಮಗೆ ಅದೆಷ್ಟು ಜನ ಸೇರಿದ್ದರೆಂದು ಊಹಿಸುವುದೂ ಕಷ್ಟವಾಯ್ತು. ಇಡೀ ಊರಿಗೆ ಊರೇ ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿತ್ತು. ಮುನ್ನೂರು-ನಾನೂರು ಜನರಿಗೆ ಅಭಿನಯಿಸಿ ರೂಢಿಯಾಗಿದ್ದ ನಾವು, ಆ ಸಾವಿರಾರು ಜನಸಮುದಾಯದ ಮನತಣಿಸುವುದು ಹೇಗೆ ಎಂದು ಗಾಭರಿಯಾದೆವು. ನಮ್ಮ ಜಂಘಾಬಲವೇ ಉಡುಗಿತು. ಆ ಊರಿನವರ ಕಲಾಪ್ರೀತಿಗೆ ರಂಗದ ಮೇಲಿಂದಲೇ ಶರಣಾದೆವು. ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಾಡುತ್ತಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಆನಂದ ಮೇಷ್ಟ್ರಿಗೆ ಓರ್ವ ವಯಸ್ಸಾದ ಮಹಿಳೆಯು 'ಏನಪ್ಪಾ... ನೆನ್ನೆ ಒಳ್ಳೆ ಪಿಚ್ಚರಲ್ಲಿ ಮಾಡ್ಕೊಗೆ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟೆ' ಎಂದರಂತೆ. ಅದು ಪ್ರಶಂಸೆಯೋ, ತೆಗಳಿಕೆಯೋ ಅರಿವಾಗದೆ ಆನಂದ ಮೇಷ್ಟ್ರ್ ಗೊಂದಲಕ್ಕೊಳಗಾದರು.

ಅದೇನಾದರೂ ಆಗಲಿ ಬಿಡಿ. ಆದರೆ ಅದೆಂಥ ಅದ್ಭುತ ಊರು!! ಎಂಥ ಸಹೃದಯೀ ಜನ. ಒಂದೊಂದು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಊಟ ತಿಂಡಿ. ಮನೆಗೆ ನೆಂಟರು ಬಂದರೆ ಮಾಡುವಂತೆ ಇದ್ದ ಅವರ ಪ್ರೀತಿಯ ಊಟೋಪಚಾರಗಳು ಮರೆಯಲಾಗದಂಥವು. ಮಾರನೆಯ ದಿನ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಮುದೇನೂರು ಸಂಗಣ್ಣನವರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರೊಡನೆ ಕೆಲಹೊತ್ತು ಕಾಲ ಕಳೆದೆವು. ಮುಂದಿನ ಎರಡು ನಾಟಕಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳು ಮುಗಿದು ಮಾರನೆಯ ದಿನ ನಾವು ಊರು ಬಿಡುವಾಗ ನೂರಾರು ಜನ ನಮಗೆ ಟಾಟಾ ಮಾಡುತ್ತಾ ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟರು. ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲಾ ನಮ್ಮ ಬಸ್ಸಿನ ಹಿಂದೆ 'ಹೋ...' ಎನ್ನುತ್ತಾ ಓಡಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಸಹೃದಯಕ್ಕೆ ನಾವೆಲ್ಲಾ ಭಾವಪರವಶರಾಗಿದ್ದೆವು.

ಇಬ್ರಾಹಿಮ್ ಸಾಹೇಬರೂ ಮತ್ತು ಹಿರೇಹಾಳ ಊರಜನರ ಹೃದಯವಂತಿಕೆಯೂ...

ಕೆಲವು ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೆಯೇ. ತಿರುಗಾಟದವರನ್ನು ಕರೆಸುವುದೆಂದರೆ ನೆಂಟರನ್ನು ಕರೆದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇಡೀ ಊರಿಗೆ ಊರೇ ಸಂಭ್ರಮಿಸುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲೆಂದರಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬದ ಸಂಭ್ರಮ ಮನೆಮಾಡಿರುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಒಂದು ಊರು ಬಳ್ಳಾರಿ ಬಳಿಯ ಡಿ. ಹಿರೇಹಾಳ. ಇದು ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಳ್ಳಾರಿ ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರದ ಅನಂತಪುರಗಳ ಗಡಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಇಬ್ರಾಹಿಮ್ ಸಾಹೇಬರು ಈ ಊರಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ರಾಯಭಾರಿಗಳು. ಸೌಹಾರ್ದತೆಗೆ, ಪ್ರೀತಿ-ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದ ಆ ಊರು ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯ ತಿರುಗಾಟದ ನಟರು ಆಗಾಗ್ಗೆ ನೆನೆಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ಪ್ರೀತಿಯ ಊರು.

ಇಬ್ರಾಹಿಮ್ ಸಾಹೇಬರ ಕುರಿತು ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಹೇಳದಿದ್ದರೆ, ಆ ಊರಿಗೇ ಅಪಚಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಜನಾಬ್ ಹಿರೇಹಾಳು ಇಬ್ರಾಹಿಮ್ ಸಾಹೇಬ್ ಅವರು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವಂತೆ ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರದ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಶಿವಮೊಗ್ಗಿನಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ದೊಡ್ಡ ಜನ. ಗಾಂಧೀವಾದಿ. ಅವರ ಮೂಲ ಮನೆ ಇದ್ದುದು ಡಿ. ಹಿರೇಹಾಳದಲ್ಲಿ. ನೀನಾಸಮ್‌ಗೂ ಆಗಾಗ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆ.ವಿ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣನವರೊಡನೆ ಆತ್ಮೀಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನಿರಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಯಾರಾದರೂ ಕಲಾವಿದರು ನಾಟಕ ಮಾಡಿಸಲು ಸಹಾಯ ಬೇಡಿ ಅವರ ಶಿವಮೊಗ್ಗಿನ ಮನೆಗೆ ಹೋದರೆ ತಮಗೆ ಕೈಲಾದ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾನು ಮತ್ತು ನನ್ನ ಗೆಳೆಯ ನಟ ಅಚ್ಯುತಕುಮಾರ್ ಪ್ರಾಯಶಃ ೨೦೦೧ರಲ್ಲಿ ತಿಪಟೂರಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಬೇಡಿ ಅವರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಲು ಶಿವಮೊಗ್ಗಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆವು. ಆದರೆ ಅಂದು ಅವರು ನಮಗೆ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ.

ಎಚ್. ಇಬ್ರಾಹಿಮ್ ಎಂದರೆ ನಮಗೆಲ್ಲಾ ಒಂದು ಧನ್ಯಾತಾಭಾವ ಯಾವಾಗಲೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವರ ಆತಿಥ್ಯವನ್ನು ಸವಿದು ಬಂದ ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯ ನಟರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಕಥನಗಳು ಹಾಗೆ ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದವು. ಅವರನ್ನು ನಾನು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ನೀನಾಸಮ್‌ನಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ ಸಾಧಾರಣವಾದ ಒಂದು 'ಯಜಮಾನರ ಅಂಗಿ', ಒಂದು ದೊಗಲೆ ಪೈಜಾಮದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಪ್ರಾಯಶಃ ಅವರು ಅಂದು 'ಮಹಾತ್ಮ' ನಾಟಕ ನೋಡಲು ಬಂದಿದ್ದರೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣನವರೊಡನೆ ಇದ್ದ ಸಲುಗೆಯಿಂದಲೇ ಅವರು ಯಾರೋ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರು ಎಂದು ನಾನು

ಅಂದುಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ನಿಜಕ್ಕೂ ಅವರು ದೊಡ್ಡವರೇ. ಇಂಥ ಧರಣಿ ದೊಡ್ಡವರಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಕಲೆ-ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದು ಎಚ್ಚರದಿಂದಿರುವುದು. ಅವರ ಕಲಾಪ್ರೀತಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಾಕ್ಷಿಯೆಂದರೆ ಅವರ ಕುಟುಂಬದ ಪಿ. ಅಬ್ದುಲ್ಲಾ ಸೇರಿದಂತೆ ಏಳೆಂಟು ಜನರು ನೀನಾಸಮ್ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿ ಕಲಿತು, ತಿರುಗಾಟದಲ್ಲಿ ನಟ-ನಟಿ-ತಂತ್ರಜ್ಞರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಪಿ. ಸಹನಾ ತಾನು ದೆಹಲಿಯ ಎನ್.ಎಸ್.ಡಿ.ಯಲ್ಲೂ ಕಲಿತು ಮತ್ತೆ ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ ರಂಗಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡಿರುವುದು. ಅಲ್ಲದೇ ನಮ್ಮೊಂದಿಗಿನ ಕವಯತ್ರಿ ಡಿ.ಬಿ. ರಜಿಯಾ ಅವರು ಇಬ್ರಾಹಿಮ್ ಸಾಹೇಬರ ಪುತ್ರಿಯೆನ್ನುವುದು ಹೆಮ್ಮೆಯ ಸಂಗತಿಯೆನಿಸುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳನ್ನು ಏಕಾಂತವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಹಿರೇಹಾಳದ ಮನೆಯ ಮೆತ್ತಿನಲ್ಲೇ ಕಳೆದ ಜನಾಬರು ೨೦೧೪ರ ಆಗಸ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡಾಗ ಅವರ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು ಸಹನಾ ನನಗೆ ಫೋನು ಮಾಡಿ ತಿಳಿಸಿದಳು. ಇಬ್ರಾಹಿಮ್ ಸಾಹೇಬರ ಕುರಿತು ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದ ನಾನು, ಅವರನ್ನು ನನ್ನ ಭಾವ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲೇ ಮೆಚ್ಚಿದವನು. ಅವರು ಇಹಲೋಕದಿಂದ ನಿರ್ಗಮಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಕೆಲವು ತಿಂಗಳ ಮೊದಲು ನನ್ನ ಗೆಳೆಯರಾದ ಜಹಾಂಗೀರ ಮತ್ತು ನಾಗತಿಹಳ್ಳಿ ರಮೇಶ ಅವರನ್ನು ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಲೆಂದೇ ಹಿರೇಹಾಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಏಕಾಂತವಾಸಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಅವರು ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಮಯವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವಂತೆ. ತಮ್ಮ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲೂ ಬದಲಾದ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ, ಸಂಬಂಧಗಳಿಗೆ ಅವರು ಬೇಸತ್ತಿದ್ದರು. ಬದಲಾದ ಸ್ವಾರ್ಥ ರಾಜಕಾರಣ ಅವರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ನೋವುಂಟುಮಾಡಿತ್ತು.

ಇಂಥಾ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರ ಮನೆಯಿರುವ, ಅವರ ಸುಪರ್ದಿಯಲ್ಲೇ ತಿರುಗಾಟ ನಾಟಕ ಮಾಡಲು ಹಿರೇಹಾಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ನಾನಂತೂ ತುಂಬಾ ಉತ್ಸುಕನಾಗಿದ್ದೆ. ಅವರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಬಹುದಲ್ಲಾ ಎನ್ನುವುದು ನನ್ನ ಒತ್ತಾಸೆಯಾಗಿತ್ತು. ಊರನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ನಮಗೆ ಮೊದಲ ಸ್ವಾಗತ ದೊರಕಿದ್ದು ಮುಖ್ಯ ರಸ್ತೆಯ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಒಂದು ಬ್ಯಾನರ್‌ನಿಂದ. 'ನೀನಾಸಮ್ ಕಲಾವಿದರಿಗೆ ಸ್ವಾಗತ... ಡಿ. ಹಿರೇಹಾಳ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು' ಎಂದೇನೋ ಬರೆದಿತ್ತೆಂದು ನೆನಪು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಮ್ಮ ಬಸ್ಸನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಕಣ್ಣುಬಿಡುಕೊಂಡ ನಮಗೆ ಹೊಸ ಚೈತನ್ಯ ಆವರಿಸಿತೊಡಗಿತು. ನಾಟಕ ಮಾಡುವ ಕಲಾವಿದರನ್ನು ಹೀಗೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಬಹುದೆನ್ನುವುದನ್ನು ಊಹಿಸಲಾಗದಿದ್ದ ನನಗೆ ಕಣ್ಣುಬಿಂಬಂತು. ಬ್ಯಾನರ್ ಬರೆಸಿದವರ, ಬರೆದವರ, ಅದನ್ನು ಕಟ್ಟಿದವರ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯ ಭಾವ ಉಕ್ಕಿ ಬಂತು.

ಊರನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಇದಿರುಗೊಳ್ಳಲು ಅನೇಕರಿದ್ದರು. ನನಗೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಇಬ್ರಾಹಿಮ್ ಸಾಹೇಬರನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮನ್ನು ಅನೇಕ ಜನರು ಸೇರಿಕೊಂಡು ದೊಡ್ಡದಾದ ಒಂದು ಮನೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದರು. ತುಂಬಾ ಹೊತ್ತಿನ ನಂತರ ನನಗೆ ಅರಿವಾದದ್ದು ಅದು ಇಬ್ರಾಹಿಮ್ ಸಾಹೇಬರ ಮನೆಯೆಂದು. ಸಂಜೆ ನಾಲ್ಕು ಗಂಟೆಯ ವೇಳೆಗೆ ಬಂದ ಸಾಹೇಬರು ಹೊರ ಜಗಲಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ನಾವೂ ಅಲ್ಲೇ ಪವಡಿಸಿದ್ದವರು ಎದ್ದು ಕುಳಿತೆವು. ಸರಿ ನಾಳೆಯ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ತಯಾರಿಯ ಕುರಿತು ಚರ್ಚೆಗಳಾದವು. ನಾವು ಕೆಲವರು ನಾಟಕ ನಡೆಯುವ ಮೈದಾನವನ್ನು ನೋಡಿ ಬಂದ ಮೇಲೆ ನಾಟಕ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ನೀಡಿದೆವು. ಅಷ್ಟೇ. ಸಂಜೆ ೬.೩೦ಕ್ಕೆ ಮೈದಾನಕ್ಕೆ ನಾವು ಹೋದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಅಚ್ಚರಿಯೋ ಅಚ್ಚರಿ. ನಮಗೆ ಬೇಕಾದ ವೇದಿಕೆಯ ಡಯಾಸುಗಳು, ಮೈಕು-ಸ್ಪೀಕರು-ಆಂಪ್ಲಿಫೈಯರ್‌ಗಳು, ಶಾಮಿಯಾನದ ವಾಲುಗಳು ಎಲ್ಲವೂ ಅಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕುಳಿತಿದ್ದವು. ನಾವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಜನರನ್ನೂ ಸೇರಿ. ಅಂಥ ರಂಗಾತಿಥ್ಯವನ್ನೆಂದೂ ನಾವು ಕಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೇ ನಾಟಕವನ್ನು ನಾವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಅವೆಲ್ಲಾ ಸಾರಿ ಸಾರಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದವು.

ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ಇಬ್ರಾಹಿಮ್ ಸಾಹೇಬರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಭೂರೀಭೋಜನ. ಅವರು ನೀಡಿದ್ದ 'ಇಸ್ತೀ ಎಲೆ'ಗಳೇ ನಾವು ಹಾಸಿ ಹೊದೆಯುವ ಹಾಗೆ ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದಾಗಿದ್ದವು. ಸಸ್ಯಹಾರಿಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ, ಮಾಂಸಹಾರಿಗಳಿಗೇ ಬೇರೆ, ಸ್ವಲ್ಪ ಮತ್ತೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರ ತಾಣವೇ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿತ್ತು. ದಿನದಿನವೂ ಪ್ರಯಾಣಿಸಿ, ದಿನದಿನವೂ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತಾ ಸತತ ಸುಮಾರು ಒಂಬತ್ತು ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ರಂಗದ ಮೇಲೆ ಬದುಕುವ ನಮ್ಮಂತಹ ನಟರನ್ನು ತಮ್ಮಂತೆಯೇ ಮಾನವರು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ, ನಮಗೆ ಅವರು ತಿನ್ನುವಂತಹ ಊಟವನ್ನು, ವಸತಿಯನ್ನು ನೀಡುವ ಮಾನವೀಯ ಹೃದಯವುಳ್ಳ ಸಂಘಟಕರು ಕೆಲವೇ ಕೆಲವರಷ್ಟೇ. ಮಿಕ್ಕಂತೆಲ್ಲಾ ನಮ್ಮ ಊಟ ಹೋಟೆಲು, ಮದುವೆ, ತಿಥಿ, ಮಠಗಳು, ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು - ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದರೂ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ವಾಸ್ತವ್ಯವಂತೂ ಬಿಡಿ. ಕೆಲವರ ಹಳೇ ಮನೆಗಳು, ಗೋಡೋನು, ಶಾಲೆಯ ಕೊಠಡಿಗಳು, ಕಾರಿಡಾರ್‌ಗಳು, ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಹೋಟೆಲುಗಳೂ, ಭತ್ತಗಳೂ, ಕಲ್ಯಾಣ ಮಂಟಪಗಳೂ, ರಂಗಮಂದಿರಗಳೂ - ಹೀಗಿರುತ್ತವೆ.

ಹೀಗಿದ್ದಾಗ, ಇಷ್ಟೊಂದು ಆತ್ಮೀಯವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಮನೆಗೇ ಕರೆದೊಯ್ದು ಅಧಿತ್ಯ ನೀಡುವ ಸಂಘಟಕರ ಬಗ್ಗೆ ನಮಗೆ ಆಪ್ಯಾಯಮಾನತೆ ಮೂಡುವುದು

ಸಹಜವೇ. ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಕುರಿತು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರೀತ್ಯಾದರಗಳಿಲ್ಲದೇ ಅದನ್ನು ಅವರು ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಮೊದಲ ದಿನದ ನಾಟಕ 'ಮಹಾತ್ಮ'. ಅಂದು ನಾಟಕ ನೋಡಲು ಊರಿಗೆ ಊರೇ ನೆರೆದಿತ್ತು. ಆ ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಕುಳಿತು, ಹಲವಾರು ಜನ ನಿಂತು ನಾಟಕ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರದರ್ಶನದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬ ಕುಡಿದು ಏನೇನೋ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಹಲವರ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಆಮೇಲಿನ ಕೆಲವು ದೃಶ್ಯಗಳ ನಂತರ ಆ ಗೊಂದಲವೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ 'ಮಹಾತ್ಮ' ನಾಟಕ ಮಾಡುವ ನಮ್ಮ ತಂಡಕ್ಕೇ ಒಂದು ಅಪನಂಬುಗೆಯಿತ್ತು. ಈ ಕ್ಲಿಷ್ಟ ನಾಟಕವು ಈ ಮುಗ್ಧ ಜನರನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿ ಮುಟ್ಟುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದು. ಈ ಭಾವವನ್ನು ಅನೇಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಸ್ವತಃ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದೆ. ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಮಾಡುವ ಪಾತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ಅಪನಂಬಿಕೆಯೊಂದು ಆವರಿಸಿ ಮಾಡುವ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಭಾವಹೀನವಾಗಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದ ಜನರೂ ಎಂಥಹ ನಾಟಕವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಅನುಭವಿಸಬಲ್ಲವರೆಂದು ಮನದಟ್ಟಾಗಿತ್ತು.

'ಮುಳ್ಳಿನ ಕಿರೀಟ'

ಆ ವರ್ಷದ ನಮ್ಮ ರೆಗ್ಯುಲರ್ ತಿರುಗಾಟದ ನಾಟಕದ ನಂತರ ಮತ್ತೊಂದು ಕಿರು ತಿರುಗಾಟವನ್ನು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರವು 'ಭಾರತದ ೫೦ನೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ಸವ'ದ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಇದೊಂದು ಸರ್ಕಾರಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವಾದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ತಿರುಗಾಟದಲ್ಲಿ ಆಗ ಇದ್ದ 'ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಕಾಂಡ', 'ಜತೆಗಿರುವನು ಚಂದಿರ' ಮತ್ತು 'ಮಹಾತ್ಮ' ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಈ ಯೋಜನೆಯ ಭಾಗವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಲವಾರು ತಾಲೋಕು ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿನಯಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ 'ಮುಳ್ಳಿನ ಕಿರೀಟ'ವೆಂಬ ಹೆಸರಿಡಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಮೂರೂ ನಾಟಕಗಳು ಭಾರತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ ಪಡೆದ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ವಸ್ತು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದದ್ದು ವಿಶೇಷವಾಗಿತ್ತು.

ನಮ್ಮ ರೆಗ್ಯುಲರ್ ತಿರುಗಾಟದ ನಾಟಕ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಆಯೋಜಿಸುವ ಸಂಘಟಕರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದವರೇ ಆಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗೂ ಅವರು ತಿರುಗಾಟದ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಹಲವಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಆಯೋಜಿಸಿ ಅನುಭವ ಹೊಂದಿದವರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಈ 'ಮುಳ್ಳಿನ ಕಿರೀಟ'ದ

ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರವೇ ಆಯೋಜಿಸುತ್ತಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೇ ಅದನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಇಂತಹ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಆಯೋಜಿಸುವುದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ, ಜೊತೆಗೆ ತಮ್ಮ ನಿತ್ಯದ ಕಛೇರಿಯ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳ ನಡುವೆಯೇ ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಅನೇಕ ಗೊಂದಲಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ರಂಗಮಂದಿರದ, ಪ್ರಚಾರ, ಜನರೇಟರ್, ವಿದ್ಯುತ್, ಊಟ-ವಸತಿ ಮುಂತಾದವುಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನೇ ಕೆಲವೆಡೆ ಮಾಡಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ತಂಡವು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಇಳಿದಾಗಲೇ ಅವರಿಗೆ 'ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಮಾಡಬೇಕೆ' ಎಂದು ಅಚ್ಚರಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಗಾಭರಿಯೂ ಆಗಿ ಅಂತೂ ಇಂತೂ ಏನೋ ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ನಾಟಕ ಪ್ರದರ್ಶನವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಲಾಖೆ ಸೂಚಿಸಿದ್ದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ರಂಗಮಂದಿರಗಳೇ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಗೋಡೋನು, ಬಸ್ ಸ್ಟಾಂಡು, ಕಿತ್ತುಹೋದ ನಗರಸಭೆ ಹಾಲ್‌ಗಳು, ಅರಳೇಕಟ್ಟೆ ಪಾಳು ಮಂಟಪಗಳು, ಶಾಲಾ ಮಂಟಪಗಳು - ಇವೇ ನಮ್ಮ ನಾಟಕ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಜಾಗಗಳಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಒಂದೆರಡು ಕಡೆ ಸಂಜೆ ಕಛೇರಿ ಮುಗಿದ ನಂತರ ಟೀಬಲ್ಲು ಕುರ್ಚಿಗಳನ್ನು ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಸರಿಸಿ ಕಛೇರಿಯಲ್ಲೇ ನಾಟಕ ಮಾಡಿದ್ದಿದೆ. ಆಯಾ ತಾಲೋಕಿನ ತಹಶೀಲ್ದಾರರಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆಯ ಸಹಾಯಕ ನಿರ್ದೇಶಕರುಗಳಿಗೆ ಆ ಮೊದಲೇ ಸುತ್ತೋಲೆ ಹೋಗಿದ್ದರೂ, ಅಲ್ಲಿ ಏನೂ ಮೂಲಭೂತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳೇ ಆಗಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಯೋಜನೆಯ ಕುರಿತು ಹೆಚ್ಚಿನವರಿಗೆ ಮಾಹಿತಿಯೇ ಇರದಿದ್ದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಪ್ರಚಾರವೂ ಆಗಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು ಕೇವಲ ಬೆರಳೆಣಿಕೆಯಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಜನರನ್ನು ಸೆಳೆಯುವ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ನಾವೇ ಮೈಕ್ ಹಚ್ಚಿ 'ಪ್ರಖ್ಯಾತ ನಟ-ನಟಿಯರಿಂದ ಅತ್ಯದ್ಭುತ ನಾಟಕ... ನೋಡಲು ಮರೆಯದಿರಿ... ಮರೆತು ನಿರಾಶರಾಗದಿರಿ...' ಎಂದೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಸಹನಟರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ರೋಚಕವಾಗಿ ಹೆಸರಿಸುತ್ತಾ, ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದೆವು. ನಮ್ಮ ಸಂಗೀತ ತಂಡದಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲ್.ಎಂ. ಹೆಗಡೆ ಅವರಂತೂ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಸ್ವಂತ ಹಾಡನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಟ್ಯೂನ್ ಹಾಕಿದ್ದರು. 'ಮುನೀರ್‌ಜಾನೂ ಹನುಮಕ್ಕ... ಟಂಟಂಡ್ಯಾ...(ಇದು ಬಿಜಿಎಂ) ಬಡೆಮೀಯಾ ಮಹಂತೇಶ ಟಂಟಂಡ್ಯಾ... ಶಫಿಯಾಗಿ ಜಹಾಂಗೀರ... ಟಂಟಂಡ್ಯಾ...' ಎಂದು ಸುಶ್ರಾವ್ಯವಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಕಸರತ್ತು ಮಾಡಿದರೂ ನಾಟಕ ನೋಡಲು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಜನ ಕಡಿಮೆಯೇ. ಒಂದು ಪ್ರದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ತಹಶೀಲ್ದಾರರು ಮತ್ತವರ ಎರಡು-ಮೂರು

ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮಾತ್ರ ನಾಟಕ ನೋಡಿದ್ದಿದೆ. ಅದೂ ರಸ್ತೆ ಬದಿಯಲ್ಲಿ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಜನ ಬರಲಿ-ಬಿಡಲಿ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನಂತೂ ಮಾಡಲೇಬೇಕಿತ್ತು - ಹಾಗಿತ್ತು ನಮ್ಮ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣಪತ್ರ ಸಿಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಮಗೆ ಬರಬೇಕಾದ ಹಣವೂ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ.

***

ಅಂತೂ ಇಂತೂ ನಾವು ಅವರೆಗೆ ನೋಡಿರದಿದ್ದ ಊರುಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ನಾಟಕವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಅಂತಹದೇ ಒಂದು ಊರು ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ರಾಯಭಾಗ.

ಸಣ್ಣ ಊರು. ಸರಿಯಾದ ಒಳಚರಂಡಿಗಳಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಕೊಳಚೆ, ಶೌಚಾಲಯಗಳಿಲ್ಲ. ನೀರಿಗಂತೂ ಹಾಹಾಕಾರ. ಊಟ-ತಿಂಡಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ಹೋಟೆಲುಗಳೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಇದ್ದಂತೆ ಹೋಟೆಲು, ಖಾನಾವಳಿಗಳು ನಮಗೆ ಒಗ್ಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೇನೋ. ಸಿಕ್ಕಿದ್ದ ರಂಗಮಂದಿರವಂತೂ ಹನ್ನೆರಡು ಅಡಿ ಅಗಲ, ಹತ್ತು ಅಡಿ ಅಳದ ಪಾಳುಬಿದ್ದ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಕಲ್ಲಿನ ಜಗುಲಿ.

ಈ ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು ಊರಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಂದರಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗುವ ಹಂದಿಗಳು! ಪ್ರಾಯಶಃ ಊರಿನ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗಿಂತ ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯೇ ಹೆಚ್ಚಿತ್ತೇನೋ. ಅವು ಊರಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಬೇಕೆಂದರಲ್ಲಿ ಪವಡಿಸಿ, ಸುತ್ತಿ, ಅಡ್ಡಾಡಿ, ಊರ ತುಂಬಾ ರಾಯಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ನಾವೆಲ್ಲಾ ಬಹಿರ್ದೇಶಿಗಾಗಿ ಪಾಳು ಬಿದ್ದ ಗೋಡೆಗಳ ಹಿಂಭಾಗವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕಿತ್ತು. ನಮ್ಮವರು ಕೆಲವರು ಸಂಡಾಸಿಗೆಂದು ಹೋದವರು, ಅದು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಓಡಿ ಬಂದರು. ಕಾರಣ ಏನೆಂದರೆ - ಅವರು ತಮ್ಮ ಬಟ್ಟೆ ಸರಿಸಿ ಅಂಡೂರುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ನಾ ಮುಂದು ತಾ ಮುಂದು ಎಂದು ಹಂದಿರಾಯರುಗಳು ಗಬಕ್ಕನೆ ಮುತ್ತಿ ಮುತ್ತಿಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರೆಷ್ಟೇ ಚಿಂದದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ, ನಾಟಕೀಯವಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಬೆದರಿಸಿದರೂ, ಷಹಜಹಾನನ ಡೈಲಾಗನ್ನೇ ಹೇಳಿದರೂ - ಅವಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ಅರ್ಥವಾಗುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದೊಂದು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿ ನಮಗೆ ಪರಿಣಮಿಸಿತು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸ್ನೇಹಿತರೊಬ್ಬರು ಹಂದಿಗಳಿಂದಾಗಿ ಹದಗೆಟ್ಟಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಬಹಿರ್ದೇಶಿಯ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಪರಿಹಾರವನ್ನು 'ಕಂಡು' ತಂದರು. 'ಕಂಡು' ತಂದರು ಎನ್ನುವುದೇ ಸೂಕ್ತ. ಯಾಕೆಂದರೆ - ಈ ಊರ ಜನ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಬಗೆಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ನಮ್ಮ ಸ್ನೇಹಿತರು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವ ಸಲುವಾಗಿ ಸ್ವ-ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಪತ್ತೆದಾರಿಕೆ ಮಾಡಲು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಸರಿಯಾದ

ಸಮಯವನ್ನು ಕಾಯ್ದು ಬಹಿರ್ದೇಶಿಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಹಿರಿಯರನ್ನು ಅವರು ಫಾಲೋ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ, ತನ್ನ ಮನೆಯ ಮಾಡಿಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಸೆಕ್ಕಿಸಿದ್ದ ಒಂದು ಕೋಲನ್ನು ಇರಿದುಕೊಂಡು, ಮತ್ತೊಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮಿಳ್ಳೆಯಂತಹ ಸಣ್ಣ ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ಚೊಂಬನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ತಮ್ಮ ಕಚ್ಚೆ ಏರಿಸಿ ಹೋಗಿ ಬಯಲಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ನಂತರ, ಸೀಲಿಂಗ್ ಫ್ಯಾನಿನ ರೆಕ್ಕೆಗಳಂತೆ ತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕೋಲನ್ನು ಸತ್ತ-ಮುತ್ತು ತೂರುತ್ತಾ ಸುಖದ ಲಹರಿಯಲ್ಲಿದ್ದದ್ದನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡರು. ನಮ್ಮ ಮಿತ್ರರು ಮಾಡಿದ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. ಅಷ್ಟೇ. ಮುಂದಿನ ಹತ್ತದಿನೆಂದು ನಿಮಿಷದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ನಟರ ಕೈಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಒಂದೊಂದು ಕೋಲು! ಬಹಿರ್ದೇಶಿಗೆ ಹೋಗಲೇ, ಚಾ ಕುಡಿಯಲು, ಸಿಗರೇಟು ಸೇದಲು ಹೋದಾಗಲೂ ತಮ್ಮ ಆಯುಧವನ್ನು ಬಿಡದೇ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ ಕೋಲುಗಳಿಗೆ ಬಣ್ಣದ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಿ ಗುರುತು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಕೋಲಾಯುಧ ಕೈಗೆ ಬಂದಮೇಲೆ ನಮ್ಮವರೆಲ್ಲಾ ಊರು ಸುತ್ತಾಡಲು ಹೊರಟರು.

ಅಂದಿನ ರಾತ್ರಿ ಅಲ್ಲಿ 'ಜತೆಗಿರುವನು ಚಂದಿರ' ನಾಟಕವಿತ್ತು. ಜನರೇನೋ ಸಾಕಷ್ಟಿದ್ದರು. ನಾಟಕವಾಡಲು ಜಾಗವೇ ಸಾಕಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾಟಕದ ಸೆಟ್‌ನ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು ರಂಗಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಇರಿಸಲಾಗದೇ ಬದಿಗೆ ತೆಗೆದಿರಿಸಿದ್ದೆವು. ಬರೀ ಬಡೇಮಿಯಾನ ಮನೆ ಮತ್ತು ಅವನ ಬ್ರೆಡ್ಡು ಮಾಡುವ ಸೈಕಲ್ಲನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೆವು. ಆದರೆ ಬಡೇಮಿಯಾ ಸೈಕಲ್ಲನ್ನೂ ತಿರುಗಿಸಲು ಅಲ್ಲಿ ಜಾಗವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಆಗಾಗ ನಾವು ಯಾರಾದರೂ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಧಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಇನ್ನು ಸೈಕಲ್ಲಿನ ನಿರ್ಗಮನದಲ್ಲಿ ನಾವು ಯಾರಾದರೂ ಆ ನಾಲ್ಕೈದು ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ವೇದಿಕೆಯ ಕೆಳಗೆ ನಿಂತು ಅದನ್ನು ಹೊತ್ತು ದೂರಕ್ಕೆ ಓಯ್ದಬೇಕಿತ್ತು. ಆ ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ಹತ್ತಲು ನಮ್ಮ ಬಳಿಯಿದ್ದ ಟ್ರಂಕುಗಳನ್ನೇ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳಂತೆ ಇರಿಸಿದ್ದೆವು. ನಟರಿಗೆ ಇಳಿಯುವಾಗ ಮತ್ತು ಹತ್ತುವಾಗ ಹುಷಾರಾಗಿ ಹತ್ತಿ-ಇಳಿಯುವಂತೆ ಮೊದಲೇ ಸೂಚಿಸಿದ್ದೆವು.

ನಮ್ಮ ಶಿಸ್ತುಗಾರ ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಿಯವರು - ಅವರನ್ನು ನಾವು ಅಣ್ಣಾವು ಎಂದೇ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದೆವು - ಸದಾ ನೀಟಾದ ದಿರಿಸನ್ನು ಧರಿಸಿ ಶಿಸ್ತುಗಾರುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೊಸ ಊರು-ಜಾಗಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದೆಂದರೆ ಇವರಿಗೆ ಬಹಳ ಇಷ್ಟ. ಚಹಾದಂಗಡಿ ದೃಶ್ಯವೊಂದರಲ್ಲಿ ನನಗಿಂತ ಮೊದಲು ಅವರ ನಿರ್ಗಮನವಿತ್ತು. ಅವರ ಹಿಂದೆ ನಾನು. ನಿರ್ಗಮಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನಾನು ಸೈಡ್‌ವಿಂಗಿನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿದರೆ

ಅಚ್ಚರಿ! ಅಲ್ಲಿ ಅಣ್ಣಾವು ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲ. ರಂಗಸ್ಥಳ ಎರಡು ಹೆಜ್ಜೆಗೇ ಮುಗಿದಿತ್ತು. ಮೆಲ್ಲಗೆ ಟ್ರಂಕ್ ಮೇಲಿಂದ ಇಳಿಯಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆತಿದ್ದ ಅಣ್ಣಾವು ಖಾಲಿ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಪಾದವೂರಿ, ವೇದಿಕೆಯ ನಂತರದ ನಾಲ್ಕೈದಡಿ ಆಳದ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಕಾಲು ಮೇಲೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಿದ್ದು ನಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಡಿಬಡಿಯಿಂದ ಎತ್ತಲು ಹೋದರೆ 'ಏನೂ ಆಗಿಲ್ಲ ಬಾಸು... ಹಂಗೇ ಬಿದ್ದೆ ಅಷ್ಟೇ... ಇದೆಲ್ಲಾ ಎಕ್ಸ್‌ಪೀರಿಯನ್ಸ್ ಬಾಸು... ಬೆಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ದುಡ್ಡುಕೊಟ್ಟೂ ಸಿಗಲ್ಲ' ಎಂದು ಹಲ್ಲಿರಿಯುತ್ತಾ ತಮ್ಮ ಮುಗ್ಧ ಕಾಲನ್ನು ಆಗಸಕ್ಕೆತ್ತಿ ಪೋಜು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ದುರದೃಷ್ಟವೋ, ಅದೃಷ್ಟವೋ ಆಗಿನ್ನೂ ಮೊಬೈಲ್ ಫೋನುಗಳು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಅವರು ಫೋಟೋದಲ್ಲಿ ಸೆರೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರು.

***

ಆ ಊರ ನಂತರ ಅದೇ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ರಾಜಘಡ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶನವಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದ ವರಹಾವತಾರದ ಮಹಿಮೆಗೆ ನಮ್ಮ ಕೆಲವು ನನ್ನ ಮಿತ್ರರು, ಮುಂಜಾಗ್ರತಾ ಕ್ರಮವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕೋಲಾಯುಧವನ್ನು ಬಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಜೊತೆಗೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಬಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅವರ ಮುಖಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿ 'ನಮ್ಮನ್ಯಾರು ಏಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ?' ಎನ್ನುವ ನಿರಾತಂಕ ಭಾವವಿತ್ತು. ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಸಾಲಿಗೆ ಸೇರಿದ ಆ ರಾಯಘಡದಲ್ಲಿ ಬಸ್ಸಿನಿಂದ ಇಳಿದಾಗ ನಮಗೆ ಕೆಲವು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯ ಚಹಾ-ಕಾಫಿಗಳ ಸ್ವಾಗತ ದೊರೆತು ಸಂತಸವಾಯ್ತು. ನಮ್ಮನ್ನು ಉಳಿಸಲು ಪ್ರವಾಸಿ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿರುವ ಸುದ್ದಿ ಹಬ್ಬುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ, ಹೊದಿಕೆ, ಟವಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದ ನಮ್ಮ ಗೆಳೆಯ-ಗೆಳತಿಯರು ರೂಮುಗಳತ್ತ ಹಾಸಿಗೆ ಮತ್ತು ಜಾಗಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಧಾವಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ನಮಗೆ ಅಡುಗೆ ಮಾಡಿ, ಊಟ ಬಡಿಸಲು ಒಂದಿಬ್ಬರನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದ್ದರು. ನಮ್ಮ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಪಾರವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ವಿ.ಐ.ಪಿ. ಸೂಟ್ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಆ ಸಂತಸದಲ್ಲಿ ಚಾಪೆ ಹಾಸಿಕೊಂಡು ಕೆಲವರು ಐ.ಬಿ.ಯ ಕಾರಿಡಾರ್‌ನಲ್ಲೇ ಮಲಗಿದವು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಊಟದ ನಂತರ ರಂಗಮಂದಿರದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವುದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಊಟಕ್ಕೆ ಬಿಸಿಬಿಸಿ ಜೋಳದ ರೊಟ್ಟಿ, ಬೇಳೆ ಪಲ್ಯ, ಬಿಸಿ ಅನ್ನ, ಸಾಂಬಾರು ಅಲ್ಲದೇ ಹಸಿ ತರಕಾರಿ-ಸೊಪ್ಪುಗಳ ಸಲಾಡ್ ಇತ್ತು. ಆ ಒಳ್ಳೆಯ ಅಡುಗೆ ಮಾಡಿ ಬಡಿಸಿದ್ದ ಹೆಂಗಸರನ್ನು ಕಂಡು, 'ಊಟ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ' ಎನ್ನುವ ನಾವು ಕೆಲವರು ಮರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಆ ಅವ್ವಂದಿರ ಕೈರುಚಿಯ ಸೊಗಡನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತಾ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಎರಡು ರೂಮುಗಳು ಮತ್ತು ಕಾರಿಡಾರ್‌ನಲ್ಲಿ

ಗಡದ್ದು ನಿನ್ನ ತೆಗೆದು, ನಾಲ್ಕು ಗಂಟೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ನಾವು ನಾಟಕ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಜಾಗದ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟೆವು.

ನಾವು ನಾಟಕ ಮಾಡಬೇಕಿದ್ದ ಜಾಗ ನಾವು ಉಳಿದಿದ್ದ ಐ.ಬಿ.ಯಿಂದ ಸಾಕಷ್ಟು ದೂರವೇ ಇತ್ತು. ರಂಗಮಂಟಪ ಇಷ್ಟು ದೂರ ಇರುತ್ತದೆಯೆಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸದಿದ್ದ, ತಮ್ಮ ನಿತ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಇನ್ನೂ ಮುಗಿಸದಿದ್ದ ನನ್ನ ಕೆಲವು ಮಿತ್ರರು ತಮ್ಮ ಕೋಲಾಯುಧಗಳು ಸೇಫಾಗಿವೆಯೇ ಎಂದು ನೋಡಿಕೊಂಡರು. ಬಸ್ಸು ಇಳಿದ ನಮಗೆ ನಿರಾಶೆಯೇ ಆಯ್ತು. ಮತ್ತೆ ಅದೊಂದು ಪಾಳು ಮಂಟಪವಾಗಿತ್ತು. ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಆ ಊರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲಾ ಜಾಗಗಳನ್ನು ತಲಾಶ್ ಮಾಡಿ, ಇರುವುದರಲ್ಲಿ ಅದೇ ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದ್ದರು. ಆ ಪಾಳುಮಂಟಪದ ನೆಲವೂ ಸಮತಟ್ಟಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಪಾರ ಕಲಾಭಿಮಾನಿಗಳಾಗಿದ್ದ ತಹಶೀಲ್ದಾರರು, ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ, ನಮ್ಮ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಏನೂ ತೊಂದರೆಯಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಆದೇಶಿಸಿದ್ದರು. ಆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೋ ಬಹಳ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ನಾವೇನಾದರೂ ಸಹಾಯ ಕೇಳಲಿ ಎನ್ನುವಂತೆ ನಮ್ಮ ಹಿಂದೆಯೇ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನಗರ ಸಭೆಯವರು ಬಂದು ಆ ಮಂಟಪವನ್ನು ಗುಡಿಸಿ ಸೊಳ್ಳೆಗಳು ಬಾರದಂತೆ ಔಷಧ ಸಿಂಪಡಿಸಿ ಹೋದರು. ನಾವು ಮುಜುಗರದಿಂದಲೇ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ರಂಗದ ನೆಲಕ್ಕೆ ಹಾಸಲು ತೆಂಗಿನ ನಾರಿನ ಕಾರ್ಪೆಟ್ ಸಿಗಬಹುದೇ ಎಂದು ಕೇಳಿದೆವು. 'ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತೇವೆ' ಎಂದ ಅವರು ತಮ್ಮ ಜೀಪು ಹತ್ತಿ ಹೊರಟಾಗ ನಿತ್ಯ ಕರ್ಮ ಮುಗಿಸದಿದ್ದ ಕೆಲವು ನಮ್ಮ ಮಿತ್ರರು ಅವರ ಜೊತೆ ಸೇರಿಕೊಂಡರು. ಅಂತೂ ಸರಿಸುಮಾರಾದ ಒಂದು ಕಾರ್ಪೆಟ್ ಬಂದು ಬಿತ್ತು. ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಅಂದು ನಾಟಕ ನೋಡಲು ತಮ್ಮ ಸಾಹೇಬರೂ ಬರುತ್ತಾರೆ ಎನ್ನುವ ಸುದ್ದಿಯನ್ನೂ ತಂದಿದ್ದರು. ನಮಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿರುವ ಆ ತಹಶೀಲ್ದಾರರನ್ನು ನಾಟಕ ಮುಗಿದ ನಂತರ, ನಮ್ಮ ತಂಡವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವಾಗ, ವೇದಿಕೆಗೆ ಕರೆದು ಗೌರವಿಸಬೇಕೆಂದು ನಾವೆಲ್ಲಾ ಮಾತಾಡಿಕೊಂಡೆವು.

ಹೆಚ್ಚಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸಮಾಧಾನವಾಗುವಷ್ಟು ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದರು. ಸಾಹೇಬರು ಮತ್ತು ಒಂದಿಬ್ಬರು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಮದುವೆ ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಹಾಕುವಂತಹ ಕೆಂಪನೆಯ ಕುರ್ಚಿಯನ್ನೂ, ಇತರರಿಗೆ ಸಾಧಾರಣ 'ಗಾಡ್ರೇಜ್' ಕಬ್ಬಿಣದ ಕುರ್ಚಿಗಳನ್ನೂ ಹಾಕಿದ್ದರು. ನಿಗದಿತ ಸಮಯಕ್ಕೆ 'ಜತೆಗಿರುವನು ಚಂದಿರ' ನಾಟಕಾರಂಭವಾಯಿತು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಬಿಸಿರೊಟ್ಟಿ-ಪಲ್ಯಗಳು, ಸಂಜೆಯ ಬಿಸಿಯುಪ್ಪಿಟ್ಟೂ ಕರಗಿ ಗ್ಲೂಕೋಸ್ ಆಗಿ, ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ನವ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು

ತುಂಬಿಸಿದ್ದವು. ಆಟ ಭರದಿಂದ, ಭಾವನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಸಾಗಿತ್ತು. ಬಡೇಮಿಯಾ-ಮುನೀರ್‌ಜಾನ್ ಪಾತ್ರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಬೆಳಗಾವಿಯ ಮಹಾಂತೇಶ ಮತ್ತು ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಹನುಮಕ್ಕ ನಿತ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ತುಸು ಹೆಚ್ಚೇ ಶಕ್ತಿಹಾಕಿ ಅಭಿನಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

‘ಜತೆಗಿರುವನು ಚಂದಿರ’ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಿರಾಮಕ್ಕೆ ಮೊದಲು, ಒಂದು ‘ನಿಖಾ’ ದೃಶ್ಯ ಬರುತ್ತದೆ. ಆ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಡೇಮಿಯ ತನ್ನ ಹಿರಿಯ ಮಗಳು ಆರ್ಷಿಯಾಳನ್ನು, ಅದೇ ಊರಿನ ದರ್ಜಿ ಶಫಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ನಾನೇ ಖಾಜಿಯ ಪಾತ್ರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ, ಅವರ ನಿಖಾ ಮಾಡಿಸುವುದು ನನ್ನ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಸಾತಂತ್ರಪೂರ್ವದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಒಂದು ಕುಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಮದುವೆಯಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಯ ಸೊಗಡು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಲೆಂದು, ನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಭಾಸ್ಕರ ಚಂದಾವರ್ಕರ್ ಮತ್ತು ವಿನ್ಯಾಸಕನಾದ ನಾನು ಆ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಹಾಗೇ ವಿನ್ಯಾಸಗೊಳಿಸಿದ್ದೆವು. ಮದುವೆ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ವಿಚಿತ್ರಾವರಿ ಆಯಿರು(ಮುಯ್ಯಿ)ಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವಿತ್ತು. ಕೊಡೆ, ಕೋಳಿ, ತೊಟ್ಟಲು, ಚೊಂಬು, ಚಾಪೆ ಮುಂತಾದವನ್ನು ನಾನು ಆಯಿರು ಕೊಡುವವರಿಂದ ಪಡೆದು ವಧು-ವರನ ಕಡೆಯವರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅದೊಂದು ಲಘು ಹಾಸ್ಯಮಯವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶವಾಗಿದ್ದು, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು ನಕ್ಕು ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅದೊಂದು ಗುಂಪು ದೃಶ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ ನಗಿಸಲೆಂದೇ ನಮ್ಮ ಕೆಲವು ನಟರು ಚಿತ್ರ-ವಿಚಿತ್ರ ವೇಷಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟು, ಬಗೆಬಗೆಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಆಯಿರು ಮಾಡಲು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಮಿಕ್ಕರಡು ನಾಟಕಗಳ ಪ್ರಾಪರ್ತಿಗಳೂ ಅಲ್ಲಿ ಧುತ್ತನೆ ಆವರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ಸರಿ, ರಾಜಘಡದ ಪ್ರದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಆ ಮದುವೆಯ ದೃಶ್ಯ ಆರಂಭವಾದ ಕೂಡಲೇ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಆಯಿರು ಬರಲು ಆರಂಭವಾಯ್ತು. ನಾನು ಅವು ಏನೇನೆಂದು ನೋಡಿ ಅವುಗಳ ಹೆಸರನ್ನೂ, ಅದನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಕಟ್ಟು ಹೆಸರನ್ನೂ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ಜೋರಾಗಿ ಅನೌನ್ಸ್ ಮಾಡುತ್ತಾ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಪ್ರತಿ ಪ್ರದರ್ಶನದಲ್ಲೂ ಆ ಹೆಸರುಗಳು ಬೇರೆಬೇರೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು.

ನಾಟಕ ನೋಡಲು ತಹಶೀಲ್ದಾರ ಸಾಹೇಬರೂ ಬರುತ್ತಾರೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದೆನಲ್ಲ. ಸಿಂಹಾಸನದಂತಹ ಕುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತವರೇ ಅವರು ಎಂದು ನಾಟಕ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಅರಿವಾಗಿತ್ತು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ತಾಹದಿಂದಲೇ ನಾಟಕ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಆಯಿರು ಕೊಡುವ

ದೃಶ್ಯ ಆರಂಭವಾಯ್ತು. ಆಗ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಮೇಲೆದ್ದ ಸಾಹೇಬರು ಸೀದಾ ವೇದಿಕೆಯನ್ನೇರಿ ದೃಶ್ಯದೊಳಗೇ ಬಂದುಬಿಟ್ಟರು. ನಮಗೆ ಗಾಭರಿಯೋ ಗಾಭರಿ. ಇದನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸದಿದ್ದ ನಾವು ಏನೂ ಮಾತನಾಡದೆ ಸುಮ್ಮನಾಗಿಬಿಟ್ಟೆವು. ಯುಸೂಫನ ಪಾತ್ರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ನರೇಶ ಮಯ್ಯ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ಕಡೆಗೆ ಬೆನ್ನುಮಾಡಿ ಆಗಲೇ ನಗಲು ಶುರು ಮಾಡಿದ್ದ. ಬಡೇಮಿಯ ನಗುವಿನ ಮುಖದಿಂದಲೇ ‘ರಿಹರ್ಸಲ್’ ಮಾನೇಜರಾಗಿದ್ದ, ಅಲ್ಲದೇ ಮದುವೆಯ ಮ್ಯಾನೇಜರೂ ಆಗಿದ್ದ ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಾ ಮುಂದೇನು ಎನ್ನುವಂತೆ ನೋಡತೊಡಗಿದ್ದ.

ಅದೊಂದು ಹಾಸ್ಯಮಯ ಸನ್ನಿವೇಶವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ನಗುತ್ತಲೇ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ‘ಓಹೋ ಬನ್ನಿ ಬನ್ನೀ... ಸ್ವಾಮೀ... ಏನು ಬಡೇಮಿಯಾ, ನಿನ್ನ ಮಗಳ ಮದುವೆಗೆ ಸಾಹೇಬರನ್ನೂ ಕರೆಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದೀಯಲ್ಲಪ್ಪಾ! ನಮಗೆಲ್ಲಾ ಮೊದಲೇ ಹೇಳಲೇ ಇಲ್ಲ’ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಸರಿದೂಗಿಸಲು ನೋಡಿದರು. ಅಷ್ಟು ರಿಲೀಫ್ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದೇ ನಮ್ಮ ನಟರು ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಆಶುನಿವ್ವರಣೆ ಮಾಡಲು ತೊಡಗಿದರು. ನಾಟಕದ ದೃಶ್ಯದೊಳಗೆ ಬಂದ ಆ ನಿಜವಾದ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಗಡಿಬಡಿಯಿಂದ ದೂಳು ಕೊಡವಿ, ಜಾಗ ಮಾಡಿಕೊಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ನನ್ನ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದ ತಹಶೀಲ್ದಾರ್ ಸಾಹೇಬರು ತಮ್ಮ ಜೇಬಿನಿಂದ ಐದುನೂರು ರುಪಾಯಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ‘ಈ ಮದುವೆಗೆ ಇದು ನನ್ನ ಆಯರು’ ಎಂದು ಜೋರಾಗಿ ಅನೌನ್ಸ್ ಮಾಡಿ ಬಡೇಮಿಯರಾನ ಎದುರಿಗಿಡಿದರು. ಬಡೇಮಿಯರಾ ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೋ ಬೇಡವೋ ಎನ್ನುವಂತೆ ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡತೊಡಗಿದ. ನಾನು ಏನಾದರೂ ಮಾಡಲೇಬೇಕಿತ್ತು. ಎಲ್ಲರ ಕಣ್ಣೂ ಈಗ ನನ್ನ ಮೇಲಿತ್ತು. ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಲ್ಲಾ ಇದು ಸಹಜವೆನ್ನುವಂತೆ ನಗುತ್ತಾ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ನಾನು ‘ತಗೋ ಬಡೇಮಿಯಾ... ದೊಡ್ಡವರು ಕೊಟ್ಟರೆ ಬೇಡ ಎನ್ನಬಾರದು’ ಎಂದು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಸೂಚಿಸಿದೆ. ಬಡೇಮಿಯಾ ‘ಧನ್ಯವಾದ ಸಾಹೇಬರೆ...’ ಎನ್ನುತ್ತಾ ಐದುನೂರರ ನೋಟನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ. ತೃಪ್ತರಾದ ಸಾಹೇಬರು ನಗುತ್ತಾ ವೇದಿಕೆಯಿಂದಿಳಿದು ತಮ್ಮ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ರಾರಾಜಿಸಿದರು.

ಈ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತಕ್ಕೆ ನಗುತ್ತಲೇ ನಾವು ದೃಶ್ಯ ಮುಗಿಸಿದೆವು. ಅದಾದ ಮೇಲೆ ಹತ್ತು ನಿಮಿಷ ವಿರಾಮ ಬೇರೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ವೇದಿಕೆಯ ಹಿಂದೆ ಎಲ್ಲರೂ ಆ ನೋಟನ್ನು ಬಡೇಮಿಯಾನಿಂದ ಇಸಿದುಕೊಂಡು ಅದು ಖೊಟ್ಟಿಯೋ ಅಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಮುಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಿ ಖಾತ್ರಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾಟಕ ಘಟಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲಘಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಸಾಹೇಬರು ಕೊಟ್ಟ ಆ

ಐನೂರು ರುಪಾಯಿಗಳು ಸುಮಾರು ಐವತ್ತು ಸಾವಿರಕ್ಕೆ ಸಮವಾಗುತ್ತಿತ್ತೇನೋ. ಅದು ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿದ್ದಿದ್ದರೆ, ಬಡವ, ಜೊತೆಗೆ ಕಷ್ಟಜೀವಿಯಾಗಿದ್ದ ಬಡೇಮಿಯಾನ ಬಡತನವೆಲ್ಲಾ ಕಳೆದು, ಮೂರನೇ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಡೇಮಿಯಾ ತಾನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದ 'ನಾನಾಗಿದ್ದೆ ಶ್ರೀಮಂತ...' ಎನ್ನುವ ಕನಸುವ ಹಾಡು ನಿಜವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನಾವು 'ನಾಳೆಯಿಂದ ನಾಟಕ ನಡೆಸಲು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಬಡ ಬಡೇಮಿಯಾನನ್ನು ಹುಡುಕಬೇಕಲ್ಲವಾ' ಎಂದು ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಿದೆವು.

ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ರೂಮಿಗೆ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಅದರದ್ದೇ ಚರ್ಚೆ. ಈಗ ಆ ಐನೂರು ರುಪಾಯಿ ಯಾರಿಗೆ ಸೇರಬೇಕು ಎನ್ನುವುದು ಎಲ್ಲರ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಾಗಿತ್ತು. ಬಡೇಮಿಯಾನ ಪಾತ್ರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಮಹಾಂತೇಶನೇ ಆ ಹಣವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದರೂ, ಸತ್ಯವಾಗಿ ಸಾಹೇಬರು ಹಣ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ಪಾತ್ರಕ್ಕೆ ಹೊರತು, ಪಾತ್ರಧಾರಿಗಲ್ಲ. ನ್ಯಾಯಯುತವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಭೌತಿಕವಾಗಿ ಇಲ್ಲದ ಬಡೇಮಿಯಾನಿಗೆ ಆ ಹಣ ಸೇರಬೇಕಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲವಾಗಿ, ಆ ವಾರಸುದಾರರಿಲ್ಲದ ಐನೂರು ರುಪಾಯಿ ಅನಾಥವಾಗಿತ್ತು. ಅನಾಥ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ಆಗ ಕರುಣಾಮಯಿಗಳಾಗಿ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ತಯಾರಿದ್ದುದರಿಂದ, ಅದನ್ನು ನಾವೇ ಸಮನಾಗಿ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವುದೆಂದು ಒಮ್ಮತದ ನಿರ್ಧಾರವಾಯ್ತು.

* * *

ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ನಮ್ಮನ್ನಗಲಿದ

ಶ್ರೀ ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡ್

ಶ್ರೀಮತಿ ಎಸ್. ಮಾಲತಿ

ಮತ್ತು

ಎನ್. ಹುಚ್ಚಪ್ಪ ಮಾಸ್ತರ್

ಇವರಿಗೆ ನೀನಾಸಮ್‌ನ ಶ್ರದ್ಧಾಂಜಲಿ

ನೀನಾಸಮ್ ರಂಗಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರ - ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು
ಜನವರಿ-ಜುಲೈ ೨೦೧೯

ಜನವರಿ ೧ ರಿಂದ ೧೫: ಮಕ್ಕಳನಾಟಕ ಕಾರ್ಯಾಗಾರ: ಶೈಲಿ ಸತ್ಯ (ಗಿಲೋಗಿಲೆರಿ, ಮುಂಬೈ); ೨೬,೨೭,೨೮: ಹಳೆಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಅಧ್ಯಯನ ಕಮ್ಮಟ: ಡಾ| ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಹನೂರು, ಡಾ| ಎನ್.ಎಸ್. ತಾರಾನಾಥ, ಬಿ.ವಸಂತ ಕುಮಾರ್. ಜನವರಿ ೧೬ ರಿಂದ ೨೮: ರಂಗವಿನ್ಯಾಸ ಕಾರ್ಯಾಗಾರ: ಮಂಜು ಕೊಡಗು. ಜನವರಿ ೧೬ ರಿಂದ ಫೆಬ್ರವರಿ ೧೫ ರವರೆಗೆ ೨ನೇ ನಾಟಕ "ಮೂಕನರ್ತಕ" (ನಿ: ಕೆ.ಆರ್. ಓಂಕಾರ).

ಫೆಬ್ರವರಿ ೧೭ ರಿಂದ ೨೬: ಅಭಿನಯ ಕಮ್ಮಟ: ರಘುನಂದನ; ಫೆ, ೨೭ರಿಂದ ಮಾರ್ಚ್ ೦೩: ಅಭಿನಯ ಕಮ್ಮಟ: ಭಾವ-ಉಸಿರಾಟ: ಆದಿಶಕ್ತಿ ತಂಡ, ಪಾಂಡಿಚೆರಿ.

ಮಾರ್ಚ್ ೪ ರಿಂದ ೧೯: ಕಿರುನಾಟಕಾಭ್ಯಾಸ: ಕ್ರಮ ವಿಕ್ರಮ (ನಿ:ವಿನೀತ್ ಕುಮಾರ್), ತಪ್ಪಿದ ಎಳೆ (ನಿ: ಶೈತಾರಾಣಿ. ಹೆಚ್.ಕೆ.); ಮಾರ್ಚ್ ೨೦ ರಿಂದ ೨೨: ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ಕಮ್ಮಟ: ಸುಂದರ್ ಸರುಕೈ; ಮಾರ್ಚ್ ೨೩ ರಿಂದ ೨೯: ಎನ್.ಟಿ.ಐ ಮತ್ತು ಡಿ.ಎಸ್.ಎಮ್ ಜಂಟಿ ಕಾರ್ಯಾಗಾರ.

ಏಪ್ರಿಲ್ ೧ ರಿಂದ ೧೫: ಬೆಳಕಿನ ವಿನ್ಯಾಸ ಕಾರ್ಯಾಗಾರ: ಶೈಮೋನ್, ಕೇರಳ; ಏಪ್ರಿಲ್ ೭ ರಿಂದ ೮: ರಾಜಕೀಯ ಚಿಂತನೆಗಳು: ಗಾಂಧಿ ಮತ್ತು ಲೋಹಿಯಾ: ಡಿ.ಎಸ್. ನಾಗಭೂಷಣ, ರಾಜಾರಾಂ ತೋಳ್ವಾಡಿ. ಏಪ್ರಿಲ್ ೭ ರಿಂದ ಮೇ ೧: ನಾಟಕ ತಯಾರಿ: ಮೆಟರ್‌ಲಿಂಕ್‌ನ 'ಒಳಾಂಗಣ'- ನಿ:ಶಂಕರ್ ವೆಂಕಟೇಶ್ವರನ್.

ಮೇ ೧೧ ರಿಂದ ೧೫ ರವರೆಗೆ ವಾರ್ಷಿಕ ನಾಟಕೋತ್ಸವ; ೧೧ ರಿಂದ ೩೧ ರವರೆಗೆ ಬೇಸಿಗೆ ರಂಗಶಿಬಿರ

ಜೂನ್ ೧೦ ರಿಂದ ೧೫: ವಾರ್ಷಿಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳು; ಜೂನ್ ೨೮,೨೯,೩೦: ೨೦೧೯-೨೦ನೇ ಸಾಲಿನ ಸಂದರ್ಶನ.

ಜುಲೈ ೧೫: ೪೦ನೇ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವರ್ಷ ಪ್ರಾರಂಭ; ಜುಲೈ ೧೬: ಕೆ.ವಿ.ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ನೆನಪು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ; ಜುಲೈ ೩೦,೩೧ ಆಗಸ್ಟ್ ೧: ತಾಳಮದ್ದಲೆ ಅಧ್ಯಯನ ಶಿಬಿರ.

ಜುಲೈ ೧೭ ರಿಂದ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೬: ಯಕ್ಷಗಾನ: ಚಿತ್ರಪಟ ರಾಮಾಯಣ: ಗುರು ಬನ್ನಂಜೆ ಸಂಜೀವ ಸುವರ್ಣ. ಜುಲೈ ೧೭ ರಿಂದ ೩೦: ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತ ಪರಿಚಯ: ರಾಜರಾಮ್.

ಮಾತುಕತೆ ೧೩೦-೧೩೧

ನೀನಾಸಮ್ ಹೆಗ್ಗೋಡು (ಸಾಗರ) ಕರ್ನಾಟಕ ೫೨೨ ೪೧೨

ದೂರವಾಣಿ: ೦೮೧೮೩-೨೬೫೬೪೬ www.ninasam.org

ಖಾಸಗಿ ಪ್ರಸಾರದ ತ್ರೈಮಾಸಿಕ ಸಂಪರ್ಕಪತ್ರ

(ಫೆಬ್ರವರಿ-ಮೇ-ಆಗಸ್ಟ್-ನವೆಂಬರ್)

ಸಂಪಾದಕ: ಬಿ.ಆರ್. ವೆಂಕಟರಮಣ ಐತಾಳ

ಸಂಪಾದಕ ಮಂಡಳಿ: ಟಿ.ಪಿ.ಅಶೋಕ, ಜಶವಂತ ಚಾಧವ್

ವಾರ್ಷಿಕ ವರ್ಗಣಿ: ಎಂಬತ್ತು ರೂಪಾಯಿ

ಅಕ್ಷರ ಜೋಡಣೆ: ಅಕ್ಷರ ಗಣಕ, ಹೆಗ್ಗೋಡು, ಮುದ್ರಣ: ಸ್ವಾನ್ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು

ಮೇ ೨೦೧೯, ಆಗಸ್ಟ್ ೨೦೧೯ □ ವರ್ಷ ಮೂವತ್ತೂರು □ ಸಂಚಿಕೆ - ಎರಡು-ಮೂರು

೧.	‘ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು’ ಒಂದು ಮರು ಓದು - ಜಿ. ರಾಜಶೇಖರ್	ಪುಟ ೦೧
೨.	ಕೃಷ್ಣ: ಒಂದು ಒಗಟು - ಬಿಮಲ್‌ಕೃಷ್ಣ ಮತೀಲಾಲ್ (ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ: ಪ್ರೊ.ಎಂ.ಎ. ಹೆಗಡೆ)	ಪುಟ ೧೫
೩.	ಚಂದಗೋಪನ ಹುಡುಕಾಟದ ಕಥೆ-ವೃಥೆಗಳು ವೈದೇಹಿಯವರ ನನ್ನ ಮೆಚ್ಚಿನ ಐದಾರು ಕಥೆಗಳ ಒಂದು ಪರಿಶೀಲನೆ - ಡಿ.ಎಸ್. ನಾಗಭೂಷಣ	ಪುಟ ೩೮
೪.	ತಿರುಗಾಟದ ನನ್ನ ಅನುಭವಗಳು - ಚನ್ನಕೇಶವ	ಪುಟ ೫೯
೫.	ನೀನಾಸಮ್ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು	ಪುಟ ೮೦

MAATHUKATHE

May and August 2019 (Year 33 Issue 2-3)

Ninasam's Quarterly Newsletter

Published every February, May, August and November

Annual Subscription: Rs.80

FOR PRIVATE CIRCULATION

NINASAM HEGGODU (SAGARA) KARNATAKA 577 417

second cover

ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ

ಹೆಗ್ಗೋಡು (ಸಾಗರ) ಕರ್ನಾಟಕ - ೫೨೨ ೪೧೨

ಈಚಿನ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳು

ಶಂಕರ ವಿಹಾರ: ಆಧುನಿಕನೊಬ್ಬನ ಅದ್ವೈತ ಯಾತ್ರೆ (ಅಕ್ಷರ ಕೆ.ವಿ.)	ರೂ. ೧೮೦
ಚಿಟ್ಟೆ ರೆಕ್ಕೆಯ ರೇಟು (ಕವನಗಳು: ರಾಜಶೇಖರ ಬಂಡೆ)	ರೂ. ೧೦೦
ಪಡ್ಡಾಯಿ (ಚಿತ್ರ ಕಟ್ಟಿದ ಕಥೆ: ಅಭಯ ಸಿಂಹ)	ರೂ. ೨೦೦
ಬಾಲರಾಮಾಯಣ (ರಾಜಶೇಖರನ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕದ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ: ಎಂ.ಎ. ಹೆಗಡೆ)	ರೂ. ೨೨೦
ಚಿತ್ರದ ಕುದುರೆ (ಲೇಖನ ಸಂಕಲನ: ಅಕ್ಷರ ಕೆ.ವಿ.)	ರೂ. ೨೦೦
ಅಂದಿನ ರಾಮನ ಮುಂದಿನ ಕಥೆ (ಉತ್ತರರಾಮಚರಿತದ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ: ಅಕ್ಷರ ಕೆ.ವಿ.)	ರೂ. ೧೦೦
ರಂಗಪ್ರಪಂಚ (ಪರಿಷ್ಕೃತ ಆವೃತ್ತಿ, ಅಕ್ಷರ ಕೆ.ವಿ.)	ರೂ. ೫೦೦
ಕರ್ನಾಟಕದ ಭಾಷೆಗಳು (ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳ ಜನಪರಿವೀಕ್ಷಣೆ: ಸಂಪುಟ ೧೪ ಭಾಗ ೩, ಪ್ರಧಾನ ಸಂ: ಗಣೇಶ ದೇವಿ, ಸಂ: ರಾಜೇಶ್ವರಿ ಮಹೇಶ್ವರಯ್ಯ, ಎಚ್.ಎಂ. ಮಹೇಶ್ವರಯ್ಯ)	ರೂ. ೨೦೦
ವೈದೇಹಿ ಕಥೆಗಳು ೧೯೭೯-೨೦೧೬ (ಈವರೆಗಿನ ಕಥೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹ) ಜಗದ ಜತೆ ಮಾತುಕತೆ (ಕವನಸಂಕಲನ - ಕಮಲಾಕರ ಕಡವೆ)	ರೂ. ೨೦೦
ನುಡಿಯೊಡಲು (ಭಾಷೆ-ತತ್ತ್ವ-ಕವಿತೆ ಕುರಿತ ಪ್ರಬಂಧಗಳು - ಮಾಧವ ಚಿಪ್ಪಳಿ)	ರೂ. ೯೦
ಮಾಲತೀಮಾಧವ (ಭವಭೂತಿ ಮಹಾಕವಿಯ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕದ ಕನ್ನಡ ರಂಗರೂಪ) - ಅಕ್ಷರ ಕೆ.ವಿ.	ರೂ. ೫೮೦
ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ (ಕನ್ನಡಾನುವಾದ - ಆದ್ಯರಂಗಾಚಾರ್ಯ) ಫಾಚರ್ ಫೋಚರ್ (ಕಥಾಸಂಕಲನ - ಪರಿಷ್ಕೃತ ಆವೃತ್ತಿ) - ವಿವೇಕ ಶಾನಭಾಗ	ರೂ. ೧೫೫
ನೆನಪಿನಿಂದಿನ ಬಾಳಚಿತ್ರಣವ (ತಂಗಿ ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮನಿಂದ ಅಕ್ಕ ಮಂಕಾಳಮ್ಮನಿಗೆ ಪತ್ರಮಾಲೆ, ೧೯೩೦ರಿಂದ ೧೯೯೦ರವರೆಗಿನ ಕಥನಗಳು - ಸಂ: ಡಾ ವಿಜಯನಳಿನಿ ರಮೇಶ್)	ರೂ. ೧೩೫

Third cover

ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನದ ಅಂತರ್ಜಾಲದ ಪುಸ್ತಕದಂಗಡಿ

www.aksharaprakashana.com

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಭೇಟಿಕೊಡಿ